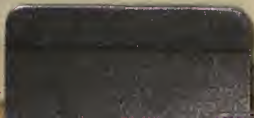

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
11 A
17

CL. GALENI PERGAMENI
Medici præstantissimi, de curatione per sanguinis missionem, Libellus.

LEONHARTO [redacted], Scholæ Medicæ Tubingensis professore publico, authore.

Cum Indice rerum præcipuarum locupletissimo.

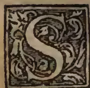

LVGDVNI,
Apud Iacobum Giuntam.
1546

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI

Ac domino, D. Hulderichо Duci Vuirtenbergensi & Deccensi, comiti Montis Belgardorum, domino suo clementißimo, Leonhartus Fuchsius Medicus

P. D.

STATIM ut me ex Onoltzbachio, ubi integris octo annis aulæ Illustrißimi principis Georgij Marchionis Brandenburgensis summa qua potui fidelitate inseruiui, in hanc tuam uocasses Scholam, Illustriß. Princeps, aliquam studij & obseruantiæ meæ erga Celsitatem tuam significationem dedi. Tuo enim amplißimo nomini Paradoxorũ meorum tres libros inscripsi, atq; in horum præfatione tibi quasi ab exilio in hanc tuã splendidißimã ditionem redeunti, sum gratulatus, Scholæq; huius nostræ ac ueræ reli-

gionis instaurationem Celsitati tuæ qua potui diligentia commendaui. Verùm nescio quî factum sit, ut is meus labor, suppressus fortè quorundam qui ueræ ac solidæ Medicinæ parum æqui fuere æstimatores malitia, præter expectationem meam, ad C. T. non uenerit. Quum uerò nuper mihi monasterij cuiusdam habitationem benignè concesseris, & horto aliquo sanè amplo & ad colendas stirpes, quarum sum studiosissimus, aptissimo mihi prospexeris, committere non potui quin denuò animi mei erga C. T. gratitudinem promptitudinemq́ue declararē. Nomini itaq́ue tuo amplissimo præsentem libellum consecrare & publicè dedicare uolui, partim ut intelligeres hoc quicquid est officij ac beneficij te in ingratum minimè contulisse, partim etiam ut Scholam nostram C. T. iterum commendandi mihi daretur occasio. Nam etsi multis argumentis hactenus prolixam & beneficam tuam erga hanc ipsam uoluntatem declaraueris, tamen quum in ista iudiciorū peruersitate facilè exoriri queāt qui animum tuum ab hoc laudatissimo instituto deflectere uelint, necesse est uicissim sint qui tibi alijsq́ue principibus Scholarum

*non solum conseruationem, sed & instaura-
tionem persuadeant, hoc præsertim tempo-
re, quo bonorum & ueré eruditorum uiro-
rum quasi caritas quædam sese ostentat.
Cui certé malo qua alia ratione sit occur-
rendum quám Scholarum conseruatione,* Scholarũ.
non uideo. Hæ nanq; ueluti seminaria quæ- conserua-
dam sunt atq; fontes, unde omnis generis tio necessa-
ad Rerumpub. administrationem ac gu- ria.
bernationem necessarij homines emanant.
E Scholis enim initio prodeunt qui lu- Theolo-
cem ueritatis, hoc est Euangelium, & Dei gi.
*uerbum, quo nobis nihil charius, nihil anti-
quius esse debet, puré ac synceré docent.
Quibus certé si ulla Repub. utrunq; nunc
florere uideatur, destituta fuerit, diu subsi-
stere non potest. Nam si omnes tum sacras,
tum prophanas historias excutias, tamen
nullam unquam in qua ueræ religionis fuit
contemptus diu durasse comperies. Ne-
glectæ enim religionis omnes grauißimas
dederunt pœnas. Sunt itaq; hoc uno nomi-
ne, etiam si cætera omnia demas, conseruan-
dæ scholæ, ut quouis tẽpore habeamus ido-
neos quos Ecclesijs præficiamus mini-
stros. In ista præsertim paucitate eorum
qui ad discenda sacra animum ueré ac-*

commodant.

Iurisconsulti. *E Scholis etiam in Republ. accersuntur, qui cõtrouersias omnis generis cognoscant, bonos tueantur ac prouehant, improbos coherceant & puniant, in summa qui res ex scriptis legibus iudiceut. Vt enim iusta & aequa, quod plerique falsò putant, sine arte, sine doctrina, sine legum exquisita notitia perspiciantur, fieri non potest. Proinde necesse est esse scholas, in quibus romanae leges doceantur. Proinde quum Alexauder Seuerus probè iutellexißet nullam rempublicam sine Iurisperitis constare posse, ideò ubi de iure, aut de negotijs tractaret, solos doctos & disertos adhibuit. Praeterea is nullam unquam cõstitutionem sine uiginti Iurisperitis & doctißimis ac sapientißimis iuris sacrauit.*

Medici. *E Scholis exeunt, qui corporibus nostris morbo preßis recta quadam ac legitima ratione mederi possunt. Quibus certè quomodo Respublicae carere queant non uideo. Neque enim theologus parum bona ualetudine praeditus, ad suam functionem obeundam esse idoneus potest. Iurisconsultus parum aptus ad dirimendas lites erit, ad legationes, aliaq; ad eum pertinẽtia munia,*

nia, nisi, corpus morbis uacuum circumferat. Quid multa? nemo morbis obnoxius Reipublicæ, quanquam est aliàs ad res gerendas exercitatissimus, commodè inseruire ualet. Atque hinc est ut inter honestissimas disciplinas ueteres principem locum Medicinæ dederint. Perspectum enim habuerunt nullam Rempublicam medicorum opera carere posse. Quocirca quum Romani Cæsares probè intelligerẽt quàm salutares & necessarij Reipublicæ essent boni Medici, eis in singulos annos, ut Plinius author est, amplissimum stipendiũ ducenta & quinquaginta sestertia, hoc est, octo millia aureûm, & amplius trecentis, pendebant: cùm tamen reliquarum discipli narũ professoribus centena tantùm sestertia, id est, tria millia aureûm, & trecentos quinquaginta quatuor numerarint.

E Scholis emergunt Musices periti, qui animos nostros tristibus curis obrutos & implicitos exhilarant. Neque enim temerè cap. 40. inquit Syrach, Vinum & Musica lætificant cor hominis. Musici.

E Scholis ad Rempublicam ueniunt qui numerandi artem exquisitissimè tenẽt, quiq́ quæstores optimi esse possunt. In Arithmetici.

summæ nullum est hominum genus cuius in aula, & Republica usus aliquis esse possit, quod non è Scholis quàm alijs è locis aptius petatur. Prudentissimè igitur facis Illustrissime princeps, quod hanc tuã Scholam, ueluti immensum aliquem thesaurum, non solùm conseruas, sed & quotidie magis instaurare ac illustrare pergis. Hac enim ratione efficies, ut C. T. nunquam sint defuturi ad quæuis munia obeunda homines idonei. Quod ad conuersionem meam & commentarios in hunc Galeni libellum à me conscriptos attinet, Græci codicis fidem, nisi ubi deprauatione non carebat, diligenter sum secutus. Non paucos etiam locos in Aldino codice mendosos emendauimus, quod commẽtarij nostri abundè testantur, quos quidem perspicuos planè, & propèmodũ paraphrasticos esse, propter crebras in hoc libello Galeni hypotheses, alibi copiosius demonstratas, uoluimus. Locum tamen qui est de missione sanguinis in pleuritide, alijsq; internis phlegmonibus, paulò aliter atq; olim, ac fu

Auicennæ opinio de missionæ

sius tractaui, quòd scilicet diuersa Auicennæ aliorumq; Arabum de sanguinis missione in pleuritide opinio, hactenus ali-

quot

quot millia hominum iugulauerit. Propter sanguinis
itaq; ceruicosos quosdam ac planè lapideos in pleuri-
ueteris inscitiæ propugnatores, in hoc lo- tide mul.
co illustrando nos longiores esse oportuit. tos iugu-
Nunc igitur clementissimè princeps illud lauit.
à te peto, ut hos ingenij mei fructus, qui sin
gularis beneuolẽtiæ, ac summæ erga C.T.
obseruantiæ meæ perpetui testes sunt fu-
turi, perlibenter accipias, & me atq; uni-
uersam tuam Scholam quàm commendatis-
simam habeas. Deus Opt. Max. te inco-
lumem atque felicem quàm diutis-
simè seruet, ut per te studia
foueri, ornariq; perpe-
tuò cumulatissi-
mè pos-
sint.

Bene uale. Tubingæ XIIII
Cal. Septemb. Anno
M. D. XLV.

CLAVDII GALENI PERgameni, de ratione curandi per sanguinis missionem, Liber unus. [redacted] Medico Interprete.

CAPVT I.

IS qui de sanguinis missione contemplationem instituunt, una quidem & prima est speculatio, ut qui affectus corporis uacuatione egeant considerent. Dein altera, qui nã ea quæ per sanguinis fit missionem. Quippe multi sunt affectus, qui alia quapiam uacuatione, non sanguinis missione indigent. Tertia post has consideratio est, ut dijudicent qui hanc uacuationẽ citra noxam ferre queant. Nam nonnunquam quidẽ affectus reperitur qui sanguinis missionem requirit, atqui ægrotans eam tolerare non potest: idq; aut propter ætatem, aut anni tempus,

aut

aut regionis naturam, aut oris uentriculi uexationem, quod nomine abutentes ſæpe ſtomachum appellant: quemadmodum ſanè nunc etiam per totum hunc librum, breuitatis gratia, hac appellatione utimur. Sed ſunt quoq; qui ob uniuerſi corporis habitum ſanguinis miſsionem non ferunt, etſi, quòd ad morbum attinet, ea maximè egent.

COMMENTARIVS.

De curandi ratione quæ fit per ſanguinis miſsionem in hoc libro tractaturus Galenus, principiò tria proponit, quæ ijs qui ſanguinis miſsiōe rectè vti volunt ſunt diligenter conſideranda. Primum eſt, vt ſciant qui corporis affectus vacuatione indigeant. Sunt enim morbi, vtpote ex defectu nati, qui adiectionem potius, quàm detractionem deſiderant. Quare quum nonnullis affectibus adiectione opus ſit, prima erit ſpeculatio. πρόβλημα enim hîc idem quòd θεώρημα ſignificat: vt qui illorum vacuatione egeant diligenter cognoſcant. Altera deinde ſpeculatio eſt, vt qui affectus eam vacuationem quæ

Tria principio ijs qui ſanguinis miſsione rectè uti uolunt ſunt conſideranda.

πρόβλημα.

per

per sanguinis fit missioné, exigant per-spectum habeant. Quippe sunt multi affectus qui vacuationem quidem desiderant, atqui non eam quæ fit per sanguinis missionem, sed eam potius quæ fit per medicamenta purgantia, frictiones, balnea, ambulatiões, motus, vnctionesq; discutientes, vt cap.10 copiosius dicemus. Tertia speculatio est, vt dijudicent qui hanc vacuationem quæ per detractioné sanguinis fit, citra noxam ferre queant. Nam accidit vt nonnunquam affectus ipse sanguinis missioné expetat, ceterùm æger eá ferre nequeat, idq; quinq; maximè de causis. Primò propter ætatem, quòd neq; pueri, neq; admodum senes sanguinis detractione commodè vti posśint, quemadmodum cap.13. copiosius demonstrabitur. Secúdò propter anni tépus: sub Cane enim & ante Canem, in maximis etiam frigoribus, vt cap.14. ostendetur, nequaquam detrahimus sanguinem, etiamsi hanc ipsam vacuationé affectus maximè efflagitat. Tertiò propter oris ventriculi κάκωσιν, hoc est afflictioné vexationem ve, quæ promptè syncopen & animi de fectionem

Cur ægri mißionem sanguinis ferre non poßunt.

κάκωσις.

sectionem accersere solet, sanguinem mittere haud expedit. Hoc ventriculi os medici nonnulli abutentes nomine, stomachum appellant. Quod etiam se ctione 7. Aphor. commen. 57. scribit Galenus. Propriè enim loquendo, vt testis est lib. 4. de vsu par. corp. huma. Galenus, omnis ventris cauíve ceruicem præ positam, instar isthmi angustam, stomachus significat. In eaq; significatione vox hæc antiquitus est vsurpata. Post Aristotelis verò seculum, vt idem testatur Galenus lib. 5. de malè affe. lo. ca. 4. ad οἰσοφάγον, hoc est gulam duntaxat translata est. Dein Galeni ætate, vt hîc, & libro iam citato. cap. 5. metipse testatur. ad os ventriculi, quod veteres καρδίαν dixerunt, transferri cœpit. Tandē post Galeni tempora, nomine hoc magis abutentes medici ad ipsum ventriculum transtulêre. Galenus autem, etsi in alijs suis libris stomachi vocabulo pro gula vtitur, tamen in hoc toto libello pro ventriculi ore vsurpat. Quarto à sanguinis detractione abstinemus propter habitum corporis densum aut rarum, velut in explicatione sexti capi-

Os uentriculi per abusum stomachus uocatur.

Stomachus propriè quid.

καρδιά.

tis fusius dicetur.

Quæ ubi quis definierit, ea quæ est de occasione succedit consideratio, uti in alio quouis auxilio. Deinceps uerò ea quæ est de uenis quas incidere oportet. Quippe de istis abundè quæsitum est, nihil'ne utiq; referat quam quis incidere uenam uolet, quum omnes omnibus affectibus æquè prosint: an, quemadmodum Hippocrates *& probatißimi medicorum quiq; censuerunt, plurimùm intersit hanc præ illa incidere? Cæterùm hac quoq; consideratione definita, succedit de* Scopis *sermo, quibus uidelicet quis animum intendens uacuationis mensuram coniectura assequatur.* Posthæc *uerò omnia in quibus utique semel auferre præstat, in quibus uerò repetitam uocatam ablationem fieri conuenit, & quos ad animi usq; defectionem uacuare, in quibus autem hanc, ueluti maximum detrimentum, cauere expedit. Hæc itaq; considerare eum, qui rectè hoc preæsidio*

uti uolet, necesse est.

COMMENTARIVS.

Quæ ab illis qui ſanguinis miſsione rectè vti volent initiò ſunt conſideranda, ea iam dicta ſunt. Nunc verò Galenus ad alia progreditur, quæ itidem ab ijs qui ſanguinem mittere volunt contéplanda ſunt, ita inquiens; Poſtquàm ea quæ iam dicta ſunt definita fuerint, hoc eſt, ſi quis de ijs certi aliquid conſtituerit, tum ea quæ eſt de occaſione ſeu idoneo vtendi tempore conſideratio ſuccedit, quæ quidem in omni alio auxilio adhibendo obſeruari debet. Eſt autem occaſio, quæ Græcis καιρὸς dicitur, temporis pars in ſe habens rei alicuius idoneam faciendi aut non faciédi opportunitatem. Adeoq; καιρὸς Græcis plus eſt quàm tempus, nempe articulus, ipſumq; momentum ac punctum, quod aiunt, in quo aliquid eſt agendũ, vt ſectione prima aphoriſmorum comment. 1. latius oſtendimus. Senſus itaq; verborum Galeni is erit. Poſtquàm medicus definiuit quòd æger vacuatione indigeat, & ea quæ fit per ſanguinis

Occaſio quid.

Senſus.

miſſ

misſionem, illamq́; citra noxam ferre queat, tum reliquum eſt vt conſideret quo temporis momēto ea ſit facienda, caueatq́; diligēter ne occaſionem amittat. Nam ſi in omni alio præſidio non eſt temerè negligenda occaſio, quanto minus in ſanguinis miſsione, quod omnium aliorū auxiliorum præcipuum eſt, in magnis præſertim morbis, & in internis inflammationibus, prætereūda erit? Ea ſiquidē neglecta, de ægrotantis vita propemodū actum erit. Atque

1. Aphor. hinc eſt quòd Hippocrates dixerit occaſionē eſſe celerem & præcipitem. Ex

Gaudani conuerſio notatur. ijs itaq; omnibus perſpicuū ſit Theodoricum Gaudanum virum alioqui doctū, hunc Galeni locū non rectè ſic cōuertiſſe: quę ſi quis etiam definire aggrediatur, particularis excipiet cōtemplatio &c. Nam quomodo in quouis alio auxilio particularis ſuccedat contemplatio non video, quandoquidē auxilium id nominis aliunde non ſit conſecutū, q̃ ab eo cui auxilium præſtat. Neque enim vllum eſt auxilium quòd omnibus opitulari queat. Vt enim vna victus ratio accōmodari omnibus non poteſt,

poteſt,ita nec vnum auxilium omnibus affectibus,ac corporibus prodeſt: quũ ab iiſdem aliqui lædantur,aliqui iuuentur,vt copioſè lib.5.de Tuenda ſanitate,cap.8.Galenus docet.Proinde quum per ſe auxilium ſit aliquod particulare, non eſt cur Gaudani conuerſio locum habere poſsit. Præbuit autem illi errandi occaſionem Græcus Aldinus codex,in quo ita ſcriptum eſt: περὶ τοῦ μέρους σκέψις ἥμας διαδέχεται. hoc eſt, de parte ſuccedet cõſideratio. Hanc enim lectionem eſſe deprauatam ,ea quæ ſequuntur abundè teſtãtur. Quippe Galenus ſtatim ſubijcit aliam eſſe contemplationem de venis,vt ſcilicet quæ harum ſit incidenda ſciamus. Quòd ſi verò nobis conſtiterit quæ vena ſit ſecanda,ſimul quoq; nobis in qua parte ea ſit incidenda innoteſcet. Quapropter ſi Græci codicis lectio vera eſſet, idẽ bis, nullo alio interueniente, inculcaſſet Galenus,quod abſurditate haud vacaret. Neceſſe igitur eſt vt deprauatam codicis Græci lectione emendemus: quod quidem faciemus, ſi pro τοῦ μέρους,legamus τοῦ καιροῦ,hoc eſt, de oc-

Aldinus Græcus codex emẽdatus.

casione. Sic verò esse legendum in primis antiquus attestatur interpres, qui hunc locum ita conuertit: de tempore consideratio. καιρὸς enim vocẽ semper tẽpus interpretatur, etsi plus quàm tempus, vt comprehẽsum est, significet. Dein sic esse legendum, ex auxilij descriptione, quam author definitionum tradit, satis liquet, qui auxiliũ ita definit. βοήθημά ἐστι τὸ ἐπ' ὠφελείᾳ προσαγόμενον ἀνθρώποις, σύνθετον ἐκ ποιότητος, ποσότητος, τάξεως, καιροῦ: Auxiliũ est quod vtiliter hominibus adhibetur, constans ex qualitate, quantitate, ordine, & occasione. Quum igitur auxilij ratio occasionis etiam considerationem includat, & sanguinis missio auxiliorum omnium sit præcipuum, rectissimè hoc loco Galenus in ea, perinde atq; in quouis alio auxilio, occasionem esse considerandã hortatur. Hanc consideratio nem excipit ea quę est de venis quas incidere oportet, quãdoquidem fuerunt qui statuerunt, quanquàm falsò, nihil referre quam quis venã secet, quum omnibus affectibus æquè prosint. Hippocrates autẽ, Galenus, & probatissimi quique

βοήθημα quid. Auxiliũ.

Plurimũ interest hanc, uel illam uenam secemus.

quique medicorum diuersum censent, vt qui ratione & experientia cognouerunt plurimum interesse hanc siue illam quis in affectibus corporis diuidat venam, vt Pleuritidis exemplo infrà, capite nimirum 16. clarissimè ostendet Galenus. Hac consideratione definita, succedit sermo de Scopis, quibus quispiam intentus mensuram vacuationis saltem coniectura quadam assequi potest. Sunt autem hi scopi præcipui quidem duo, magnitudo nimirum morbi, & virium robur, quemadmodum in capitis noni enarratione copiosius docebimus. Post hæc omnia qui sanguinis missione rectè vti voluerit, considerabit, quibus semel, & quibus bis sæpiusque sit sanguis detrahendus, veluti fusius cap. 12. dicemus. Postremùm contemplandum in sanguinis misione, quos ad animi vsque defectionem vacuare expediat, & quos minus. Quam quidem consideratione loco iam citato Galenus abundè explicabit. Hæc itaq; omnia eum, qui misione sanguinis rectè vti volet, considerare oportet.

Scopi mẽsuræ uacuationis.

CAPVT II.

ET de omnibus istis in tractatione de Medēdi ratione dictum est, quemadmodum & priuatim aduersus Erasistratum, quod ipse perperàm ab hoc præsidio abstinuit. Deinde alium rursus librum conscripsimus aduersus eos Erasistrateos, qui uirũ hunc usum esse hoc auxilio affirmant. Proinde odio digna est scelestorum Sophistarum tum uafritia, quòd quum mentiri se sciant, præ studio tamen nouarum rerum dolosè agunt: tum sapientiæ uanæ iactatio, quòd optimarum rerum ignari, contraria uerbis communiscantur. Horum enim alterum Chrysippo Cnidio accidit, qui uenæ sectionem è numero medicinaliũ præsidiorũ prorsus sustulit. Sequuti sunt illum discipuli Medius & Aristogenes, clari & ipsi apud Græcos. His uerò magis Erasistratus ad splendidißimã euectus gloriam Chrysippi sententiam retinuit. Huius deinceps discipuli, omnes initiò

præce

*præceptoris dogmati insistebant, pro
gressu autem temporis quidam horum
ab eo defecerunt, pudore confusi im=
pudentißimo. Nam quid aliud dicam in
eos, qui asseuerare audent Erasistratū
uenæ sectionis præsidium admittere,
quum tamen nusquam in suis commen=
tarijs ullo in malo hoc consulere uidea
tur. Verùm consentaneū erat, inquiunt,
ut ei qui inediam tanquam uacuatoriū
auxilium recipit, multomagis uenæ se
ctio uacuet. Qui uerò hæc dicūt omnes
uenam incidendam esse in ijs quibus
Erasistratus inedia præcepit uti cēn=
sent. Quum igitur ipse in libro de Fe=
bribus in morborum principijs ine=
diam adhibendam esse tradat sequitur
hunc omnibus sanguinem mittere illo
utique tēpore, quemadmodū etiam ipsi
loquuntur. Verùm maximum id malum
est si ita faciendum artem discentibus
iuuenibus persuaserint, multóq; etiam
peius si non alia quoq; quæ definire
conuenit, considerauerint. Quapropter*

alio in libro ea exponere coactus sum, ac iuuenibus demonstrare Erasistratum nequaquam uenæ sectione usum: præstat enim hoc credere, quàm omnibus quibus ille uti inedia præcepit ordine incidere uenam, maximumq́; ægrotantibus ex hoc præsidio commodum fieri, si quis eo rectè utatur. Nō igitur, mea quidem sententia, aliud quicquam me de uenæ sectione scribere oportuit, quòd scilicet huius auxilij usus in opere de Medendi ratione sit expositus, quemadmodum etiam in libris de Tuenda sanitate. In duob. uerò libellis, quorum alter aduersus Erasistratum inscriptus est, alter contra Erasistratæos Romæ agētes, ea quæ ille non rectè est opinatus à me sunt demonstrata. Verùm quum crebrò à me multi amici medici, quos piget, ut mihi uidetur, Medendi libros perlegere, efflagitarent, coactus tandem sum ad præsentem explicationem redire, ne scilicet inuidere illis uidear, ac subinde conue-

niente

niente ordine omnia de hoc præsidio narrare. Atq; iam quidem tempestiuum est ordiri sermonem.

COMMENTARIVS.

IN hoc capite secũdo Galenus causam exponit quare hunc librũ conscripserit, & cur denuò quæ in alijs locis abundè de sanguinis missione dicta sint, hîc repetere voluerit. Quippe de omnib. cõsiderationibus quę præcedẽti capite cõmemorauit, in libris de Medendi ratione abundè dictum est. Et quòd perperàm à venæ sectione abstinuerit Erasistratus, ostensum est in eo libello quem priuatim aduersum Erasistratum scripsit. Non esse autẽ illum vsum venæ sectione, quemadmodũ eius sectatores mendaciter asserunt, in libello quodã cõmonstrauit, quem aduersus Erasistrat æos Romæ agentes conscripsit. Duplici autem ratione Erasistrati sectatores, quo hîc sceleſtos Sophistas vocat, odio dignos esse ait. Primum ob versutiã ac vafritiam, quòd quũ se mentiri intelligunt, præ studio tamẽ nouarum rerũ. id enim καινοτομία significat: καινοτο-μία.

dolosè & malitiosè agunt. Secūdò propter λογοσοφίαν, id est vanæ, sapientiæ iactationē: quum enim optimarum rerum ignari sint, tamen cōtrarium verbis comminiscūtur, atq; de rebus nullius momenti temerè verba fundunt. Sic certè Chrysippus Cnidius, cuius Laërtius lib. 7. de vita Philosophorum, & Galenus in libro aduersus Erasistratū sæpe meminit, ab eoq; multa illū didicisse testatur, sanguinis missionem magno quidem errore, & summo ægrotantium periculo, è numero medicinalium præsidiorum sustulit. Fuerūt sanè præter Cnidium illum, eumq; medicū, plures alij Crysippi, Laërtio loco paulò antè citato authore. Vnus enim Solensis seu Tarsensis dialecticus insignis. Alter Cnidij filius Ptolemæi medicus. Tertius Erasistrati discipulus, Quartus Georgicorum scriptor. Quum igitur Chrysippus Cnidius Erasistrati præceptor è remediorum numero venæ sectionem sustulerit, nihil miri, & huius discipulum idem hoc dogma, atq; alios duos Medium & Aristogenem, quorū hîc meminit, quique clari & magni nominis

λογοσοφία

Chrysippus Cnidius Erasistrati præceptor

Chrysippi plures.

minis apud Græcos fuerunt, ſubinde mordicus tenuiſſe ac ſparſiſſe. Cæterũ Eraſiſtrati diſcipuli principiò in vniuerſum omnes præceptoris ſui dogmati inſiſtebant: progreſſu tamen temporis aliqui horum ab eo defecerunt, idque vt facerent pudore quidem impudentiſsimo coacti ſunt. Nam quum primùm apertè venæ ſectionem præceptoris ſui exemplo è medio tollerẽt, tamen tandẽ quum cernerẽt eius vſu medicos carere non poſſe, illam admittere, etſi nullo in malo hac ipſa vti vſquam in ſuis commentarijs videatur, Eraſiſtratum conſtanter affirmabant. Id ipſum verò hac ratione oſtendere conabãtur. Eraſiſtratus, dicebant, inedia tanquam vacuatorio auxilio vſus eſt, igitur multò magis venæ ſectiõe vacuauit. Verùm quàm abſurda hæc ſit illorũ ratio, hinc colligi poteſt. Nam qui hæc dicere audent, ij oẽs ſtatuunt in ſingulis ijs malis eſſe incidendã venam, in quibus Eraſiſtratus inedia vti cenſet. Idem autem in libro de Febribus inſcripto, in morborũ principijs inediam adhibendam eſſe tradit, igitur in omnibus illis, eo-

demq; tẽpore, sanguis mittẽdus. Quàm verò periculosum sit, ita esse faciendũ persuadere iuuenibus, & artẽ discentibus, nisi alia quoq;, quæ in incidẽda vena definienda sunt, cõsiderata fuerint, nemo nõ intelligit. Quare vt oẽs Erasistrati sectatorum absurditatẽ clarius intelligerent, coactus est Galenus priuatim ædito libello certis argumentis demonstrare, Erasistratũ nunquã venæ sectione vsum fuisse. Quòd nimirum præstaret hoc scire iuuenes, ne scilicet omnibus detraherent sanguinẽ quibus ille inedia vti præcepit, adeoq; cõmodè hoc præsidium ægrotantibus adhiberent. Quũ igitur abundè quę ad vsum venæ sectionis spectant, à Galeno in libris de Medendi ratione, deque Tuenda sanitate exposita sint, & quæ minus rectè de ea opinatus est Erasistratus in duobus alijs libellis, quorum in contextu mentionẽ fecit, confutata sint, nõ erat opus quicquã aliud de venę sectione scribere Galenum. Sed quum crebrò amici aliqui, ijque medici, quos libros de Medendi ratione legere piguit, à Galeno efflagitarint, horũ assiduis precibus

cibus coactus est, vt ad tractationē hāc de sanguinis missione rediret. Atq; hęc paraphrastica ferè huius capitis est explicatio.

CAPVT III.

AFFECTVS quidem uox, quemadmodum alibi quoq; nobis dictum est, ab affici uerbo deducta, similiter illi de multis effertur rebus. Verùm nunc mutationes in habitū præter naturam, qualescunq; fuerint, affectus per uniuersum hūc librū nominamus. Quæremus autem primò quot, qualesq́; sint effectus uacuationem poscentes: dein uerò qui'nam illorum uenæ sectionem postulent. Quum autem omnia, quæ in quæstionem ueniunt, duo inuentionis instrumēta obtineant nempe rationem & experientiam, idq́; in omnibus artibus, nec minus per uniuersam uitam, necessarium esse puto, & nunc aut sola ratione, aut sola experientia, aut utrisq; ea quæ proposita sunt inuenire. Quoniam uerò ratio ipsa partim ex cōmu-

Affectus quid.

Duo inuētionis instrumenta.

nibus duntaxat notionibus incipiens inuenit & demonſtrat, partim autē & ijs quæ ex illis inuenta ſunt ad demonſtrationem utitur utraq; ratione omnes uti artes nobis demonſtratū eſt. Et *nos quidem in præſentia utra earum utilis reperitur, illam deligemus.* Priore *quidem ratione omnes per uniuerſam uitam homines utuntur, altera uerò non omnes, ad artifices enim tantùm pertinet.* Nā Geometra *primū ſuæ artis theorema per ſolam priorē rationē demonſtrat.* Deinde *in ſecundo nō ſola priore utitur, ſed ad demōſtrationē eius, quod ex primo probatū eſt, coaſſumit.* Quāto *autem plus à primo theoremate recedit, tanto etiā magis à prima ratione diſcedit, ac poſtremo quidem pauciſſimis utitur, per ea quæ demonſtrata ſunt alia demōſtrans, & per illa rurſus alia, & deinceps iterū per illa alia, ut tandem demonſtratio eorū ad ea, quæ plebeijs incredibilia ſunt, progrediatur.* Solis *nimirum,* Lunæ & Terræ

non

non ſolùm magnitudinis, ſed & diſtantiæ cognitionem. Ex *quibus utique inuentis horologia conſtituunt, & clepſydras, qui hac uia incedentes* Solis Lunæq; *deliquia prædicunt.* Pari *ratione noſtra quoq; arte procedens oratio multis quæ alijs in operibus demõſtrata ſunt utetur, ut ꝙ aliquæ ſint facultates quæ animãtia gubernãt, quarũ aliàs naturales, aliàs aĩales nominãt.* Cæ*terũ principia generationis in omnibus rebus materiã habent quatuor elementa, quæ tota inuicem miſceri, & mutuo inter ſe agere conſueuerunt.* Quapro*pter nullã* Aſclepiadis *mentionem in hoc libro faciemus, ut cuius elementa eſſe falſa in decimotertio de* Demonſtratione *commentario, & in opere de* Placitis Aſclepiadis, *in quo quintus et ſextus liber elementorum eius confutationem habet, oſtendimus.* Demonſtratum *uerò & in cõmẽtario de* Elemẽtis Hippocratis, *de effectricibus qualitatibus, quarum nomina caliditas, fri-*

giditas, humiditas, siccitas, & de humorum tum differentia, tum generatione. Dicta quoq; sunt de medicamentis singulos humores purgātibus pauca quædam in libro de Elementis, & singulatim in alio commētario. Vtilis etiā ad præsentem sermonem tractatio de Temperamentis, quæ eam quæ est de Elementis sequitur. Omnium uerò maximè liber de Plenitudine, in quo monstratum est duplicem esse plenitudinē, unā quidem ad uires, alterā uerò ad uasorum, in quibus hæc continetur, amplitudinem. Vocatur autem hæc plenitudo à medicis Græcis κατὰ τὸ ἔγχυμα, id est, ex infusione. Optimum igitur est ut ij qui scienter scrutari ea quæ in hoc libro dicuntur, uolent, de plenitudine librum perlegerint. Quæ uerò iterū antea esse perlecta requirit, ipse indicabit. Nemo uerò miretur si tòt opus sit nobis ut rectè de uenæ sectione consideremus. Non enim ad huius modò præsidij inuentionem, sed ad aliorum etiam

omnium

omnium necessaria est iam comprehen sorũ cognitio.Proinde si citra illorum notitiam rectè curare liceret,haud tam accuratè ea prosequeremur.Hæc itaque præfari necesse fuit.

COMMENTARIVS.

QVVM sæpe in hoc libro affectus voce vtatur Galenus, ideò initio huius capitis quid per eam intelligi velit breuissimè exponit.Quippe affectus generatim pro omni eo à quo aliqd aliquo modo afficitur accipi solet.Atq; sic dicitur à verbo affici,quod similiter atq; affectus de multis dicitur rebus,nempe sanis,ægris,neutris,& inanimis quoq;, cantu videlicet,harmonia, & oratione, vt copiosius capite primo libri de Sympto.diffe.docet Galenus.Dein affectus idem quod cõstitutio significat,& tum ad sanos & ægros quoq; pertinet.Tertiò autem omnem,quę in id quod præter naturam est, mutationem denotat. Qua quidem in significatione in hoc libro à Galeno vsurpatur.Post hæc proponit de quibus initio huius libri sit dicturus,nempe quot qualesq; sint af- *Affectus quid,*

fectus

Dou inuĉtionis omnium instrumenta.

Ratio bifariam demonstrat.

Cōmunes notiones.

κοιναὶ ἔννοιαι.

Prīcipia.

Dignitates.

Maximæ.

fectus qui vacuationẽ postulent, & qui nam illorum venæ sectionem exigant. Antequam verò ad inuentionem atque explicationem earum rerũ quę proposuit perueniat, quòd duo sint omnium eorum de quibus quęritur inuẽtionis instrumenta docet, ratio scilicet & experientia, vt lib. etiam 1. Thera. metha, cap. 3. Et lib. 3. Prognost. cõmen. 12. & 1. Aph. comment. 1. attestatur. Cæterũ ratio ipsa bifariam demõstrat & inuenit. Primum ex communibus duntaxat notionibus, quę Græcis vocantur κοιναὶ ἔννοιαι, & non sunt nisi vniuersales quędã sententiæ nobiscum natæ, ac diuinitus omnium animis inscriptæ, quasq; natura omnes homines tenent. Aristoteles vocat principia, sunt enim initia & fontes omnium disciplinarum. Alij dignitates etiam appellant, quod iure illis sit habenda fides. Maximas alij, quòd ijs maximè credatur, vtpote per se notis. Eiusmodi enim sunt, vt quisq; statim audiras probet. Quare quũ ijs in sciẽtijs nihil prius superiusq́; sit per quod confirmari queant, meritò ijs ipsis ratio primum inuenit & demõstrat. Dein ratio ad

o ad demonstrationem vtitur ijs quæ
er notiones communes inuenta sunt.
riore modo demonstrandi omnes per
niuersam vitam homines vtuntur: alte
solùm artifices. Id quod Geometra-
um exemplo ostendit. Hi nanq; pri-
um suæ artis Theorema per solā prio
m rationē, quæ scilicet ex cōmunib.
otionib. procedit, demonstrant. In se-
undo autē theoremate demonstrādo
on solùm priore, sed eo etiā quod ex
imo est probatum theoremate ad de
onstrationem assumuat. Quātò verò
lus à primo recedit theoremate Geo-
eter, tantò quoq; magis à prima ra-
one, quæ ex cōmunibus notionibus
ocedit, descedere solet. Postremū au-
m paucissimis seu minimis: Græci e-
im est ἐλαχίστοις, vtitur, quòd scilicet
er ea quæ antea sunt demonstrata a-
a, & per illa rursus alia demōstret, do
ec ad ea quæ plebeijs sunt incredibi-
ā, nempe ad Solis, Lunæ, & Terræ ma
nitudinis ac distantiæ cognitionem.
emonstratio progrediatur. Exempla
ius rei multa extant apud Euclidem,
lìc monendus nobis lector erit. Græ-

Galeni locus emaculatur.

cum Aldinum codicem multò aliter habere quàm nos conuerterimus, ita nimirum: ὁ γάρ τοι γεομέτρης τὸ μὲν πρῶτον θεώρημα τῆς αὐτοῦ τέχνης διὰ τοῦ προτέρου. εἶτα τῷ δευτέρῳ μόνῳ χρῆται, προσλαμβάνει δὲ εἰς τὴν ἀπόδειξιν αὐτῆς καὶ ἐκ τοῦ πρώτου κατασκευασθὲν. Hanc autem lectionem esse deprauatam nemo nō animaduertit, quòd nimirum tautologiam contineat. Primum enim dicit, Geometram in secundo demonstrando theoremate sóla secunda ratione vti, & mox subijcit ad eius demonstrationē etiam coassumere quod ex primo est ostensum. Si secunda vtitur, certè aliquid quod antea démonstratum est ex communibus notionibus ad demonstrationē coassumit. Quippe secunda ratione vti, nō est nisi ea quę ex cōmunibus notionibus inuenta sunt, ad demonstrationē adhibere, hoc est coassumere quód ex primo est ostensum. Nihil itaq; differt dicere, sola secunda ratione vti, & coassumere quod ex primo ostēsum est. Quin etiam antiquus interpres manifestè falsam esse hanc lectionem monstrat, qui locum hunc ita reddidit. Ad secundum

...um verò non sola vtitur, coassumit
...utem ad demonstrationem eius & id
...uod per primum constructum est. E-
...endandus itaque is Galeni locus in
...unc modum erit. ἔτ' ἐν τῷ δευτέρῳ οὐ
...όνῳ χρῆται, προσλαμβάνει δ' εἰς τὴν ἀπό-
...δειξιν αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ πρώτου κατασκευαστὴν, Sensus.
...t sit is planè sensus illorum verborum
...uem in nostra conuersione expressi-
...mus, nempe, Geometra in secundo suæ
...rtis theoremate nō solùm prima ratio-
...e, quæ ex cōmunibus duntaxat notio-
...ibus inuenit, vtitur, sed ad demonstra-
...ionem huius theorematis etiam id assu
...nit, quod ex primo theoremate est pro
...atum. Perperàm itaq; αὐτῆς pro αὐτοῦ
...egitur. Porrò qui ratione iam exposita
...olis Lunæq; deliquia prædicunt, illi
...uoq; horologia & clepsydras cōstruūt.
...lepsydrę autem horologia fuerūt quę Clepsy-
...quam qua horę notabantur inclusam rar.
...abuerūt. Pro quibus hodie quæ arenu
...am, vel albicantem puluisculum, quo
...orę sigillatim inuertendo notātur, in-
...lusum obtinent, vtimur. Cæterùm vt
...eometræ ad demonstrationem inter-
...dum ijs quæ per alia sunt demonstrata

adhibent, sic etiam in hoc libello Galenus noster multis, quę in alijs libris sunt demonstrata, ad instituti sui probationem, veluti hypothesibus quibusdã, vtitur. Inter quę sanè primum est, quòd aliquæ sint facultates, naturalis nimirũ & animalis, quę animantia gubernãt. Duarum verò hîc tantùm meminit, quum tamen tres esse lib. 9. Ther. metho. cap. 10. & in libris de Hippocratis & Platonis dogmatibus disertè tradat, quòd scilicet vitalẽ, quę tertia existit, & quã hoc loco pręterijt, sub naturali cõplexus sit. Naturalẽ enim facultatem vocat quę ex corde & iecore per arterias & venas corpori vitam & alimoniã impertit. Sic libro de musculorum motu secundo Galenus actionem naturalem vocat eam, quæ ex arteria & vena procedit, quòd scilicet vtraque voluntatis expers sit, & spõtè ac naturaliter fiat. Alterum quod alibi, nempe in libris de Elementis, demonstrauit, est quòd principia generationis in omnibus rebus pro materia habeant quatuor elemẽta. Principia enim quatuor sunt qualitates, Gale. lib. j. de humana natura com. 2. teste, summa scilicet

Duarũ tãtum facultatum animantia gubernantiũ, cur hic meminerit.

Naturalis facultas.

Actio naturalis.

licet

licet caliditas, frigiditas, humiditas, & ficcitas, ex quibus & materia, elementa ipsa, quę sunt corpora simplicia, procreata esse constat. Hinc est quòd Galenus libro primo de Elementis inter reliqua sic scriptum reliquerit: Per qualitates elementa facta sunt. Quum enim summa caliditas materiæ innascitur, vniuersum iam erit elementum. Eodem modo quum frigiditas, & humiditas, & siccitas innascitur. Hæ enim solæ substantiam subiectam alterantes, mutuę inter se elementorum transmutationis causę sunt. Principia verò dicta sunt, quòd nihil se prius habeant ex quo procreata sint, neq; fiant ex se vicissim, neq; ex alijs, & quòd ex se oĩa quę fiunt naturaliter ꝑducant. Ignis itaq, generatiõis principiũ, materia est vniuersis subiecta elemẽtis, qualitatis expers: itẽ calor summus materię innascẽs. Elemẽta autẽ quatuor, quæ principia ꝑ materia habẽt, in rerũ generatione non solũ inuicem commiscentur, veluti in tritici, hordei, eruorum, & fabarũ aceruo accidit, ita vt sic qualia sint remaneant. sed alterata transmutataq; tota inuicem com-

Principia cur dicta.

Elementa quomodo inter se cõmisceãtur.

miſcentur,& mutuò inter ſe agunt. Adeoq; quòd in ſe mutuò agunt, non ex cõcretione & ſeparatiõe,ſed quòd ſubſtantia eorundẽ per ſe totã patiatur & alteretur,obtinẽt. Atq; ita de elemẽtorũ ratione diſſeruit Hippocr. Porrò quum Aſclepiadis elemẽta falſa eſſe tum in decimotertio de Demonſtratione libro, tum in quinto & ſexto de Placitis Aſclepiadis libris Galen. euidentibus rationibus docuerit, ideò illorũ in hoc libro nulla fit mentio. Sunt autẽ Aſclepiadis elementa, minima & incompacta corpuſcula, quę ille ὄγκους καὶ πόρους nominauit, vt conſtat ex lib. 1. de Tuẽda ſanitate, cap. 2. & lib. 1. Simpli. cap. 1. & cap. 1. libri de Differentijs morborum. Dolẽdum autem vnicè eſt, quòd Demonſtrationum quindecim libris Galeni hactenus, magno incommodo ſtudioſorùm medicinę, carere coacti ſumus, ab inuidis βιβλιοτάφοις occultatis. In ijs enim multa ſunt quę lucẽ pręſenti, alijsq; cõpluribus Galeni locis afferre poſſent. Sed bona ſpes eſt eos propediẽ in lucẽ prodituros. Ita enim ad me nuper doctiſsimus vir Io. Albertus Vuidmeſtadius,

Aſclepiadis elementa.

Demõſtrationum. 15. libri Galeni propediem in lucem prodibunt.

dius, cognomento Lucretius, Iuriſcóſ. & ſenator Bauaricus ſcripſit: Dum paſſim Nicolai integritati conſulere ſtudeo, fortè ſe mihi Galeni libri. 15. περὶ ἀποδείξεως offerunt ex Bibliotheca Io. Petri Feretrij Rauénatis, Iuriſconſ. doctiſsimi, & Mylenſium epiſcopi, qui eos ſe mihi per Graffteros mercatores, vt hinc in lucem exeant, miſſurum ſpopondit. Hęc ille. Quę hoc loco cõmemorare volui, vt etiã alijs qui hos libros auidè expectant, aliquam eorũdem ſpem, & hauddubiè certam, facerem. Tertiũ quod in Cõmentario de Elementis demonſtrauit, eſt quòd quatuor qualitates de ſentẽtia Hippocratis ſint effectrices, quum cõtrà alij quidã primas duas effectrices, aliàs verò duas paſsiuas eſſe dixerint, quemadmodum lib. 1. de Naturalibus facult. Galenus teſtatur. In eodẽ etiam commentario, ſecundo nimirũ, aliquid eſt dę differẽtia & generatione humorũ, quę copioſius ſubinde lib. 2. de Naturalib. facul. Galenus demõſtrauit. In ſecundo quoque de Elementis libro pauca quędam de medicamentis ſingulos humores purgantibus dicta ſunt; &

ſeorſum in libello de Purgantium medi camentorũ facultatibus. Quę certè ſingula tanquam alibi demonſtrata tenere decet eũ qui cum fructu aliquo pręſentem libellum de Curãdi ratione per ſanguinis miſsionẽ legere voluerit. Vtile quoq; erit ei perſpecta habere ea quę in libris de Temperamentis, & de Plenitudine inſcripto tradita ſunt & demõſtrata, pręſertim quòd duplex ſit plenitudo, vna ad vires, altera ad vaſa, quę Gręcis medicis vocatur κατὰ τὸ ἔγχυμα, quòd ſcilicet humorum copia tum vaſis veluti infuſa ſit. Atq; horũ omnium cognitio nõn ſolùm ad tractationem eam quę eſt de ſanguinis miſsione cõfert ac neceſſaria eſt, ſed ad aliorum etiam omnium pręſidiorum quibus morbi profliguntur inuentionem conducit. Hinc eſt quòd eadem tam accuratè proſecutus ſit Galenus.

Plenitudo κατὰ τὸ ἔγχυμα.

CAPVT IIII.

Caeterùm iam tẽpus eſt ordiri ſermonem, conſiderando quot ſint affectus qui uacuatione indigent. Si igitur eos quiſpiam experientia collectos recenſeat,

recenseat, sola ad enarratiōnē opus est memoria. Quòd si uerò rationali uia, commune & uniuersum inueniat genus necesse est. Ex illius deinde in species & differentias sectione usque ad extremas species, numerum affectuum qui uacuationem indicant inuestigare oportet. Sic enim constare omnia quæ per uiam ratione utentem inueniuntur, demōstrauimus. Quum itaq; medicæ artis officiū sit, omnium partium corporis quæ secundum naturā sunt actiones, si quidem pereunt, recuperare, tueri autem ubi saluæ fuerint, hæq; constitutionem naturalem sequantur: hāc quidem præsentem tueri, intereuntem uerò recuperare necesse est. Postquam igitur demonstratū est, primarias actiones à similaribus corporibus perfici, ab instrumentarijs uerò secundarias, considerandū erit tibi quam utilitatē aut noxam humores qui in corpore cōtinentur partibus eius afferant. Quum itaq; in libro de plenitudine ostensum sit bifariam fieri & dici Plenitudo duplex.

multtudinem, uno quidẽ significato ad uires, altero uerò ad amplitudinem uasorum humores continentiũ, quam nonnulli κατὰ τὸ ἔγχυμα, hoc est, ex infusione nominant: utriq; uacuatione opus est, siue in ægrotante homine, siue sano euenerint. Quemadmodum enim qui onus gestat non protinus ubi grauatur ac fatigatur iam concidit & uictus ab eo est: ad eundem modum ubi uirtus à plenitudine grauatur, fieri potest ut nõdum ægrotet homo. Si quidem nonnulli qui consueta etiãnum munia obeunt, sentire se graues, pigros, segnes, & ægrè mobiles dicunt, ea ipsa est plenitudo ad uires: ueluti etiã quum ab exercitijs tendi uidentur, ut Erasistratus dixit, impletur brachia & cubitus: haud exigua est alterius plenitudinis, quam κατὰ τὸ ἔγχυμα, hoc est, ex infusione uocari dixi, eo quòd ex humoribus in uasa infusis consistit & intelligitur, nota. Dictum uerò est in libris de Sanitate tuenda, ubi in uniuerso corpore fit ulceris sensus, potissi-

otißimùm uerò per motiones ipsas,
unc affectum uitiosi humoris esse so=
olem. Attamen hoc ipsum non paucis
tiamdum consuetas obeuntibus actio=
es accidere apparet. Interdum etiam in
artibus quibusdam corporis, nõ in uni
ersa eius mole, signa conspiciuntur il=
is in partibus consistentium affectuũ,
imiliũ ijs quales utiq; in toto corpo=
e cõsistere diximus. Quippe caput ali
uando solũ grauari, aut ulceris quen=
lam sensum habere, uel temporũ muscu
os tendi, idq; simpliciter, aut cum plu=
imo calore. Sic etiam in iecore, liene,
entriculo, costis, & transuerso septo
rauitatem sæpenumero sentimus. Pari
õne in ore uẽtriculi aut grauitatẽ, aut
orsũ, aut nauseã, aut ciborũ fastidiũ,
ut absurdã appetentiã percipimus. Ad
æc fixi in parte aliqua dolores, idq;
ut propter humorum confertim in=
ruentem multitudinem, aut flatuosum
b spiritum uacuationem indicãt, per=
nde atq; ij dolores qui ob acrem humo

rem partem exedentem rodentemq; excitantur. Sunt uerò nonnulli qui ab intemperie naſcuntur, & horũ ipſorum quidẽ alij à nuda citra humores intemperie, alij uerò cũ humoribus. In omnibus itaq; iam dictis, infeſtãtium humorum, aut uaporum uacuationes, hominem à malis liberant. Non tamen omninò uenæ ſectione opus eſt, ſed ſufficit etiam purgatio, frictio, balneum, & inunctio diſcutiẽtis alicuius medicamẽti. Qui igitur ſunt affectus quos ſanguinis mißio iuuat, deinceps dicantur.

COMMENTARIVS.

QVVM initio huius libelli Gale. tria quæ ijs qui ſanguinis miſsiõe rectè vti volunt conſideranda ſunt propoſuiſſet, nũc à primo exorſus quot ſint affectus vacuatione indigentes docet. In huius verò rei inquiſitione, vt omniũ aliarũ, duplici inſtrumento eſt opus, experientia nimirum & ratione. Si experientia quiſpiam numerũ affectuum vacuatione indigentium inquirere, & inquiſitos ſubinde recenſere voluerit, ſola ad enarra

enarrationem eorundem affectuũ opus est memoria. Meminisse enim oportet eorum omniũ quos diutina experientia vacuatione egere obseruauit. Quòd si verò logica seu rationali via in prædictis inquirendis affectibus vti quispiam velit, primum cõmune & genus vniuersum, hoc est quod in se complectatur omnes corporis affectus, inueniat necesse est. Quo quidẽ inuento illud in species & differentias digerat oportet, ita vt sectio ipsa vsq; ad extremas species progrediatur. Ea inquisitionis ratione vsus est Galenus in libro de differentijs morborum inscripto. Illic enim initio genus constituit, quod subinde in species & differẽtias secat, ad extremas vsq; species progrediens. Hoc est, vt nostri hodie dialectici loquuntur, à genere generalissimo ad speciẽ specialissimã progredi oportet eum qui ratione rem aliquam inuenire conatur. Cæterùm quũ artis medicæ duo sint officia, vnũ quod actiones partium corporis quæ sunt secundum naturam tuetur, alterum quod ablatas, profligandis nimirum morbis, recuperat: atq; hæ quidem corporis cõ-

Genus vniuersum.

Artis medicæ duo officia.

ſtratus dixit,brachia implentur. Diſten tio enim,vt in lib.de plenitudine ait Galenus,eius quæ ad vaſa nominatur effe-ctus exiſtit. Et qd aliud eſt bonus athletarũ habitus,cuius ſectiōe prima Aph.3. meminit Hppocrates,niſi plenitudo ad vaſa,quę etiam κατὰ τὸ ἔγχυμα, ob cauſam hîc à Galeno expoſitã, appellatur? Accidere autẽ ſanis adhuc hominibus plenitudinem ad vaſa, ex vlceris ſenſu, qui nonnunquam illis per notiones accidit,fit manifeſtum. Neq; enim is affectus eſt niſi vitioſi humoris ſoboles, vt lib.3. de Tuenda ſanitate, capite 4. Galenus in eum ſcribens modũ atteſtatur: Vlceroſus affectus ab excrementorum copia tenuium ſimul & acrium oritur: quæ nimirum inter exercitandum proueniunt duplici de cauſa: aut eo excremento quod craſsius erat fuſo & attenuato,non tamen toto expulſo, aut adipe molliúe carne liquata. Neceſſe enim eſt à tali humore ceu tenui & acri,pungi & quaſi vulnerari tum cutem, tum ipſam carnem. Hæc ille. Cæterùm affectus prædicti non tantùm in vniuerſo corpore,ſed etiam in partibus quibuſdã

Bonus athletarum habitus.

Vlceris ſenſus.

corporis

orporis interdum consistunt. Quippe
onnunquã solùm caput grauatur, aut
lceris sensum habet. Interdum muscu- *Musculi*
i temporales nominati tãtum tendi vi- *tẽporales.*
entur, qui duo quidem sunt, vtrinque
nim vnus, qui à verticis, & temporis, &
rõtis, & cuneiformij ossibus, & eo osse
uod minorem sedis oculi angulũ am-
lectitur, amplo latoq; principio enasci
ur, ac maxillæ inferioris acuto proces-
ui inseritur. De quibus Galenus lib. 4.
nat. adm. & lib. 11. de Vsu partium mul
a. Tenduntur autem interdum prædi-
ti musculi simpliciter, hoc est citra in-
emperiem aliquã, nonnunquam verò
um plurimo calore. Sic euenit vt gra-
itatẽ aliquando in ore ventriculi, aut
norsum, aut nauseam, aut ciborum fa-
tidium, aut absurdã appetentiam sen-
iamus, quæ quidem omnia plenitudi-
is alicuius signa existunt. Ad hæc in
arte aliqua corporis dolores figuntur, *Doloris*
ut propter humorũ cõfertim ingruen *causæ va-*
ium copiam, aut flatuosum ob spiritũ. *riæ.*
cres præterea humores partem aliquã
orporis erodentes, & exedentes exci-
antur. Deniq; dolor aliquando ab in-

temperie,vel nuda,hoc est citra humores,vel cum humoribus nascitur. Quas quidem omnes causas doloris Galenus lib.12. Ther.metho.capite 7.in duas contraxit, nempe continuitatis diuisioné, & alterationem. Humorum enim copia confertim ingruentium, flatuosi spiritus,& acres humores vnitatem soluunt, ideoq; dolorem excitant. Intemperies auté alterando dolores mouent. Quod etiam Hippocratem fecisse constat,qui, vt attestatur capite 4.de Inæquali intemperie,& lib.1.de Sympt. causis,capite 5. Galenus ita scriptum reliquit: Dum alterascit ac corrumpitur natura,dolores fiunt. Alteratur verò & corrumpitur cuiusque natura,quum vel calefit, vel frigefit,vel siccatur, vel humefit, vel eius vnitas soluitur. Quòd autem alterationem ipsam dolorem excitanté tum confertim factam ,tum verò violentam esse oporteat,Galenus locis iam citatis copiosè monstrat. Porrò vt tandem qui sint affectus vacuatione indigentes,Galenus disertè significaret, subiunxit inquiés: In omnibus iam dictis affectibus, vacuatiõe humorũ & vaporũ opus est,

Omnes doloris causæ duæ.

quòd

quòd ipsa hominem à malis & doloribus liberet. Quum autem variæ sint vacuationis species, non semper opus est venę sectione, sed sufficit interdum purgatio, vt ibi acres fuerint humores, interdum etiã frictio, balneum', & inunctio discutiẽtis alicuius medicamẽti, vel uti si propter flatus excitentur dolores, hæc enim tria flatus & vapores euocare possunt. Reliquum nunc est, vt deinceps qui sint affectus quos sanguinis missio iuuat dicamus.

Non semper opus est uenæ sectione.

CAPVT V.

NOn solùm partes animantis ex sanguine aluntur, sed & natiuus calor mansionẽ ex sanguine obtinet, perinde atq; ignis qui in foco est ex lignis ad ardendum idoneis, à quo totas ædes calefactas conspicimus. Quemadmodũ igitur ignis ille offenditur, interim quidẽ cõfertim ei iniectis lignis, interim uerò tametsi nõ multis, tamẽ admodũ humidis, nõnunquã autẽ omninò nõ impositis, aut prorsus exiguis: sic calor, qui in corde existit uel propter sanguinis

copiã, uel propter multam indigentiã, uel ob qualitatem frigidam ſeipſo minor efficitur. Interim uerò maior, aut propter calidam ſanguinis qualitatem, aut ob exiguũ defectum. Quicquid autem cor per caliditatem uel frigiditatẽ patiatur, huius etiam confeſtim aliæ corporis partes participes fiunt.

COMMENTARIVS.

ALTERVM quod initio huius libelli ijs qui ſanguinis miſsione vti rectè volent conſiderandũ propoſuit Galenus explanaturus, nempe qui affectus ſint quos ſanguinis miſsio iuuat, quædam ad eam rem melius intelligendam neceſſaria præmittit, nempe quòd partes corporis omnes ex ſanguine nutriantur, & quòd ſuam manſionem natiuus calor ex ſanguine habeat. Si eñ omnes corporis partes, veluti humore ſibi familiariſsimo, ex ſanguine aluntur, non erit certè detrahendus temerè, ne ſcilicet ſuo alimento partes illæ deſtituantur, corporiſq; robur deijciatur. Quòd ſi etiã calor natiuus manſionẽ ſuã ex ſanguine obtinet, cauendum vnicè erit ne intemp

Oẽs partes corporis ex ſanguine aluntur.

intempeſtiua ſanguinis miſsione natiuum corporis calorē imminuamus, aut prorſus extinguamus. Aut contrà permittamus, vt eiuſdem copia ſuffocetur. Quare ſi calor natiuus ex ſanguine p̣. inde⸗atq; ignis in foco ex lignis foue-tur, fit vt ijſdē rationibus augeatur minuaturq;. Quemadmodū enim ignis à quo tota domus incaleſcit, lignis ei confertim iniectis ſuffocatur, aut prorſus extinguitur: ita quoq; calor qui in corde exiſtit à copia ſanguinis. Quando enim venæ immodico ſanguine turgeſcunt, calor natiuus, quòd ſcilicet perſpiratu ad refrigerationem deſtituatur, atteſtante in fine libelli de Bono corporis habitu, & de Vſu reſpirationis Galeno, extinguitur. Et ſicuti ignis à lignis humidis, etiamſi multa non ſunt, detrimentum aliquod accipit: ita quoq; calor natiuus à frigida aliqua qualitate offenditur, minorq; fit. Minorem autem illum efficient frigida, vbi exigua quātitate aſſumpta fuerint, aut ſi minus ſint valida. Hinc eſt quod Galen. li.3. de Simpl. med. fac. cap. 18. ita ſcriptū reliquerit: Quęcunq; frigiditate occidunt,

Calor natiuus ex ſanguine fouetur.

ea exigua quãtitate sumpta morté haud afferunt, nó magis q̃ si copiosæ flammæ pauxillum aquę instilles, aut lignũ inijcias humidũ ac viride. Sin copiosa fuerit qualitas frigida, tum calorẽ, perinde atq; ligna viridia & humida si multa cõfertim inijciãtur, ignem, celerrimè extinguet. Deniq; vt ignis nõ impositis illi lignis, aut valde exiguis offenditur: sic etiã calor natiuus ob sanguinis multam indigentiã deficit. Materiã itaque vnde accenditur calor natiuus sanguinem, vt in lib. de Vsu Respir. ait Galenus, obtinet. Cæterùm calor cordis bifariam intenditur augeturúe, propter scilicet calidam sanguinis qualitatem, & ob exiguũ eiusdem defectũ, Per ἔνδειαν ὀλίγην autem, hoc est defectũ exiguum, intelligit cõmoderatã sanguinis quantitatẽ: id quod ex contrarijs paulò antè memoratis euidentissimũ fit. Quippe minorẽ effici calorem cordis ab immodico sanguine, & immodica eiusdẽ indigentia dixit: igitur quod in medio est vtriusq;, illũ fouet & conseruat. In medio verò vtriusq; est exigua indigentia, hoc est ea quę nõ est immodica, sed cõmodera

Calor cordis bifariã intenditur, ἔνδεια ὀλίγη.

noderata,tanta nimirum vt cōmode-atum cordis calorē tueri & conſeruare oſsit. Quod adſtruimus exemplo gnis & flammæ. Galenus quoq; in lib. le Vſu Reſpirat. in hunc modum ſcri-ens,confirmat:commoderatio,inquit, mnium, conſeruatrix eſt flammarum.

Eodem modo igitur non diſsimile vero eſt cōtingere,& circa inſitum animantibus calorem,vtpote qui materiam vnde accēditur ſanguinē habet. Quo quidē in loco multa ad inſtitutū facientia reperient ſtudioſi,& lib.3.de Tēper. cap.5.vbi animantia bifariam calidiora fieri,aut qualitate caloris intenſa ,aut ſubſtātia eius aucta, copiosè monſtrat.

Ex ijs igitur perſpicuū eſt calorē cordis,perinde atq; flammā, ab eadē materia nō augeri modò,verumetiā aliquādo extingui,vt fuſius capite 2.libri de Morb.cauſis Galenus mōſtrauit,ad quē locum lectorem ablegamus. Porrò quicquid cor per caliditatē , vel frigiditatē patitur,huius etiam cōfeſtim aliæ partes corporis participes fiunt. Nam tum veluti ex quodam fonte in vniuerſum corpus calor & frigus deriua- *Calor cordis ab eadē augetur & extinguitur.*

rem partem exedentem rodentemq; excitantur. Sunt uerò nonnulli qui ab intemperie nascuntur, & horũ ipsorum quidẽ alij à nuda citra humores intemperie, alij uerò cũ humoribus. In omnibus itaq; iam dictis, infestãtium humorum, aut uaporum uacuationes, hominem à malis liberant. Non tamen omni nò uenæ sectione opus est, sed sufficit etiam purgatio, frictio, balneum, & inunctio discutiẽtis alicuius medicamẽti. Qui igitur sunt affectus quos sanguinis mißio iuuat, deinceps dicantur.

COMMENTARIVS.

QVVM initio huius libelli Gale. tria quæ ijs qui sanguinis misśiõe rectè vti volunt consideranda sunt proposuisset, nũc à primo exorsus quot sint affectus vacuatione indigentes docet. In huius verò rei inquisitione, vt omniũ aliarũ, duplici instrumento est opus, experientia nimirum & ratione. Si experientia quispiam numerũ affectuum vacuatione indigentium inquirere, & inquisitos subinde recensere voluerit, sola ad

enarra

enarrationem eorundem affectuũ opus est memoria. Meminisse enim oportet eorum omniũ quos diutina experientia vacuatione egere obseruauit. Quòd si verò logica seu rationali via in prædictis inquirendis affectibus vti quispiam velit, primum cõmune & genus vniuersum, hoc est quod in se complectatur omnes corporis affectus, inueniat necesse est. Quo quidẽ inuento illud in species & differentias digerat oportet, ita vt sectio ipsa vsq; ad extremas species progrediatur. Ea inquisitionis ratione vsus est Galenus in libro de differentijs morborum inscripto. Illic enim initio genus constituit, quod subinde in species & differẽtias secat, ad extremas vsq; species progrediens. Hoc est, vt nostri hodie dialectici loquuntur, à genere generalissimo ad speciẽ specialissimã progredi oportet eum qui ratione rem aliquam inuenire conatur. Cæterùm quũ artis medicæ duo sint officia, vnũ quod actiones partium corporis quæ sunt secundum naturam tuetur, alterum quod sublatas, profligandis nimirum morbis, recuperat: atq; hæ quidem corporis cõ-

Genus uniuersum.

Artis medicæ duo officia.

ſtitutionem præter naturam, illæ verò naturalem ſequantur, oportet eam quæ naturalis eſt tueri, eam verò quæ præter naturam eſt immutare, quemadmodũ lib. 1. de Tuenda ſanit. cap. 1. etiam teſtatur idem Galenus ita ſcribens: Quum vna ſit ars quę circa hominis corpus verſatur, eius primæ ac maximę partes ſunt duæ: quarum alteram ſanitatis tuendæ, alteram morbi profligandi facultatem appelles. Earum contraria inter ſe officia ſunt, ſiquidem illi tueri, huic immutare conſtitutionem corporis eſt propoſitum. Hæc ille. Porrò quum alibi demonſtratũ ſit à Galeno primarias actiones à ſimilaribus partibus perfici, ab inſtrumẽtaris verò ſecũdarias, cõſiderandũ erit medico quã vtilitatẽ aut noxam humores in ijſdẽ partibus contenti afferãt. Si enim copioſiores iuſto, aut praui fuerint, earũdẽ partiũ actionibus noxã afferẽt. Sin boni & mediocres, vtilitatẽ: ex ijs nanq; alẽtur. Fiũt aũt iuſto copioſiores humores bifariã: vel enim ita augẽtur, vt vires partiũ grauẽt, & tunc plenitudo ad vires dicetur: vel tãta eorum eſt multitudo, vt ſua copia vaſa in quibus conti-

Humores bifariã iuſto fiunt copioſiores.

cōtinentur diſtēdant, atq; tū plenitudo ad vaſa nominatur, vel ex infuſione, vt capite præcedente eſt dictum, & copioſiſsimè in libro de Plenitudine à Galeno monſtratum. Vtraq; autem plenitudo vacuationem requirit, ſiue ſanis, ſiue ægrotantibus accidat. Sanis autem poſſe accidere plenitudinem ad vires, eleganti & perſpicua ſimilitudine Galenus oſtēdit. Quemadmodum enim, inquit, is qui graue aliquod onus geſtat non protinus ſimulatq; grauatur ac nonnihil ſub eo fatigatur cōcidit, & planè ab eo vincitur: ſic fieri poteſt vt virtus hominis quidē à plenitudine grauetur eo nondum ægrotante. Vtcunq; enim is ſe grauem, pigrum, ſegnem & ægrè mobilem eſſe dicat & ſentiat, tamen quum cōſueta etiamnum munia obeat, ſanus adhuc ſit oportet. Quippe ſanitatē, vt li 1. de Tuenda ſanitate, capite 4. teſtis eſt Galenus, eam corporis conſtitutionem appellamus, in qua in vitæ actiōibus nō impedimur. Pari ratione euenit vt interdum altera plenitudo quæ ad vaſa dicitur ſanum corripiat, cuius ſignum eſt ſi ab exercitijs tendi videtur, & vt Eraſi-

Sani plenitudinē ad uires interdum incidunt.

Sanitas quid.

ſtratus dixit,brachia implentur. Diſten tio enim,vt in lib.de plenitudine ait Galenus,eius quæ ad vaſa nominatur effe-ctus exiſtit.Et qd aliud eſt bonus athletarũ habitus,cuius ſectiõe prima Aph.3. meminit Hppocrates,niſi plenitudo ad vaſa,quę etiam κατὰ τὸ ἔγχυμα, ob cauſam hîc à Galeno expoſitã, appellatur?

Bonus athletarum habitus.

Vlceris ſenſus.

Accidere autẽ ſanis adhuc hominibus plenitudinem ad vaſa, ex vlceris ſenſu, qui nonnunquam illis per notiones accidit,fit manifeſtum.Neq; enim is affe-ctus eſt niſi vitioſi humoris ſoboles, vt lib.3.de Tuenda ſanitate, capite 4. Galenus in eum ſcribens modũ atteſtatur: Vlceroſus affectus ab excrementorum copia tennium ſimul & acrium oritur; quæ nimirum inter exercitandum proueniunt duplici de cauſa: aut eo excremento quod craſsius erat fuſo & attenuato,non tamen toto expulſo, aut adipe molliúe carne liquata. Neceſſe enim eſt à tali humore ceu tenui & acri,pungi & quaſi vulnerari tum cutem, tum ipſam carnem.Hæc ille. Cæterùm affe-ctus prædicti non tantùm in vniuerſo corpore,ſed etiam in partibus quibuſdã

corporis

corporis interdum consistunt. Quippe nonnunquã solùm caput grauatur, aut vlceris sensum habet. Interdum muscu- li temporales nominati tãtum tendi vi- dentur, qui duo quidem sunt, vtrinque enim vnus, qui à verticis, & temporis, & frõtis, & cuneiformij ossibus, & eo osse quod minorem sedis oculi angulũ am- plectitur, amplo latoq; principio enasci tur, ac maxillæ inferioris acuto proces- sui inseritur. De quibus Galenus lib. 4. Anat. adm. & lib. 11. de Vsu partium mul ta. Tenduntur autem interdum prædi- cti musculi simpliciter, hoc est citra in- temperiem aliquã, nonnunquam verò cum plurimo calore. Sic euenit vt gra- uitatẽ aliquando in ore ventriculi, aut morsum, aut nauseam, aut ciborum fa- stidium, aut absurdã appetentiam sen- tiamus, quæ quidem omnia plenitudi- nis alicuius signa existunt. Ad hæc in parte aliqua corporis dolores figuntur, aut propter humorũ cõfertim ingruen tium copiam, aut flatuosum ob spiritũ. Acres præterea humores partem aliquã corporis erodentes, & exedentes exci- tantur. Deniq; dolor aliquando ab in-

Musculi tẽporales.

Doloris causæ uaria.

temperie, vel nuda, hoc est citra humores, vel cum humoribus nascitur. Quas quidem omnes causas doloris Galenus lib. 12. Ther. metho. capite 7. in duas contraxit, nempe continuitatis diuisioné, & alterationem. Humorum enim copia confertim ingruentium, flatuosi spiritus, & acres humores vnitatem soluunt, ideoq; dolorem excitant. Intemperies auté alterando dolores mouent. Quod etiam Hippocratem fecisse constat, qui, vt atteftatur cápite 4. de Inæquali intemperie, & lib. 1. de Sympt. causis, capite 5. Galenus ita scriptum reliquit: Dum alterascit ac corrumpitur natura, dolores fiunt. Alteratur verò & corrumpitur cuiusque natura, quum vel calefit, vel frigefit, vel siccatur, vel humefit, vel eius vnitas soluitur. Quòd autem alterationem ipsam dolorem excitanté tum confertim factam, tum verò violentam esse oporteat, Galenus locis iam citatis copiosè monstrat. Porrò vt tandem qui sint affectus vacuatione indigentes, Galenus disertè significaret, subiunxit inquiés: In omnibus iam dictis affectibus vacuatiõe humorũ & vaporũ opus est,

Omnes doloris causæ duæ.

quòd

quòd ipsa hominem à malis & doloribus liberet. Quum autem variæ sint vacuationis species, non semper opus est venę sectione, sed sufficit interdum purgatio, vt ibi acres fuerint humores, interdum etiã frictio, balneum', & inunctio discutiẽtis alicuius medicamẽti, vel uti si propter flatus excitentur dolores, hæc enim tria flatus & vapores euocare possunt. Reliquum nunc est, vt deinceps qui sint affectus quos sanguinis missio iuuat dicamus.

Non semper opus est uenæ sectione.

CAPVT V.

Non solùm partes animantis ex sanguine aluntur, sed & natiuus calor mansionẽ ex sanguine obtinet, perinde atq; ignis qui in foco est ex lignis ad ardendum idoneis, à quo totas ædes calefactas conspicimus. Quemadmodũ igitur ignis ille offenditur, interim quidẽ cõfertim ei iniectis lignis, interim uerò tametsi nõ multis, tamẽ admodũ humidis, nõnunquã autẽ omninò nõ impositis, aut prorsus exiguis: sic calor, qui in corde existit uel propter sanguinis

copiã, uel propter multam indigentiã, uel ob qualitatem frigidam seipso minor efficitur. Interim uerò maior, aut propter calidam sanguinis qualitatem, aut ob exiguũ defectum. Quicquid autem cor per caliditatem uel frigiditatẽ patiatur, huius etiam confestim aliæ corporis partes participes fiunt.

COMMENTARIVS.

ALTERVM quod initio huius libelli ijs qui sanguinis misśione vti rectè volent considerandũ proposuit Galenus explanaturus, nempe qui affectus sint quos sanguinis misśio iuuat, quædam ad eam rem melius intelligendam necessaria præmittit, nempe quòd partes corporis omnes ex sanguine nutriantur, & quòd suam mansionem natiuus calor ex sanguine habeat. Si enĩ omnes corporis partes, veluti humore sibi familiarisśimo, ex sanguine aluntur, non erit certè detrahendus temerè, ne scilicet suo alimento partes illæ destituantur, corporisq; robur deijciatur. Quòd si etiã calor natiuus mansionẽ suã ex sanguine obtinet, cauendum vnicè erit ne intemp

Oẽs partes corporis ex sanguine aluntur.

intempestiua sanguinis missione natiuum corporis calorẽ imminuamus, aut prorsus extinguamus. Aut contrà permittamus, vt eiusdem copia suffocetur. *Calor natiuus ex sanguine fouetur.* Quare si calor natiuus ex sanguine p. inde atq; ignis in foco ex lignis fouetur, fit vt ijsdẽ rationibus augeatur minuaturq;. Quemadmodũ enim ignis à quo tota domus incalescit, lignis ei confertim iniectis suffocatur, aut prorsus extinguitur: ita quoq; calor qui in corde existit à copia sanguinis. Quando enim venæ immodico sanguine turgescunt, calor natiuus, quòd scilicet perspiratu ad refrigerationem destituatur, attestante in fine libelli de Bono corporis habitu, & de Vsu respirationis Galeno, extinguitur. Et sicuti ignis à lignis humidis, etiamsi multa non sunt, detrimentum aliquod accipit: ita quoq; calor natiuus à frigida aliqua qualitate offenditur, minorq; fit. Minorem autem illum efficient frigida, vbi exigua quãtitate assumpta fuerint, aut si minus sint valida. Hinc est quod Galen. li.3. de Simpl. med. fac. cap.18. ita scriptũ reliquerit: Quęcunq; frigiditate occidunt,

ea exigua quãtitate sumpta morté haud afferunt, nõ magis q̃ si copiosæ flammæ pauxillum aquę instilles, aut lignũ inijcias humidũ ac viride. Sin copiosa fuerit qualitas frigida, tum caloré, perinde atq; ligna viridia & humida si multa cõfertim inijciãtur, ignem, celerrimè extinguet. Deniq; vt ignis nõ impositis illi lignis, aut valde exiguis offenditur: sic etiã calor natiuus ob sanguinis multam indigentiã deficit. Materiã itaque vnde accenditur calor natiuus sanguinem, vt in lib. de Vsu Respir. ait Galenus, obtinet. Cæterùm calor cordis bifariam intenditur augeturúe, propter scilicet calidam sanguinis qualitatem, & ob exiguũ eiusdem defectũ, Per ἔνδειαν ὀλίγην autem, hoc est defectũ exiguum, intelligit cõmoderatã sanguinis quantitaté: id quod ex contrarijs paulò antè memoratis euidentissimũ fit. Quippe minoré effici calorem cordis ab immodico sanguine, & immodica eiusdé indigentia dixit: igitur quod in medio est vtriusq;, illũ fouet & conseruat. In medio verò vtriusq; est exigua indigentia, hoc est ea quę nõ est immodica, sed cõ-

Calor cordis bifariã intenditur, ἔνδεια ὀλίγη.

modera

moderata,tanta nimirum vt cōmoderatum cordis calorē tueri & conseruare posſit. Quod adſtruimus exemplo ignis & flammæ. Galenus quoq; in lib. de Vſu Reſpirat. in hunc modum ſcribens,confirmat:commoderatio,inquit, omnium, conſeruatrix eſt flammarum.

Eodem modo igitur non diſsimile vero eſt cōtingere,& circa inſitum animantibus calorem,vtpote qui materiam vnde accēditur ſanguinē habet. Quo quidē in loco multa ad inſtitutū facientia reperient ſtudioſi,& lib.3.de Tēper. cap.5.vbi animantia bifariam calidiora fieri,aut qualitate caloris intenſa, aut ſubſtātia eius aucta, copiosè monſtrat.

Ex ijs igitur perſpicuū eſt calorē cordis,perinde atq; flammā, ab eadē materia nō augeri modò,verumetiā aliquādo extingui,vt fuſius capite 2.libri de Morb.cauſis Galenus mōſtrauit,ad quē locum lectorem ablegamus. Porrò quicquid cor per caliditatē, vel frigiditatē patitur,huius etiam cōfeſtim aliæ partes corporis participes fiunt. Nam tum veluti ex quodam fonte in vniuerſum corpus calor & frigus deriua- *Calor cordis ab eadē augetur & extinguitur.*

tur. Hinc est quòd in febribus calor in corde præter naturam accensus per arterias, tanquàm canales quosdã, in vniuersum corpus distribuatur. Et Galenus lib.3. de Simplic.med.facul.cap. 17. deleteria quæ frigiditate interimũt nõ posse interficere tradit, nisi prius cor refrigerẽt. Quòd si igitur vniuersum corpus calescit, aut refrigeratur, id non fit nisi cordis & arteriarum ministerio calorem & frigus huc deriuantium.

Fit autem & una aliqua in parte nonnunquam præter naturam tum caliditas, tum frigiditas, quemadmodũ sæpius à nobis in alijs cõmentarijs est demonstratum. Harum uerò generatio *bifariã accidit, interim propter humores calidos, aut frigidos, interim etiã ob solam intemperiẽ. Cæterùm particulares caliditates & frigiditates, quæcunque parti malè affectæ uicina sunt simul alterant, in totũ uerò corpus, priusquam cor alterẽt, haud extẽduntur.* Eundẽ *in modũ & corpus cordis duplici ratiõe alterari ostẽsum est, uel per intẽperiẽ,*

uel ob

calidos aut frigidos humores, uel propter alicuius horum indigentiam.

COMMENTARIVS.

QVVM antea totius corporis caloris & frigoris causas exposuisset, nunc eius qui in vna aliqua parte corporis excitatur causas commemorat. Non solùm verò in vniuerso corpore, verumetiam in vna aliqua eiusdem parte fieri posse calorẽ & frigus in alijs libris demonstrauit Galenus. Hinc initio libri de Inæquali intemperie ita scribit: Inæqualis intemperies aliàs in toto animantis corpore fit, incidit autem & in vnaqualibet parte. Incalescunt autẽ & refrigerãtur partes corporis bifariam, nempe vel propter humores qui præter naturã ad ipsas fluũt, & in ijs tumorem excitant, quemadmodũ euenit quoties vel phlegmone, vel œdemate, vel erysipelate, vel cancro alióve tumore pręter naturam afficiũtur. Incalescũt & refrigerantur interim quoq; præter solã intemperiem, hoc est ob nudas qualitates absque vllius humoris affluxu, vt loco iam citato, & capitulo 4. libri de Dif-

Partes corporis bifariam incalescunt & refrigerãtur.

fer, morborum latius docet Galenus. Porrò intemperies calidæ & frigidæ in vna aliqua parte ortæ, eas quæ laboráti vicinæ sunt partes vnà alterant, quòd illis scilicet suum calorem aut frigus propter vicinitatem communicét. Fieri autem non potest vt in vniuersum corpus extendátur calor & frigus, nisi anteà cor incalescat & frigefiat, adeoq; alteratum fuerit. Alteratur verò cordis corpus duplici modo per simplicem nimirum intemperiem, siue inæqualis, siue æqualis ea fuerit, & per humores calidos aut frigidos tumorem aliquem in eo excitantes, aut alicuius horum indigentiam. Sic in magna inedia, natiuum cordis temperamétum solui contingit. Quid verò alterationes cordis sequatur, Galen lib. 5. de male affe. locis, cap. 1. copiosè demonstrat.

Cordis corpus dupliciter modo alteratur.

Porrò humores calidos frigidosq; fieri demonstratum est propter eorum quæ comedũtur & bibuntur quãtitatẽ, et ob plurimam animi corporisq; tum motionem, tum quietem. Quemadmodum autem in uẽtriculo prauæ conco-

ctiones

ctiones frequenter eueniunt, ijs quæ assumpta sunt magis pituitosis aut biliosis effectis, aliamúe quandam præter naturam corruptionem perpeßis, aut crudis, & alterationis expertis plurimo tempore manentibus, & in flatũ uersis: ita etiã ubi sanguinis procreatione defraudamur, humorũ in arterijs uenisq; affectus proportione ijs quæ à frustrata in uẽtriculo cõcoctione fiunt, respõdebunt. Quoniã uerò calida & humida omnia facillimè putrescere apparẽt, potißimùm quãdo in calidis contineãtur locis, necesse erit alimentum quod ex uentriculo distribuitur, ubi à natura non uincitur, inq; sanguinem bonum haud mutatur, aliàs aliam perpeti putredinẽ. Atqui quũ quæ ex calida materia putrescunt calidiora fieri cõtingat, calidior proinde erit sanguis putrescẽs Hoc uerò calidior fctõ, calidiore quoq; sensibiliter erit pars in qua putrescit. Quoniã uerò à sensibiliter calidis quæ uicina sunt unà incalescunt, sic utique

affectis

affectis partibus quæ circunquaq; sunt omnia unà incalescent, idq; mordaci & acri calore. Eiusmodi enim est qui à putredine proficiscitur. Si igitur pars quæ ita incaluit effatu digna fuerit, caloremq; suũ ad cor usq; protendere ualuerit, idq; uel quòd uicina sit, uel quòd princeps, uel quòd calida, unà quoque ipsum accendet, ut pote natura calidissimum. Quòd si uerò semel illud accensum fuerit, promptè iam totum ipsius corpus simul incalescet, perinde atq; à foco aliquo ingentem flammam habente quæ illum continet domus. Vocant autem id malum corporis febrem. Verùm interdum priusquam sanguinis multitudo putrescere incipiat, in partem aliquam confertim decumbens, aut prorsus eam extinxit, ut actio aboleretur, aut non contemnendam noxam acciperet. Siquidem ad hũc modum apoplexiæ fiunt, multo nimirum sanguine in principium animantis confertim irruẽte. Proinde ubi in aliam partem cum

impe

impetu ruit, tumorem in ea præter naturã efficit. Ex hoc genere est phlegmone. Vbi uerò craßior magisq; melãcholicus fuerit sanguis eò decumbens, durus fit tumor: sicuti ubi pituitosior fuerit fluxio, laxus. Biliosa uerò existẽte fluxione, erysipelas efficitur. Sed hæc omnia exquisitè discriminata habes in ijs quæ modò diximus operibus.

COMMENTARIVS.

NVNC Galenus ea quæ paulò antè dixit magis illustrare pergit. Nam quũ partes corporis bifariã incalescere aut refrigerari, nempe vel propter humores, vel nudas qualitates dixisset, nunc ob quam causam humores atque inter eos sanguis potißimũ, calidiores iusto aut frigidiores fiant, exponit. Quippe pro ciborũ potuũq; modo humores calidi aut frigidi fiũt. Hinc capite primo libri de Morborũ causis ita scriptũ reliquit: Inter illa quæ immodicũ calorem inducere possunt, quintũ obtinent locum ciborum qualitates acres & calidæ; cuiusmodi sunt alliorum, porri, eparum, & id genus aliorum. Nam qui

Humores pro ciborũ potionũq; modo calidi aut frigidi fiunt.

qui ijs immodicè vtũtur, febre nonnũquam laborant. Eiuſdem generis ſunt potiones calidæ, vt vinum vetus & acre; ſi imbecillo corpori largius ingeratur. Quòd autẽ cibi frigidos humores efficiant, capite ſecundo iam citati libri in eum ſcribẽs modũ oſtendit: Optimi ſucci cibus, & qui plurimũ alimẽti præbere poteſt, ſi animãti immoderatius ingeratur, frigidos morbos excitabit. Præterea tũ cibi, tũ potiones ſuapte natura frigidiores, ipſi quoq; inter frigidorũ morborũ cauſas numerãtur, cuiuſmodi ſunt Papauer, mãdragora, hyoſciamũ, cicuta. Motũ verò corporis calefacere, quietẽ verò refrigerare humores, notius eſt quàm vt lõgius à nobis dici debeat, præſertim quum Galenus locis nũc indicatis id ipſum etiã abundè docuerit. Quid verò animi motus pariãt, idẽ Galenus cap. vltimo libri ſecũdi de Sympt. cauſis copioſè docet, vt nihil attineat hìc inſerere. Porrò quòd cõcoctio quæ in venis fit, ꝓportione quadã illi quæ in ventriculo perficitur reſpõdeat, nõ hoc ſolùm in loco, verumetiã alijs, cap. nimirum vltimo lib. 4. de Tuẽda Sa. & cap. 1. libri

Motus & quietis effectus.

Animi motus.

lib.3. de Sympt. cauſ. mõſtrat. Quadrifariam aũt prauas fieri in vẽtriculo cõctiones hoc loco docet. Primũ vbi illa quæ aſſumpta ſunt pituitoſiora & bilioſiora reddũtur: id quod ex nidore quẽ referunt cognoſcitur, quẽadmodũ Galenus cap.1. lib. de Sympt. cauſ. tertij in eum ſcribens modũ oſtẽdit: Ac corruptela, inqt, ſi nidorẽ refert, à calidis bilioſisq́ue cibis accidit. Sin acida fuerit, à frigidis natura & pituitoſis. Secundò deprauatur cõcoctio ꝓpter corruptionẽ quam cibi aſſumpti patiũtur. Hoc aũt accidit, Galeno ibidẽ teſte, vbi vitioſa ciborum qualitas infeſtat, aut excrementa in ventriculo redundant. Idem etiam efficere poſſunt ordo præpoſterus, & cibus intempeſtiuè exhibitus, vt videre licebit loco nunc citato. Tertiò praua fit coctio propter cruditatem. Cruditas autem propriè eſt quando nulla prorſus fit alteratio cibi, Quanquã æquiuocè ſic etiam, eodem Galeno cap.5. lib. de Sympt. differ. authore, vocetur in alienam qualitatem alteratio. Quartò deprauatam fieri concoctionem contingit, vbi in flatum

Quadrifariam prauæ in uentriculo cõctiones fiunt.

Cruditas quid.

tum cibi conuertũtur. Id quod ſanè accidit, vt atteſtatur cap. 7. libri tertij de Cauſ. ſympt. Galenus, vbi humores pituitoſi in ventriculo continentur, vel cibi ab imbecilli calore in vapores ſoluuntur. Cæterùm quales affectus ſint qui fruſtratã in venis ſanguinis procreationem ſequuntur, Galenus cap. primo iam citati libri copioſè admodum mõſtrat.

Alimenti à natura nõ ſuperati ex uentriculo diſtributionem putredo ſeqtur.

Poſtquam obiter cauſas deprauatæ cõcoctionis Galenus perſtrinxit, nunc quòd alimenti à natura haud ſuperati ex ventriculo diſtributionem ſequatur putredo oſtendit, dicens: Si omnia quæ natura calida & humida ſunt, potiſsimum ſi in calido & humido loco maneant, & vt ait lib. 11. Therap. metho. capite 4. vbi ex profeſſo de putredine agit, neque perflata, neque ventilata ſint, promptè putreſcũt, quid mirum ſi alimentum natura calidum & humidum à natura non victum, neq; in ſanguinem bonum mutatum, loco corporis calido contentum putreſcat? Sed quum ea quę ex calida materia putreſcunt fiant calidiora, vt ſanguis putreſcens etiam calidior fiat neceſſe eſt.

Hinc

Hinc est quòd Galenus capite 1. libri de Causis morborum dicat: Ex putredine calefiunt tum corpora reliqua omnia, tum maximè semina, aut stercora. Porrò sanguine calidiore reddito, calidiorem quoq; sensibiliter fieri partẽ in qua putrescit oportet. Sensibiliter calidis, quæ vicina sunt vnà incalescunt, sensibiliter autem calidis, quæ vicina sunt vnà etiam incalescunt. Quod Galenus loco iam citato ijs verbis confirmat: Quod verò, inquit, ob calidiorũ vicinitatem proxima quæque corpora calescant, satis patere puto ijs, qui balnearum, solis æstiui, & flammæ cuiuslibet vim fuerint experti. Hæc ille. Parte itaque corporis in qua sanguis putrescit calidiore facta, necesse est vicinas quoque calidiores fieri. Et si pars quæ incaluit effatu digna fuerit, caloréq; suũ ad cor diffundere, vel quòd illi vicina sit, vel quòd principatum in corpore gerit, vel quod natura calida sit, poterit vnà quoque cor ipsum, quod natura calidissimum est, vtpote innati caloris fons, vt ait lib. 5. de Male affe. loc. cap. 1. Galen. accendet. Eo autẽ accenso, facile vni-

uerſum corpus ſimul incaleſcet, haud ſecus atq; domus tota à foco ignem habente immenſum. Vbi verò vniuerſum corpus incaleſcit, malum ipſum Febris nominatur. Quod Galenus præcitato loco fuſius in hunc modum ſcribēs declarat: Si ab exercitatione, ait, quiſpiam fuerit fatigatus, is immodicū ſuſtinere calorem dicetur, maiorem inquā quàm pro naturali habitu, tum in muſculis, tum in articulis: quippe ad hos in primis mouendi munus pertinet. Quòd ſi ſi calor nō vltrà progrediatur, ſed priuſquam per totū animantis corpus fuerit ſparſus, ſoluatur, affectus ita genitus laſſitudo duntaxat fuerit. Si verò in totū extendatur corpus, morbus ipſe Febris nominari debet. Cæterùm nō rarò contingit vt ſanguinis multitudo antequā putreſcat in vnam aliquā corporis partem confertim decumbat, & tunc eiuſdem actionē prorſus aboleat, aut ſaltē noxam haud cōtemnendā inferat. Sic ſanè vbi in cerebrum cōfertim irruit, apoplexiam facit, corporisq; motum & ſenſum tollit. Si verò in aliā partē corporis ſanguis decumbit, phlegmonem efficit.

Febris quid.

Apoplexia.

Phlegmone.

Qui

Qui si crassus & melancholicus fuerit, scirrhũ & durum tumorem cancrumq́; ℘creat. Sin pituitosior, œdema. Quòd si fluxio fuerit biliosa, erysipelas, quem admodũ cap. vlt. libri de Morb. differ. & in eo libro quem de Tumoribus præter naturam inscripsit, & multis alijs suorum monumentorum locis Galenus fusius docet.

Scirrhus.
Cancer.
Oedema,
Erysipelas.

Verùm nunc ut dixi, ea quæ demonstrata sunt hypothesium loco in hoc libro assumens, congruenter illis sermonem de sanguinis mißione demonstro. Quum itaq; plenitudo sit duplex: optimum enim est ab ea auspicari: & ea quæ uires prægrauat, in putredinẽ prõpte incidat, & nonnunquam etiam in partes quasdam impetu aliquo decumbat, inibiq́; tumores præter naturam efficiat: altera uerò quæ ad uasa nominatur sæpe in partes ingruat, ac tumores excitet, imò & apoplexias, uenarumq́; ruptiones moliatur, eam protinus uacuare tentandum est, priusquam magnũ aliquod malum in homine creet. Atqui

pleniſsimè quo pacto utraq; mala et dignoſcere, & ſanare oporteat, in tractatione de Tuẽda ſanitate dictũ eſt. Sicuti ubi uel febris, uel ſanguinis reiectio propter plenitudinem, uel apoplecticorũ morborum aliquis inuaſerit, quomodo & illis mederi conueniat, in Medendi ratione oſtenſum eſt: ideoq; hoc ſcriptum ſuperuacaneum eſſe cenſeo. Nã ſi perinde atq; in illis libris ſcripſi, & hîc ſcribam, bis eadem de re diſſerere cogar, & propterea ſermonem admodùm prolongare. Si uerò in compendium librum hunc contraham, duorum alterum accidere periculum erit, ut uel obſcurius aliquid, ob breuitatem, dicam, uel diſtinctionem aliquam utilem prætercam. Sed cùm non meo conſilio hunc librũ aggreſſus ſim, ſi quod iam dictorum in eo delictum occurrat, illi culpam ferent, qui ut onus hoc ſuſciperem authores fuerunt: ſicuti ſi rectè eueniat, utilisq; appareat, laudem illis omnem concedo.

COMMENTARIVS.

In utraq; plenitudine celeriter uacuandum.

FINITA tandem commemoratione eorum quæ alibi à Galeno sunt demõstrata, hæc ipsa hypothesium loco hoc in libro vsurpaturus, sermonem de sanguinis misśiõe auspicatur, initioq; quod in vtraque plenitudine celeriter sit vacuandum docet, eiusq; rei causas affert. Siquidem vbi, ea quæ ad vires refertur plenitudo fuerit, in putredinem facilè incidit, aut cum impetu in partes corporis irruit, & in ijs tumorem præter naturam excitat. Quare in tempore & cõfestim priusquàm tale aliquid eueniat, quod redundat vacuandũ erit. Sic quoque si ea quę ad vasa dicitur plenitudo aderit, antequam in partes corporis decumbat, ac in ijs tumores præter naturam excitet. imò antequàm sua copia subitò suffocet, venarumqúe ruptiones afferat, eam confestim vacuare oportet. Id quod Athletarum exemplo Hippocrates etiam nos monere voluit, ita scribens: Athletarum summè firmæ corporis constitutiones periculosæ, si ad extremum progressæ fuerint: neq; enim eodem in statu consistere possunt, neq;

interquiescere. Quum verò non quiescũt, iam in melius proficere haud possunt. Restat igitur vt in deterius vergãt. His itaq; de causis firmam constitutionem sine mora soluere expedit, vt rursus corpus refici incipiat. Hæc ille. Vt ex ijs quę diximus perspicuũ sit in vtraque plenitudine per sanguinis missionem esse vacuandum. Cæterùm quomodo vtrunque malum sit dignoscendum & sanandum, libro tertio & quarto de Tuenda Sanitate est dictum. Item, qua ratione febri, aut sanguinis ex rupta vena reiectiõi, alijsq; morbis suffocationẽ afferentibus: quos Apoplecticos hoc loco vocat, sit medẽdum, in libris de curãdi ratiõe inscriptis est ostẽsum. Quum itaque alibi hæc omnia copiosè sint exposita, ideò hoc scriptũ superuacaneũ censet, deq; prolixiore de ijs tractatione se excusat, ne scilicet illi bis de vna & eadem re sit differendum. Sed dicet aliquis, non quidem opus esse vt singula referat hoc in loco, sed sufficere si ea quæ copiosius alibi tractauit in compendium contrahat. Cui quidem ita respõdet, futurum sanè si hoc conetur, vt

Apoplectici morbi.

vel

vel aliquid propter breuitatem obſcurius dicat: vix enim breuitas obſcuritate vacare poteſt: vel diſtinctionem aliquam vtilem ad præſentem tractationẽ omittat. Neque enim is qui breuitatis paſsim ſtudioſus eſt, diſtinctè de ſingulis differet. Tandem tamen omnem culpam in eos tranſfert qui vt hunc libellũ conſcriberet crebris ſuis efflagitationibus eum impulerunt.

Breuitas uix obſcuritate caret.

CAPVT VI.

HOC *igitur deinceps orationis ſit exordium. Quibus utiq; dum conſueta adhuc obeunt munia, aut pars aliqua princeps, aut uniuerſum corpus grauatur uel tenditur, ijs quidẽ neceſſaria eſt uacuatio. Si uerò ætate nec pueri adhuc fuerint, nec ſenes, de ſanguinis miſsione conſilium inito, primos hoſce maximè ſcopos intuens, nempe plenitudinis tum quantitatem tum qualitatem & uirium robur aut imbecillitatẽ, deinde naturalem uniuerſi corporis habitum, tempusq́; & regionẽ, uictumq́;*

præcedentem, num scilicet qui sic affe-ctus est plurimis cibis & potionibus, & præsertim multùm nutriẽtibus, usus sit. Ad hæc consueta & inconsueta, quos motus exercuerit, quasq; excretiones habuerit, aut præter consuetudinẽ retentæ sint, ad omnia uerò hæc num gracilior aut craßior euaserit.

COMMENTARIVS.

ORDITVR tandem sermonem de sanguinis misſione Galenus noster, atque quòd ijs qui vtraq; plenitudine, dum consueta adhuc munia obeunt, in principe aliqua parte, vel toto corpore laborant, necessària sit vacuatio, eaqúe per sanguinis misſionem, si neq; adhuc qui ita afficiũtur sint pueri, neq; senes: adhibitis tamen primis scopis, vt paulò pòst dicemus, maximè necessarijs, docet. Porrò plenitudinem ad vires ijs verbis innuit, si princeps pars aliqua vel totum corpus grauatur: quippe grauitas eius plenitudinis est certissima nota. Plenitudinem verò ad vasa significauit, ijs verbis, vel tẽditur: tensio enim ipsissimum est huius plenitudinis signum, vt in

vt in libello de Plenitudine Galenus copiosius monstrat. Tenduntur enim ex hac solidæ animalis partes, præcipuè in quibus humores continentur. Non autem temerè adiectum in cõtextu est, dum consueta adhuc munia faciũt: neq; enim expectandum est dum functiões lædãtur, quod scilicet plenitudines maxima mala & pericula comitẽtur, vt præcedenti capite est expositum. Quare celeriter, antequam nimirũ illæ noxæ ingruant, vacuandum erit. Captare itaq; hoc in loco occasionem ipsam oportet. Cæterùm primi scopi in sanguinis missione expendendi decem numero existunt. Horum equidem primus est plenitudinis tum quantitas, tum qualitas. Quantitas, num scilicet plurimum quatuor humores supra naturalem suã proportionem adaucti sint. Qualitas etiã, hoc est species seu forma plenitudinis consideranda erit, num scilicet sanguinea, biliosa, pituitosa, aut melãcholica sit. Ideoq; hoc in loco, vt multis etiam alijs, qualitas idem quod ἰδέα significat. Vt autem illæ plenitudinis species sint distinguendæ paulo post docebit

Vacuãdũ in plenitudine dũ cõsueta adhuc munia facimus.

Primi scopi sanguinis in missione expẽdẽdi decẽ.

Plenitudinis quantitas & qualitas.

Galenus. Alter ſcopus in vena ſecanda neceſſarius, eſt virium robur & infirmitas, Nam non ſolùm in ſanguinis miſſione, verumetiam omni alia vacuatione, Galeno lib. 1. Aph. com. 3. teſte, vires ægroti attendere oportet, ac donec tolerat, & nondum laborat, tentandũ eſt exuperantem humorẽ educere. Quum verò diſſoluuntur, etiamſi reſtant ſuper uacua, cauere eorundẽ vacuationem cõuenit. Virium enim imbecillitas adiectionem potius quàm detractionem requirit. Tertius ſcopus eſt naturalis vniuerſi corporis habitus. hoc eſt conſiderandum in ſanguinis miſsione num homo molli ac tenera, aut denſa & ſolida carne ſit. Habitus enĩ, vt teſtis eſt lib. 4. Vict. acu. com. 22. Galenus, ad corporis conſiſtentiã refertur, quum hic quidem mollis ſit, ille verò durus. Quippe qui denſa ſolidaq; ſunt carne, eodem Galeno lib. 1. ad Glauconem authore, largã vacuationem ſuſtinent. Qui verò mollem, teneram, raram, laxam, prompteq; diffluentem, quũ ex ſe reſolutioni ſint idonei, vacuationem nõ ferunt. Quarto in mittendo ſanguine tempus expẽdendum

Viriũ robur & infirmitas.

Naturalis uniuerſi corporis habitus.

Tempus.

dum, num ſcilicet calidum aut frigidũ ſit. Siquidẽ Galeno loco iam citato teſte, in calido tempore improbè vacuati ſyncope & reſolutione intereunt. Calor enim ambientis è corpore foras euocatum ſpiritũ digerit᷑, reſiccatq́; corporis habitum, & imbecilliorem reddit. Quapropter tum omninò à ſanguinis miſsione abſtinendum erit. In frigido tempore, corpus refrigeratur, proinde ſanguinis miſsionem impedit. Quum enim ſit antea refrigeratus corporis habitus, rurſusq́; in febribus per acceſsionis initia refrigeretur, nunquam poſtea priſtinæ valetudini reſtituitur, natiuo ſcilicet calore à frigoris vi deuicto. Nihil itaque attinet corpus antea abundè ſatis refrigeratum, ſangninis detractione magis refrigerari. Quinto conſideranda in vena ſecanda regio, num calida aut frigida ſit, propter eaſdẽ cauſas. Temporis nanq; conditio, & regio eandẽ habent rationem. Sexto cõtemplandus in ſanguinis detractiõe, victus præcedens, cùm videlicet pluribus cibis & potionibus, ijsq́; multùm nutrientibus vſus ſit, aut contrà. Si eñ largo cibo

Calido tẽpore cur non uacuãdum.

Frigido tẽpore cur non mittẽdus ſanguis,

Regio.

Victus præcedens.

vſus eſt, adeoq; per vitę intẽperãtiã crudorum humorũ copiam congeſsit, huic certè ſanguis, vt capite ſeptimo latius docebimus, minimè eſt mittendus. Sin exiguo cibo contentus fuit, adeoq; vacuationem tolerare poteſt, huic intrepidè ſanguinẽ detrahes. Septimò qui ſanguinem mittere alicui inſtituit, is conſuetudinem conſiderabit. Quippe habet hæc ipſa plurimum momenti, Galeno lib.1.cap.13.ad Glauconẽ teſte, tum ad alia omnia, tum maximè ad vacuationis indicationem. Alij enim nunquã ſunt vacuationem antea experti, neque integram pertulerũt, largoqúe cibo vſi ſunt. Quapropter ſánguinis miſsionẽ, inediamq; citra noxã non ferẽt. Quum enim conſuetudo procliuitas quædam ac facilitas ſit eodem modo ſemper agẽdi aut patiendi in rebus naturæ tam amicis quàm aduerſis vſu comparata, ſi quid ægro inſolitum, iniucundũ, quodqúe extimeſcat obijciatur, id ſine magno detrimento, ſæpe etiam ſine graui periculo, ſubire haud poterit. In quo genere quum ſit ſanguinis miſsio, hanc vacuationem ſine metu ac plerunq; animi de-

Conſuetudo.

Conſuetudo quid.

mi deliquio, si meticulosus sit, & vacuationem nunquã antè expertus, sed liberali cibo semper vsus, non sustinebit. Alij contrà vacuationibus sunt assueti, & parco cibo vtuntur: hos itaq;, modò reliqua consentiant, intrepidè vacuare oportet. Octauò in mittendo sanguine perpendendum quo genere exercitij vsus sit. Qui enim exercitijs crebrò vtuntur, quum parum hac ratiõe superuacuorum congerant in corpore, parcius sunt vacuãdi. Contrà qui hæc ipsa prorsus negligunt, aut rarò saltem ijs vtũtur, largius vacuabimus. Nono cõsiderandum erit num excretiones consuetæ supprimãtur necne. Verbi gratia, in viris diligenter inquirendum, num hæmorrhoides solito tẽpore profluant, vt in mulieribus, num statis tẽporibus menses erumpant, aut prorsus supprimãtur. Quibus enim solitæ per has aut alias corporis partes excretiones præter naturam retinentur, hos intrepidè vacuare cõuenit. Sic sanè in anasarca quæ ex suppressis vel mensibus, vel hemorrhoidibus nata est, venam audacter incidemus. Decimo & vltimo in sangui-

Exercitia

Excretiones cõsuetæ.

Habitus corporis.

nis mißione contemplãdum num æger obesus aut gracilis sit. Nã graciles propter virium imbecillitatem affatim vacuare nõ licet. Obesos verò propter sanguinis inopiam, siquidem angustas venas, Galeno lib. 2. de Temper. capite 5. teste, habent.

Cæterùm utriusq; plenitudinis quantitas è propriorum signorum magnitudine definietur. Quantò enim grauior sibi homo uidetur esse, tantùm etiam plenitudinem ad uires auctam esse manifestum est. Ad eundem modum quantùm tensionis sensus augetur, tantùm etiam altera plenitudo, quam à nonnullis κατὰ τὸ ἔγχυμα uocari dixi, aucta erit. Verùm utriusq; plenitudinis qualitatem partim è colore dignosces, memor colorem humorum esse, si quidem uniuersum corpus in calore & frigore externo mediocriter se habeat, partim ex ijs quæ humorum naturæ insunt. Frigidiores nanq; frigidior totius corporis sensus sequitur, calidiores autem ca dior:

& eos

& eos quidem qui in uenis coaceruantur humores, tumor & tensio uasorũ: qui uerò in carne sunt, eos sensus aut grauitatis, aut tensionis, sicuti etiam caloris in illa comitatur. Porrò gubernantium nos facultatum imbecillitatem & robur proprijs iudicari functionibus monstratum est, uoluntarijs quidem ea quæ in neruis, & horum principio cerebro est facultas: ijs uerò quæ per pulsus fiunt, ea quæ in arterijs & corde. Verùm per bonã, & prorsus abolitam nutritionem, tum colorem bonũ & uitiosum, tertia facultas, nutrix nimirùm, quam ex iecore proficisci demõstraui, dignotionem sortita est.

COMMENTARIVS.

QVVM paulò antè primum secundæ venæ scopum esse dixisset plenitudinis tum quantitatem tum qualitatem, nunc quibus signis vtraq; sit cognoscẽda docet. Quantitas quippe vtriusque plenitudinis, eius nimirum quæ ad vires refertur, & eius quæ ad vasa, è pro-

Grauitas signũ pleni tudinis ad uires. priorum signorum magnitudine definitur. Proprium verò signum plenitudinis ad vires est grauitas, quemadmodum in libro de Plenitudine inscripto Galenus copiosè monstrat: quapropter quantò grauior nunc sibi quàm antea homo esse videtur, tantò etiã auctior ea quę ad vires dicitur plenitudo erit. Ple-

Tensio signum plenitudinis ad uasa. nitudinis autem ad vasa propriũ signũ est tensio, vt ibidem Galenus ostendit, ideoq; quantũ tensionis sensus augetur, tantum etiam plenitudo illa crescat necesse est Cæterùm qualitas vtriusq; ple-

Qualitas plenitudinis bifariam cognoscitur. nitudinis bifariam cognoscitur. Primũ ex colore, is enim humores redundantes ostendit, quemadmodũ Galenus sectione prima Aphorismorum com.2. ijs verbis disertè monstrat, inquiens: Humorem redundantem ex colore debemus coniectari, nisi aliqui fortè in profundũ recesserint, Color enim similis efflorescit humoribus, si non intrò redierint. Et lib.4. de Tuenda sanit. cap.3. ait: Iam albiores, pituita superante, pallidiores bili abundante cernuntur homines: quòd si meracior bilis sit, etiam planè flauiores. Siquidem color ab humore

more prouenit,non ex solidis animalis partibus,vtiq; quum succi se in altũ nõ receperunt. Hæc ille. Ex colore itaque humores cognoscuntur, modo corpus in calore & frigore externo mediocriter se habeat. Si enim immoderatè à calore & frigore corpus affectũ fuerit,nihil certi ex colore iudicari potest. Calor enim aëris ambiẽtis ad exteriora trahit,frigus contrà ad interiora humores pellit. Atque hinc est quod Galenus in libello de Plenitudine ruborem sanguineæ plenitudinis esse notã tradat,sed distinctione adhibita:Si nanq;, inquit, ab extrinseco aliquo rubor eueniat, verbi gratia sole,vel balneo,vel exercitatiõe, vel itinere,vel vt summatim dicã ex calore,pari modo ex ira,pudoreqúe, atq; alijs similibus,vt ex acuta febre, iam nõ sanguinem indicat. Quòd si igitur æqualis totius corporis fuerit affectus, nullum autem eorũ quæ percensuimus adsit,tunc vtiq; rubor sanguineæ plenitudinis in vniuerso animantis corpore nota fuerit. Sin minus, illius quidẽ partis,in qua apparet. Et rursus in fine ferè præcitati libri ait: Proinde neq; excan-

Color humores ostẽdit.

descentem, vel lotum, vel lauantē se, vel exercitatū, vel vino recens impletū, vel alio quouis modo calefactū ad dijudicationem adhibere conuenit, sed eū qui in quiete omniū externarum motionū existit. Porrò ea distinctione adhibita, plenitudinis species seu qualitates, quū vniuersum corpus humoribus æqualiter distentum fuerit, Galeno loco iā citato authore, distinguendæ erunt. Rubicūda sanguinis plenitudo est, sub pallida verò flauebilis. Albescit supra naturam, vbi pituita superat, quemadmodū nigrescit, si atra bilis excedit, In singulis autem prædictorum sanguinem simul coauctum esse oportet. Animaduertendum etiam hoc loco erit Græcum codicem non tātum esse deprauatum, sed & mutilum. Emendandus verò erit hūc in modū: ἐπειδὰν μετρίως ἔχει θερμότητός τε καὶ ψυχρότητος τῆς ἔξωθεν ὅλον τὸ σῶμα καὶ ᾖ, πρόσετι ἐκ τῶν συνυπαρχόντων τοῦ τῇ χυμοῦ φύσει. Cui quidem lectioni nostra per omnia respōdet conuersio. Et hanc planè esse legitimam antiquus interpres confirmat, qui præsentem locum ita reddidit. Quando moderato se ha-

Plenitudinis species ut distinguendæ.

Græcus codex emēdatus.

se habet in caliditate & frigiditate extrinseca totum corpus: & adhuc ex ijs quæ existunt humoris naturæ. Secundò qualitas vtriusque plenitudinis cognoscitur ex ijs quæ naturæ humorum insunt. Id autem quomodo fit intelligẽdum metipse Galenus explicat, inquiens: Humores nanque natura frigidiores, sensus totius corporis frigidior sequitur: calidiores autem calidior. Hinc est quod Hippocrates etiam dixerit: Qua parte corporis calor aut frigus est, ibi morbus. Calidus itaq; corporis sensus, calidorum humorum plenitudinis nota est. Frigidus autem contrariorum. Quòd si eorũ qui in venis sunt humorum plenitudo fuerit, earundem tumor & tensio comitabuntur, Tumor enim, cum tensione, Galeno in libro de Plenitudine teste maiorem indicat copiam. Sin eorum qui in carne sunt, aut grauitatis, aut tensionis, sicuti etiam caloris in carne sensus sequitur. Grauitatis, in ea quæ ad vires vocatur, tensionis & caloris in altera quę κατὰ τὸ ἔγχυμα nominatur plenitudine. Est & hoc loco codex Græcus

4. aph. 39.

Codex Græcus restitutus.

deprauatus, perperam enim legit διάθεσις pro διάλασις. Esse autem scribendum διάτασις, antiquus interpres confirmat, qui hoc loco conuertit extensio. Porrò viriū seu facultatum robur & imbecillitas non aliunde quàm è proprijs functionibus melius cognoscitur. Animalibus quidem seu volūtarijs ex actionibus ea quæ in cerebro & neruis est facultas cognoscitur: vitalibus verò è functionibus, ea quę in corde & arterijs est.

Facultatū robur & imbecillitas unde cognoscenda,

Nutrix verò ex bona vel abolita nutritione, item calore bono, vel vitioso. Quippe eius fons iecur est, cuius robur color bonns, imbecillitatē verò vitiosus sequitur, quemadmodum libro 3. de Sympto. causis. capite 5. Galenus copiose admodùm monstrat.

Vbi igitur præsentibus plenitudinis signis facultates robustæ fuerint, sanguinē mittes uidelicet in affectu tensionis nulla adhibita distinctione, magisq́; etiā in phlegmonoso. Si uerò degrauans plenitudo infestat, non semper sanguis detrahēdus est. Fieri enim potest ut crudus per corpus sit coaceruatus hu

tus humor. In quo exquisitè attendere oportet quantũ ualeat uirtus, & quantum ipsius humoris sit genitũ. Quippe prius exoluta ab eiusmodi affectibus uirtus, per sanguinis mißionẽ in extremum malũ recidere solet, ut nequaquã ipsa postea reparari queat. Quòd si factum fuerit, periculũ haud leue sequitur, præsertim si æstiua constitutione stomacho malè habẽte febris accesserit, aut uniuerso corpore natura molli & temperamento humido existente. Hi enim promptè discutiuntur, celerrimeq́; animi deliquium incidunt, etiamsi magna febris haud accedit. Si uerò horum nihil fuerit, cæterũ hyems, uel regio natura frigida sit, aut hominis natura frigidior, ijs per sanguinis mißionẽ & totum corpus refrigeratur, & accidunt nonnulla quæ ad uehementẽ refrigerationẽ sequuntur symptomata. Qui sic affecti sunt, hos sanguinis mißione uacuare non conuenit, sed frictionibus, & mediocriter calefaciẽtibus unctionibus,

potionibusq; craßitudinem humorum incidentibus, ac mediocriter calefacientibus. Quæ enim ualenter calefaciunt, confertim admodũ uires deijciunt, ut curationi haud sufficiant. Sæpe etiam febrem auxerũt, ut & inde uires noxam cõtraxerint. Quapropter tum ciborũ, tum potionum humorum craßitudinẽ incidentium calefaciendi facultas mediocris esto.

COMMENTARIVS.

NVNC tandem in qua plenitudine sanguis tutò mitti posſit Galenus monſtrare incipit. Si igitur, inquit, plenitudinis ſigna aderint, virtusq, robuſta fuerit, & tenſionis affectus comparuerit, nulla prorſus diſtinctione adhibita, ſanguis mittendus eſt: plenitudinem enim ad vaſa tenſionis affectus denotat, qua vacuatione per ſanguinis miſsionẽ, vt dictũ eſt à principio huius capitis, curatur. Magis verò ſanguis mittendus, vbi phlegmonoſus fuerit affectus, vt copioſius lib. 3. de Tuẽda ſanit. cap. 5. Galenus oſtẽdit. Si uerò plenitudo ad vires vocata

In plenitudine ad uires nõ ſemper mittẽdus ſanguis.

cata infestauerit,nõ semp sanguis mittendus erit. Fieri eñ potest vt crudus humor in vniuerso corpore coaceruatus sit,quòd vbi acciderit,venã incidere haud licet. Quod clarius lib. 4. de Tuẽda sanit. cap. 5. Galenus docet, in eũ scribens modũ: Si in lasso corpore, inquit, sanguis bonus exiguus sit, crudi verò humores plurimi, huic sanguis haud mittendus. Quippe incisa vena bonum sanguinẽ emittit, malũ qui in primis maximè venis circa iecur, & quod mesenteriũ vocãt colligitur, in vniuersum attrahit corpus. Hæc ille. Crudus aũt humor, Galeno ibidẽ cap. 4. & lib. 1. de Alimen. facul. cap. de tritico teste, proprio dicitur qui frigidus & crassus est. Quapropter crudo humore coaceruato duo præsertim exqſitè cõsideranda erũt, nẽpe ꝗ robusta sit virtus, & quãtum crudi humoris sit genitũ. Si enim virtus ꝑ eiusmodi affectus prius abũdè exoluta fuerit, à sanguinis detractione prorsus abstinendũ erit. Siquidẽ per hãc ipsam in extremum malũ recidet, adeò vt nullo modo subinde reparari queat. Neq; eñ parũ in sanguinis misiõe dissolui vires,

Crudus humor quid.

Duo in crudo coaceruato humore consideranda.

omnibus est manifestũ. Quòd si igitur medicus parũ prudens & peritus tũ sanguinem miserit, maximũ sequi vitæ periculum necesse est: præsertim si æstiua fuerit cõstitutio, quæ & ipsa dissoluere corporis vires potest, & æger ad syncopen stomachicã habilis admodũ sit, febrisq; accesserit, aut vniuersum corporis temperamẽtũ molle & humidũ, quale est puerorum, fuerit. Hinc Galenus lib. 9. Ther. metho. cap. vlt. vacuãtis præsidij nõ egere pueros tradit, quòd substantia eorũ, quum facilimè digeratur ac dissipetur, habeat ex seipsa vnde naturaliter vacuetur. Ita hoc etiã loco eandem ferè cur ijs qui prędictis affectibus laborãt nõ sit mittendus sanguis, rationem subiungit, dicens: Horũ enim prõptè discutitur substãtia, celerrimeq; animi deliquiũ incidũt, etiamsi magna febris nõ accedit. Quòd si verò iã dictorũ nihil adsit, tẽpus tamẽ in quo ille cui sanguis est detrahendus ęgrotat hybernum fuerit, aut regio in qua degit frigida, aut ægrotantis temperamẽtũ: id em̃

Natura quid. hoc loco & multis alijs Galeno libro 3. de Tempera. capite 4. authore, natura sig

ra significat, frigidius, sanguis minimè mittendus erit. Per sanguinis enim missionem vniuersum corpus refrigeratur, & nonnulla quæ ad vehementem sequuntur refrigerationem, vt sunt caros & coma seu profundus somnus, accidũt symptomata. Quapropter frictionibus potius tum vtendum erit, & calefacientibus vnctionibus, ex oleo nimirũ chamæmelino, & huic similibus confectis, potionibusq; crassos humores incidentes, de quibus in libris nostris de Medendis corporis malis copiosè diximus, & mediocriter calefacientibus. Quum enim vires imbecilles sunt, fieri non potest quin valenter calefacientia vires deijciant, vt curationi quæ adhuc reliqua est haud sufficere queant. Ex quorum vsu hoc etiam incommodum sequitur vt febrem augeant, quæ subinde vires corporis eneruat. Hac igitur de causa potiones ac cibi quibus æger ad incidẽdos humores vtitur mediocriter calefacere debet. De quibus abũde libri 8. Therap. metho. capite. 4. Galenus pertractat.

CAPUT VII.

SI qui ſanguinem excrearunt breui admodum curati ſunt tempore, cæterùm eam nunc in partibus thoracis et pulmonis ſortiuntur conſtitutionẽ, ut ſi paululo plus coaceruẽt ſanguinis, rurſus uel uaſis alicuius oſculum reſeretur, aut rumpatur: ijs etſi nullum in corpore etiamdũ ſymptoma eſt, initio Ve*ris ſanguinem mittere oportet. Similiter & ijs qui facile in comitialem morbum incidunt, aut apoplexiã.* Ad *eundẽ modum ſi reliquorum morborũ alicui obnoxium eſſe hominem perſpectum habuerimus, uerbi gratia, aut peripneumoniæ, aut pleuritidi, aut anginæ: committendum nõ eſt ut expectemus dum euidens aliquod plenitudinis ſymptoma appareat, ſed anteuertere ſanguinis miſſione præſtat.* Pari *ratione etiã quibus hæmorrhoides ſuppreſſæ ſunt, maximè ubi natura magis melancholici fuerint.* Et *qui ſingulis annis æſtate plenitudinis morbis laborant, etiam hos,* Vere

ineun

ineunte uacuare oportet. Eodem modo & ijs qui Vere ipso morbis eiusmodi capiuntur. Sunt uerò nonnulli oculis imbecillioribus, aut uertiginosis obnoxij malis, qui & ipsi Veris initio uacuari postulant.

COMMENTARIVS.

Quibus uerno tempore sit mittendus sanguis.

IN hoc capi. 7. Galenus quibus verno tempore, etiamsi nullum in ijs plenitudinis compareat symptoma, sit mittendus sanguis, docet. Sanginem enim detrahere primum conuenit ijs qui aliquando sanguinem spuerunt, atque ab eo malo prorsus curati sunt, tamen eam in partibus thoracis & pulmonis sortiti sunt constitutionem, vt si vel paululum coaceruent sanguinis, ijs vel vasis alicuius osculum aperiatur, vel rumpatur. Nisi enim sanguinis exiguam etiam copiam auferamus, venæ imbecilliores eam ferre haud possunt, ideoqúe vel aperiuntur confestim, vel rumpuntur. Verno autem tempore potissimum mittendus sanguis, quòd hoc tempus sit temperatum, adeoqúe vacuationibus corporis aptissimum.

Cur uerno tẽpore mittendus sit sanguis.

Quod

Quod etiam Hippocrates testatur, qui ita scriptum reliquit: Quibus sanguinis missio, aut medicamētum purgans cōfert, ijs verno tempore sanguinem detrahere, aut medicamenta purgantia propinare oportet. Eodem sanè tempore sanguis quoq; mittendus ijs qui promptè apoplexiam aut comitialem morbum incidunt. Cuius rei rationē tradit Galenus sect. 1. Aph. comm. 15. dicens: Necesse siquidē est vt Vere sanguis auferatur, ne calor æstiuus repentè superueniens sanguinem diffundat, & quodāmodo extendat, efferuereq; faciat, ita vt qui hactenus exiguus fuerat, nō possit amplius in venis cōtineri, sed vel disrumpat ipsas, vel exedat. Et quādo cum impetu in aliquā corporis partem alijs imbecilliorē fertur, vel in ipsa phlegmonē, vel erysipelas, vel aliquod aliud morbi genus operatur. Præstat itaq;, vt hoc etiā loco Galenus monet, hęc mala sanguinis missione anteuertere, vt nimirū humorū ad patrem aliquā corporis impetus in contrariū auertatur. Pari ratione si quibus solitæ corporis vacuationes, vt sunt hæmorrhoides, supprimuntur,

6. Aph. 47.

tur, ijs ſanguinem mittere oportet, pręſertim ſi natura magis melãcholici fuerint: vt ſcilicet hoc nomine caueamus ne ſuppreſsis hæmorrhoidibꝰ ſuperuacua ad iecur, aliámve partem principé decũbant. Quid multa? oportet omnes eos qui quotannis plenitudinis morbis æſtate, aut Vere capiuntur, aut oculis ſunt imbecillioribus, aut vertigini obnoxij, verno tempore, ad auertendos & vacuandos humores à locis malè affectis, ſanguinis miſsione vti.

Prius autẽ à nobis conſiderandũ eſt quale ſit hoc quod ipſis coaceruatur. Siquidem nonnulli amaræ bilis humorẽ plus cæteris aceruant, alij melancholicum, aut pituitoſum, alij uerò ex æquo omnes, in quibus ſanguis redundare dicitur. Hos igitur omnes uacuabis, quẽadmodũ etiã podagricos et articulorũ dolore conflictatos, Veris initio, dato nimirũ aut medicamento purgante, aut miſſo ſanguine. Equidẽ complures qui tribus aut quatuor annis per interualla pedum doloribus moleſtati ſunt, ego

ſanaui, aut redundante humore Veris initio purgato, aut ſanguine detracto. Manifeſtum autem eſt quòd tales in uniuerſa uictus ratione moderati ſunt. Proinde incontinentes, ebrioſq́; ac gulæ deditos neq; purgatione, neq; ſanguinis miſsione magnopere iuuabis. Nam per uictus intemperantiam crudorum humorum multitudinem celeriter coaceruant. Verùm ut hos cures ne ſtudere quidem oportet. Vbi aũt obediunt, ſummopere eos iuuabis, ſi Veris initio primùm quidẽ uacuans, deinceps ad exercitia, uictuſq́; rationem ſalubrẽ perducas. Cæterùm quæ de iſtis dixi, hæc tibi de omnibus qui prædictis paulò antè malis, nempe comitiali morbo, apoplexia, uertigine, ſanguinis ſpuitione, aut melãncholia, capi apti ſunt dictum eſſe putato.

COMMENTARIVS.

Quid in ijs quos uerno tẽpore eua-

QVVM antea quibus verno tempore ſanguis ſit mittendus expoſuerit, nunc quid in vniuerſum in ijs qui Vere

vacua

vacuatione indigent ſit conſiderandū, *cuamus ſit*
docet, nẽpe quale ſit quod in ipſis acer- *conſideran*
uatur. Sunt enim qui amaræ bilis plus *dum.*
cæteris coaceruare ſolẽt, quos Hippo- *πικροχό-*
crates πικροχόλους appellat. Alij humo *λοι.*
rem potius melancholicū, nonulli verò
pituitoſum, aliqui ex æquo oẽs, in qui-
bus ſanguis redūdare dicitur. Cuius rei
rationẽ reddit Galenus in libro de Ple-
nitudine, vbi in eum ſcribit modū: Fieri
non poteſt vt exquiſitus vſq; adeò ſan-
guis in venis interim cõtineatur, vt ni-
hil in eo nec bilis, nec pituitæ, nec ſero-
ſæ ſaniei feratur. Proinde nos in ſupe-
rioribus idem intelligi volumus, ſiue
humores, ſiue ſanguinẽ abundare dice-
remus. Quippe immixtus, & ab alijs hu
moribus ſyncerus ſanguis nūquam in
venis cõprehenditur. Demonſtratū eſt
alibi de mixto nihil referre humores an
ſanguinem appelles, non tamen quali-
bet, ſed mediocri quadam menſura, in
animantibus naturali habitu præditis,
alijs humoribus ei admiſtis. Nam vni-
uerſis in naturali ſymmetria & com-
moderatione adauctis cum ſanguine
per excellentiam dicto, idem humorū
voca

Nibil refert siue humores auctos, siue sanguinem dicas.

Plenitudo

vocabulum significat, nullumq; discrimē est humores auctos, vel sanguinem dicas. Hæc ille. Pari sanè ratione nihil refert an plenitudinem esse dicas vbi ex æquo vniuersi humores aucti sunt, an quemadmodum Galenus libro secūdo de compos. med. localium. capit. 1. facit, vbi sanguis auctus est. Cæterùm oēs eos qui plenitudine aut cacochymia laborant, veluti etiam podagricos & articulorum dolore conflictatos, incipiēte Vere vacuabis. Sāguinis quidem missione, plenitudine laborantes: vitiosis verò humoribus redundantes, medicamento, quod molestantem humorem purgat, dato. Hac quidem ratione cōplures triennio aut quadriemio per interualla doloribus pedum laborantes Galenus sanauit. Porrò ad integram podagræ & doloris articulorum curationem temperantia in victus ratione opus est: qua quidem neglecta cætera præsidia certè parum vel nihil prorsus conferunt. Hinc perspicuum omnibus fit, cur hodie pauci aut nulli propemodùm podagrici sanētur. Quum enim omnes ferè, nisi quibus fortè hæreditatis iure hoc

A podagræ & articulorum doloris curationem temperantia in uictu opus est.

hoc malũ euenit, in victus ratione plurimũ delinquant, ac supra modum incõtinentes, viniq; meracioris ac robustioris amantes sint, quid miri si etiam perpetuo hoc morbo cõflictentur, nec vllis præsidijs iuuentur? Quare rectißimè Galenus subiungit, manifestißimũ esse quòd tales qui sanantur, per vniuersam victus rationẽ moderati sunt. Incontinẽtes autem, ebrios, guleq; deditos nullis remedijs magnopere iuuari. Quòd scilicet per intemperantiã in victus ratione crudorum humorũ copiam celeriter coaceruent, adeoqúe prędictorum malorum authores sint. Quare medicũ illis ne manũ quidẽ admouere oportet, ne eorundẽ incõtinentia accidat vt præsidia quæ alijs fuere saluti apud vulgum infamentur. Obtemperantes autẽ summopere iuuabuntur, si Veris initio vacuati fuerint, & deinceps exercitijs idoneis, victusqúe ratione salubri vtantur. Verùm quod de podagricis & arthriticis dictum est, hoc etiã ad alia mala corporis transferri debet. His enim correpti vacuatione verna iuuantur, si in victus ratione non peccent.

CAPVT VIII.

NON ſolùm autem ubi adeſt plenitudo, uel ad uires, uel ad uaſorum humores continentium capacitatem dicta, miſsio ſanguinis plurimũ iuuat: ſed & citra plenitudinem incipiente inflammatione aut propter ictũ, aut dolorem, aut partium imbecillitatem. Quippe dolor ipſe ſanguinem ad inflammationis locum trahit: & multoties partium imbecillitas inflammationem citra totius corporis plenitudinem excitat. Demonſtratum enim eſt in cõmentarijs de Naturalibus facultatibus, imbecillã natura partem promptè grauari, ubi uel paulò plus excrementi in ea coaceruetur. Quinetiam quòd quælibet pars facultatem ut familiarium attractricem, ita etiam alienorum excretricem obtineat. Tum quòd duplex ſit alienum, alterum quantitate, alterũ qualitate. Proinde et ſi pars aliqua ab humoribus in ſe contentis non grauatur, tamen excrementa quædam in qualitate

præter

præter naturam habet, ad eorũdem ex=cretionem per uenas quæ in ea ſunt, tan quam per canales, excitari. Cæterùm ſi quod propulſatur prauus fuerit ſan=guis, aut alius humor, ut ad aliquã pro pinquam ueniat partem neceſſe eſt. In ea alterum duorum eueniet, ut aut con=coctus, aut per halitum digeſtus in a=liam tertiam haud transfluet: aut ſi neu trum prædictorum aſſequatur, denuò ex ſecunda parte in aliam confluat, de=inceps ex illa rurſus in aliã, et idipſum non deſinet fieri, quoad in talem quam piam decumbat, quæ amplius quod in ea redundat in aliã propellere nequeat, Accidit uerò hoc ipſum illis partibus quæ facultatem excretricem uicinis o=mnibus imbecilliorem habent. Siquidem nõ iam in illas quæ propter robur quod obtineat haud aſſumunt, id quod mole=ſtat propellere ualent. Demonſtratum enim à nobis hoc quoque in illis eſt cõ=mentarijs quòd quælibet pars non ſo=lùm quod ſuperuacuum eſt in uicinam

protrudat: uerumetiam quòd suscipiat, sæpe uerò contrà remittat, & propellat, in se haud assumẽs. Atq; in hoc certamine ualidior uincit. Quapropter partes omnium umbecilliores excrementitijs morbis primæ capiuntur. Hac quapiam ratione è fluxione natos affectus fieri scito, uniuerso uidelicet corpore imbecillo existente, quæ una aliqua est mali habitus species: principibus illius partibus, etiamsi paucus in ipsis est sanguis, grauari solitis, eumq; ad carnosas iuxta cutem partes protrudentibus, magisq; ad glandulas excipiendo superuacuo idoneas, tum propter substantiæ laxitatem, tum quia inter alias partes infirmißimas habeant ntaurales facultates quemadmodum etiam pinguedo. Nã quum quatuor eæ sint, ut ostensum est, prima quidem attractrix, altera retentrix, tertia excretrix, & quarta alteratrix, alias quidem tres imbecillimas glãdulæ carnesq; obtinent: alteratricem uerò solam haud multò cæteris partibus

minor

minorem. Post glandulas pulmo fluxioni recipiendæ promptißimus est. Nam & hic tres facultates imbecillas obtinet, & corpus laxũ. Deinceps lien. Cerebrum autem perinde ut illæ, aut etiam plus excipiendo fluxui est habile. Ceterùm hoc illis meliore est conditione. q; constructionem habet excernendis ijs quæ suscepit promptam. Magnos enim uentriculos obtinet qui pronis meatibus uacuantur. Quibus igitur pulmo, lien, ac cerebrum carnoso genere natura robustiora sunt, in ijs ad glandulas & carnes fluxiones perueniunt, ubi nimirum uniuersus corporis habitus imbecillus fuerit, sunt in affectibus è fluxione natis accidit. Meritò itaq; curationis horum scopus est non quidẽ uacuatio, sed totius corporis roboratio: quanquàm curationis initium in ijs à sanguinis mißione fit. Si uerò excremẽta praua etiam qualitate sunt prædita, purgationem quoq; adhibemus. In quibus maximè corporibus neutrius pleni

tudinis proprium symptoma expecta re oportet, grauitatem quidem eius quæ ad uires dicitur, tensionẽ uerò eius quæ ad uasa. Pari ratione in ijs quibus pars aliqua grauiter icta est, siue aliter quomodocunque incipientẽ obtinet inflammationem, ubi magnam ipsam fore suspicamur, curationem à uacuatione ordimur, aut purgantes, aut uenã incidentes, prout alteram altera magis conuenire uacuationem iudicamus.

COMMENTARIVS.

Sanguis interdũ præsente plenitudine mittendus.

QVVM in superioribus monstratũ sit sanguinẽ tum potissimum esse mittendũ quando plenitudo nata sit in corpore, tunc certè quòd interdum etiã sit detrahẽdus sanguis vbi nulla adest plenitudo monstrat, nempe vbi phlegmone aliqua vel propter ictum, vel dolorẽ, vel partium imbecillitatẽ incipit. Quippe ex ictu, aut casu ex alto loco partes corporis afflictæ sanguinem ad se præter naturam trahunt, ideoq; phlemone fit. Quare sanguis quẽ alliciunt per venæ sectionem auertendus & vacuandus erit.

erit. Dolor autem quo pacto phlegmonem efficiat, Galenus lib. 13. The. meth. tradit, in hunc scribens modum: Quæ dolent cernuntur ea quoq; phlegmoné ex dolore pati, sed causam eius quidam omninò non asignãt, quidã nullo modo probabilem. Nostra verò sententia talis est. Docuimus in eo opere quod de Naturalibus facultatibus edidimus, vnã esse naturæ facultatem quam excretoriam dicimus. Ea suo munere fungitur quum triste aliquid sentit. Vnum verò quiddã est ex eis quæ eam contristant, ipsa quæ dolorem excitat causa, quæcunq; ea sit. Hanc igitur eijcere dũ properat, phlegmonem interdũ in particula concitat. Quum enim primis suis conatibus nihil profecit, vehementius aggressa quod infestat expellere, sanguinis aliqd & spiritus ex superpositis partibus in afflictam simul exprimit. Atque hinc fit quòd ex dolore particula proportione confluentis in eam humoris, in tumorem attollitur. Hæc ille. Quin etiam lib. 3. Ther. meth. dolorem fluxiones cõcitare, & cap. 95. Artis medicæ Galenus tradit. Quomodo autẽ imbecilli-

Imbecillitas partiũ

excitat in terdũ phlegmone citra plenitudinem.

tas partium citra plenitudinem excitet phlegmonẽ,& hîc & alibi copiosè Galenus docet. In libro eñ tertio de Naturalibus facultatib.cap.13. Ther. meth. & lib.6.de Tuenda sanitate,cap.11.& 13, Ther.meth.demonstratum est imbecillam partem facilè grauari,vbi vel paulò plus excrementorum in ea coaceruatum fuerit, & quòd quælibet particula habeat non solùm facultatem familiarium attractricem, verum etiam alienorum excretricem,& quòd duplex sit alienum. Ita enim in 6.de Tuenda sanit.inter cætera scribit: Siquidem demõstratũ est in ijs cõmẽtarijs qui sunt de Naturalibus facultatibus inscripti, singulas partes trahendi facultatẽ habere proprij sibi ac conuenientis humoris, quẽ alterantes, assimilantesq;,abutuntur ad nutrimentum. Rursus aliam facultatẽ habere,qua quod superuacuũ est expellere in vicinum desiderẽt. At si ipsa quidem quæ vicina est particula corporis habitum firmum habeat, quod sibi obtruditur, vtiq; non admittit,facitq; vt in ipsa solùm quæ primum affecta particula est,dolor vsq; subsistat:sin imbecilior

sit,

fit,quàm illa vnde excrementum mittitur,admittit illa quidem,cæterùm ipsa quoque ad imbecilliorem quempiã à se rursus transmittit:atq; hæc rursus ad aliam,donec in eã procumbat, cui imbecillior nulla sit reliqua. Atque ad hunc quidem modum,quorũ nulla victus sui cura est,alius alia parte assiduè vexatur. Qui verò nihil colligunt superuacui,his manent imbecillæ partes semper in tuto. Cuius rei euidentissimum argumentum est,quòd aliqui sex mensibus pluribusúe infirmis ptibus laborãt. Quũ si sola imbecillitas ipsa efficeret, ppetuò laboraret pars infirma,ceu cui malè afficiatur causa nũquam abesset. Nunc quoniam perpetuò non laborat, manifestum est aliud quippiam interuenire quod eius mali gignendi sit occasio:quòd certè aliud non est,q̃ quòd vel quãtitate,vel qualitate redundat. Hactenus Galenus. Idem sanè, sed multò breuius,cap.4.de Morborum causis Galenus docet,nempe nõ solùm,sua quantitate excrementa particulas ad excretionem irritare,sed & praua sua qualitate. Excernũt autem eadẽ per venas quæ

in ijs ſunt tanquam per canales quoſdã. Cæterùm quod excernitur, ſiue prauus ſanguis fuerit, ſiue alius humor, vt in vicinam aliquam veniat particulam neceſſe eſt. Quo facto alterum duorũ eueniat oportet, vt aut illic concoquatur, aut diſcutiatur. Legẽdum enim hoc loco διαφορηθέντα, & non διαφθαρέντα, vt Aldinũ exemplar habet. Id quod antiquus confirmat interpres, qui locũ illum Galeni ita cõuertit. In illa verò alterum duorum eueniet, vel digeſtos, vel tranſpiratos nõ adhuc ad aliã transfluit tertiam. Præterea ſi humor in ſecunda magis corrumperetur, ex illa in tertiam neceſſariò transflueret. Neq; enim ſecũda, vt quæ tertia robuſtior eſt, illum retineret. Quòd ſi itaq; humor prauus in ſecunda particula vel concoquitur, vel diſcutitur, in tertiam haud transfluet. Si verò neutrum horum accidat, ex ſecunda in aliam confluat neceſſe eſt, & ſubinde ex illa rurſus in aliam, idq; tantiſper duret, donec in talem aliquam decumbat, quæ amplius quod in ſe redundat in aliã propulſare nequit. Eiuſmodi autem eſt quæ excretricem facultatẽ

Aldinus codex emẽdatus.

cæteris

cæteris sibiq; vicinis omnibus imbecil-liorẽ habet. Neq; em̃ id quod molestat in alias, quæ propter robur quod habẽt nihil assumunt, propellere potest. Nam, vt in libris de Naturalibus facultatibus demõstratum est, quæuis corporis pars nõ solùm quod superuacuum est, & in ea redũdat in vicinam protrudit, verũ etiam ab alia superuacua assumit: quum scilicet ea imbecillior fuerit: sæpe etiã accidit, vt quod ab altera mittitur eidẽ remittat, & vicissim à se repellat, haud quod mittitur assumens. Et in eo quidem certamine penes validiorem particulam victoria erit. Verba autẽ Galeni è libro tertio iã citati Cõmẽtarij ita se habẽt: Sicuti inter se particulæ altera ab altera nutrimẽtũ trahũt, ita altera in alteram quod superuacuum est à se deponit. Et sicut trahentium ea vicit quæ valentior erat, sic & à se deponentium. Estq; hæc vocatarum fluxionum causa. Habet enim particula quæque natiuum quoddam robur, quo quod superuacuum est persequitur. Vbi igitur earum aliqua effectus alicuius occasione imbecillior est reddita, ex omnibus

in illam cõfluere quæ superuacua sunt, est necesse. Ea nanq; quæcunq; pars va lentissima est, in vicinas omes reponit. Earũ rursus singulæ in alias quæ ipsis sunt imbecilliores, dein rursus illarum singulæ in alias, idq; eatenus longissimè procedit, quoad ex omnibus fugatum superuacuũ in vnam quampiã maximè imbecillarũ procũbat. Hinc nanq; in aliam transfluere nequit, vtpote nec valentiorũ aliqua id recipiẽte, nec malè affecta & laborante ipsa à se repellere valente. Hæc Galenus. Quæ quidem quum non parum lucis ijs quæ hoc loco dicuntur afferunt, præterire non voluimus. Cęterùm ex iam dictis omnibus perspicuum fit partes cæteris omnibus imbecilliores morbis ex supuacuis atq; excrementis ortis primas corripi, quòd nimirum illa in se recipere ob causam paulò antè expositam cogantur. Hac itaq; ratione affectus è fluxione nati fiunt, vniuerso nimirum corpore imbecillo existente, & principibus illius partibus, etiamsi exiguus in ijs est sanguis, grauari solitis. Quum enim imbecillæ sint principes quoque partes in

Quæ partes morbis ab excrementis natis corripiantur.

ea

ea mali habitus corporis specie, nihil mirum si à modico etiam sanguine grauentur. Quare illum ad carnosas iuxta cutem partes, magisqúe ad glandulas, quòd scilicet excipiendis superuacuis idoneæ sint:idq; duplici ratione, propter nimirum substantiæ laxitatem, & quòd inter omnes alias corporis partes naturales facultates, perinde atque pinguedo, infirmisimas habeant. Priores eñ tres, attractricē videlicet, retentricē, & excretricē glādulę ac carnes imbecillimas habent, alteratricem autem solam haud ita multò reliquis partibus debiliorem. Hinc libr. 13. Ther. meth. Galenus ita quoq; scriptum reliquit: Sæpe à nobis monstratũ est superuacanea quæ valentioribus partibus ob plenitudinē vel qualitatem expelluntur ea in imbecilliores procumbere: atq; hinc accidere vt glandulæ facilè fluxiones recipiāt, & maximè quæ rariores natura sunt. Quippe valentius est arteriarum & venarum, & neruorum, & musculorum robur: imbecillius autem & fortè nullum corporum quę glandularũ sunt naturę. Sic igitur fit, vt & propter vlcus quod

Glandulæ fluxiones facilè recipiunt.

in manns aut pedis digito fit, eiusmodi glãdulę in inguinib⁹ & alis tum intumescãt, tũ phlegmone occupentur, quũ defluentẽ ad vltimos artus sanguinẽ prio res exceperint. Quinetiam in ceruice & secus aures sæpenumero glandulę ijs quibus in ceruice, capite, vel aliqua vicina parte vlcus est natum, intumescũt. Hęc Galenus. Cęterùm post glandulas ad excipiẽdas fluxiones pulmo promptissimus est, quòd videlicet hic tres facultates imbecillas habeat, corpusque eius laxum, leue, & rarum sit, quemadmodum lib.4.6.& 7.de Vsu partiũ Galenus abundè monstrat. Post pulmonẽ ad fluxiones excipiendas lien idoneus est, quod corpus huius visceris rarũ, & spongię modo laxum, Galeno libr.4.de Vsu par. teste, existat. Cerebrũ excipiendis fluxiõibus perinde atque iam dictas partes habile est, propter caua & ventriculos quos continet. Verùm hoc illis est meliore conditione, quòd ita constructũ est, vt promptè quas recipit fluxiones excernere queat. Magnos enim ventriculos obtinet, qui pronis & deorsum spectantibus meatibus, per palatũ

nimir

nimirum & nares, vacuãtur. Ex ijs itaque clarũ fit quibus pulmo, lien, & cerebrum carnoso genere natura valentiora sunt, illis ad glandulas & carnes fluxiones, vbi scilicet totus corporis habitus imbecillus fuerit, peruenire, quod sint partes omnium debiliores, & ad fluxiones excipiendas aptiores. Quocirca in affectibus à fluxione procreatis curationis pręcipuus scopus totius corporis roboratio est, non vacuatio. Nisi eñ vniuerso corpori robur cōcilietur, nunquam fluxionum causa deerit. Nihilominus tamen initium curationis à sanguinis missione fit. Nisi enim sanguis auferatur, periculum est ab ipsis excrementis ad imbecilliores partes defluentibus fieri phlegmonem. Quòd si simul prauam quoque excrementa qualitatē sortita sunt, purgatio etiam adhibenda erit, ne videlicet putredinis morbos ꝓcreent. Atq; ijs quidē pręsidijs vtendũ, etiamsi nullũ plenitudinis symptoma adest. Pari ratione in ijs quibus pars aliqua corporis grauiter icta est, siue aliter quomodocunq; incipientē sustinet phlegmonem, vbi magnam fore me-

In affectibus à fluxione procreatis precipuus curatiõis scopus roboratio.

tuimus, curationem à vacuatiõe auſpicabimur, venam incidentes, aut purgatorium medicamentũ propinãtes, prout alterum altero præſidio magis cõuenire iudicauerimus. Atq; hęc quidem de Hippocratis ſententia dicta eſſe intelligantur, qui lib.2. Victus acutorũ morbonum, Aphor.10.& 11. in pleuritide & inflammatione coſtarum nunc venæ ſectione, nunc purgatione vtendum eſſe docet. Tutius verò ſemper eſt, vt in Cõmentarijs ibidem Aphor. 11. Galenus etiam teſtatur, vbi etiam dolor ad hypochondria finitur, in pleuritide ſanguinis miſsionem vſurpare, propter cauſas quas illic commemorat. Quòd autẽ venæ ſectio internis inflammationibus cõmodior ſit ipſa purgatione, hinc palàm fit. Venæ nanque ſectio citra loci male affecti impletionem, dolorem, calorẽ, aliamúe inſignem læſionem retrahit, deriuat & vacuat. Proinde materiam inſeſtantem minuit, naturam exonerat, vires roborat, dolores mitigat, caloremque reſtinguit. Purgatio autem etſi vacuat, retrahit, & deriuat humorem, tamen id nõ ſemper poteſt, Hinc ab Hippo crate

Tutius eſt in omni pleuritide miſsione ſauguinis, quàm purgatiõe uti.

Cur uenæ ſectio in internis inflãmationibus commodior.

4. Vict. acut. aph. 19.

pocrate dictum est: Qui statim inter morbi initia phlegmones medicaméto purgante soluere conãtur, ij à distenta inflammataq; parte nihil auferunt, affectus verò, vtpote crudus, nõ remittitur, ac partes sanæ morbo resistentes colliquescunt: quocirca morbus imbecillum iam corpus vincens, curationi non obedit. Hæc ille. Præterea purgatio calefaciendo, trahẽdo, locum malè affectum irritando ac ímplendo, febremq; augẽdo mirificè nocet. Quare meritò fugiẽda in phlegmonibus erit. Causam autẽ cur Hippocrates in pleuritide ea vti vo suerit, infrà cap. nímirũ 15. exponemus.

CAPVT IX.

RECTE' igitur in ijs quæ de uictu acutorum morborum proposita & disputata sunt admonemur ut sanguinem mittamus, ubi magnus fuerit morbus & æger florentis ætatis, roburq; aderit. Perperamq; Menodotus in sola syndrome plethorica uocata uenæ sectionem obseruari tradit. Contra enim in uniuersum sanguinis mit-

tendi ſcopi plenitudinem in ſe primo haud cōplectuntur, ſed ſuſpicionē eius qđ adhuc ſit mali. Nā ſi magnū fore appareat, ſanguinē mittemus etiā ſi nulla plenitudinis nota adeſt, ætatē, regionē, & uires cōſiderātes, quæ ſola etiā in ijs quæ de uictu acutorū diſputātur dicta eſſe cōſpiciuntur. Vigentes enim ætate propter pueros & ſenes ad diſtinctam explicationem adſumpſit. Primi autem & maximè proprij ſanguinis mittendi ſcopi ſunt, morbi magnitudo, & robur laborantis. Et hanc primā eſſe ſyndromen dicere oportet, haud plethoricā, in qua ſanguinis miſsio obſeruata ſit: quippe in illa & hæc cōprehenditur, ut quæ morbi magnitudinē adaugeat. Non ſolùm enim ubi iam adſit morbus magnus ſanguinis mittēdi occaſio eſt, ſed & ubi futurū eſſe ſuſpicio eſt. Doctrina enim quā Hippocrates tradidit anteuertit, docēs nos quæcūq; pñtibus iā morbis rectè faceremus, melius eſſe ut hæc incipiētibus ipſis, aut iam imminētibus an-

Primi & maximè proprij ſanguinis mittēdi ſcopi.

teuert

teuertẽdo faciamus. Proinde *& prædictos scopos ad sanos trãsferre licet. Siquidem & ijs sanguinẽ mittes, ubi magno aliquo capi morbo suspicio est: ætatis tamẽ & roboris habita ratione. Nã si quis ut magnũ incurrat morbum habilis sit, etiamsi nullũ adhuc in corpore symptoma apparet, sanguinẽ tamen mittendum censemus. Satis est enim ætatem unà cum uiribus cõsideraſſe. Tria itaq; sunt quæ dignotionem continent, morbi magnitudo, aut præsens, aut imminens, ætas uigens, & uirium robur.*

COMMENTARIVS.

MITTENDVM esse interdũ sanguinẽ nulla etiã plenitudinis nota pręsente, modò præcipui mittendi sanguinis scopi, morbi videlicet magnitudo, ætas vigens, roburq; facultatis, adsint, Hippocratis testimonio cõfirmat. Deromptũ autẽ hoc ipsum est ex lib. 4. de Victu acutorũ morborũ, vbi Aphor. 16. ita scriptum reliquit: In acutis, inquit, morbis sanguinem mitte, si vehemens esse appareat morbus, et ęgrotãtes ętate floreãt, ipsisq; robur adsit. Quibus sanè

verbis Hippocrates sanguinem esse detrahendũm hortatur in acutis morbis, nulla etiam plenitudinis nota apparente, si mittendi sanguinis tres præcipui scopi idipsum fieri suadeant. Proinde Menodotũ errasse constat, qui in sola plethorica vocata syndrome, venæ sectionem obseruare tradidit. De quo in explicatiõe iam citatæ Hippocratis sententiæ ita scribit Galenus: Quũ omnia hæc rectè dicta sint, quosdam tamẽ non rectè vsos fuisse putandũ est: quo quidẽ è numero Menodotus empiricus est, qui in sola plethorica vocata syndrome, sanguinis missionem obseruari affirmat. Nos autem & ea haud existente sanguinem mittimus, vbi vehemens dolor repentè hominem prehenderit, vel pars aliqua fracta fuerit, vel os è suo articulo motum sit. Nõ autem semper sanguinem mittimus etiã si plethorica syndrome facta est, sed frictione, & balneis multis, & abstinentia bidui aut tridui, ad id quod naturale est reducimus. Hęc Galenus, quę commemorare voluimus, vt lucem aliquam ijs quæ hoc loco dicũtur afferrent. Eadẽ planè tradit etiã

Menodotus.

lib.4.Ther.meth.cap.6.vbi ita inter cętera de methodicis vocatis ſcribit: Nam vbi in plethorico, vt illi loquũtur, concurſu, vacuationẽ à ſe obſeruatã dicũt, manifeſtè fatẽtur ob nullius alterius eorum quę in ægro viſuntur reſpectum ſe ad vacuationẽ accedere. Neq; hoc dico propterea quòd purgatio vacuatio ſit, quã plethoricus cõcurſus non indicet: ſed quòd etiã tametſi plethoricus cõcurſus non adſit, ad ipſam tamẽ ſanguinis miſsionẽ interdũ ſit cõfugiendũ: quando ſi valens ſit morbus cũ viriũ robore, nemo eſt qui ſanguinem nõ mittat, qui vtiq; in artis operibus ſit exercitatus. Quippe ipſos Empiricos videmus quũ lapſus ab alto quis ſit, aut alius plaga aliqua cõtuſas vehemẽter corporis partes habuerit, ad ſanguinis miſsionẽ confugere, quanquã idẽ homo paulò ante ſanus fuerat, prorſusq; plethorici concurſus expers. Ex quo patet non hoc eſſe quòd mittẽdũ ſanguinẽ indicet, ſed magnitudinẽ morbi, ac viriũ robur, exceptis tamen à ſermone pueris. Hactenus Galenus. Cæterũ qd ſit plethorica ſyndrome aut plethoricus concurſus, mul-

Plethorica syndrome.

tis in locis docet Galenus, nullibi autẽ clarius quàm in libro de Plenitudine, vbi in eum modum ſcriptum reliquit: Quin & tertius quidam cœtus alius eſt, qui nec ſit an nõ ſit aliqua facultas norit, nec ſe inquirere fatetur, verũ ex non nullis quæ euidẽter apparẽt notis circa ægrotantẽ, vacuationẽ per longũ vſum ſibi inuentam ait. Hîc ſi deinceps quęnã notę hæ ſint rogetur, Vaſorũ, inquit, diſtentio, & rubor, & vniuerſi corporis grauitas, & pigritia ad motum, traducta in otio prior vita, nõ ſine ciborũ & potuum larga ingeſtione, & ſolitarũ excretionũ retentio. Ex hac igitur ſyndrome (ſic enim ſymptomatũ cõgeriem appellat) venæ ſecundæ vtilitatem obſeruatam eſſe dicit. Hæc ille. Monendus hoc loco nobis lector erit in codice Græco Aldino eſſe immẽſum errorẽ, qui citatam paulò antè ſententiã ita legit: καὶ ἀκμάζη ἡ νόσος, ἢ ὁ νοσῶν: hoc eſt, & morbus, aut æger in vigore fuerit. Conſtat enim hũc alibi ita præcepiſſe: Quũ morbi inchoãt, ſi quid mouendũ videtur, moue: quum verò conſiſtunt ac vigent, melius eſt quietẽ habere. Expungenda

Græcus Aldinus codex caſtigatus.

2. Aph. 29.

genda igitur hæc verba, ἢ νόσ☉ erunt, quãdoquidẽ initio morbi, nõ eo vigẽte sit mittendus sanguis, vt alibi etiã docuit Hippocrates ita scribens: Quapropter, prius adhibito fomento, statim ab initio venã secare oportet, quũ nondũ fixa sunt omnia quę infestãt, tum flatus, tum fluxiones, sic enim facilius remedijs vincuntur. Hæc quũ ita se habeãt, palàm omnibus fit quòd sanguinis mittendi scopi plenitudinẽ in se primò nõ cõplectãtur, vt Menodotus censuit, sed potius suspicionem eius mali quod adhuc sit. Si enim magnũ fore morbũ suspicemur, sanguinem mittemus etiã si nulla adest plenitudinis nota, ætatẽ tamen, regionem, & vires inspiciẽtes, quorum solorum etiã Hippocrates in ea disputatione quæ de Victu acutorũ morborum ab ipso instituta est meminit. Vigentium enim ætate mentionem facere voluit propter pueros & senes, quorum neuter ad sanguinis missionem habilis & idoneus est, vt cap. 13. latius docebimus. Regionis tamen & ambientis aëris Hippocrates non meminit. Hinc in enarratione eius sententiæ Gale-

4. Victi. acu. 24.

nus ita ſcriptum reliquit: Verùm vt nihil deſit, adijciam & eum qui ab ambiente nos aëre deſumitur ſcopum, quum fuerit abundè calidus & ſiccus, ita vt citò ab eo corpus euaporetur. Nempe tunc ſanguinis miſsione abſtinemus etiamſi morbus magnus eſt, florensq; ætate homo. Id ergo author ſolùm prætermiſit. Hæc ille. Primi igitur & maximè proprij ſanguinis mittendi ſcopi ſunt duo, morbi nimirum magnitudo, & laborãtis robur. Et hanc ſyndromen, magnitudinis ſcilicet morbi, & roboris laborantis, primã dicere conuenit. Plethorica enim ſyndrome in illa complectitur, vt quæ magnitudinem morbi adauget. Quãdo enim vehemẽtiora fuerint plethorica ſympt. tanto vehemẽtiorẽ quoque eſſe morbũ oportet. Nõ ſolùm igitur quũ iam adeſt morbus magnus mittẽdi ſanguinis occaſio eſt, ſed & vbi futurũ propter plenitudinẽ, aliámve cauſam ſuſpicamur. Quippe doctrina quã Hippocrates in lib. Aphoriſmorum tradit, anteuertit, eo quòd doceat nos quæcunq; præſentibus iam morbis rectè faceremus, melius eſſe vt incipientibus ipſis,

Duo primi & maximè proprij mittẽdi ſanguinis ſcopi.

Plethorica ſyndrome in prædictis ſcopis complectitur.

ipsis, aut iam planè imminentibus antè-uertentes faciamus. Ita enim in secunda sectione Aphorismorum scriptum reli-quit: Quũ morbi incipiunt si quid mo-uendum uidetur mouet. Vt hinc certè planum fiat prædictos duos scopos etiã ad sanos transferri posse, quòd scilicet ijs quoq;, vbi eosdẽ magno aliquo capi morbo suspicamur, sanguinẽ mittamus, non obstãte, quòd omnes adhuc actio-nes integras, & nõdum labefactatas ha-beant, modo ætas & vires permittant. Quocirca tria sunt in vniuersum quæ dignationẽ mittẽdi sanguinis cõtinẽt, morbi nimirũ magnitudo aut præsens, aut imminens, vigor ætatis & robur vi-rium. His enim præsentibus, etiãsi nulla plenitudinis apparẽt symptomata, san-guinem intrepidè mittemus.

apho. 29.

Tria sunt in uniuersũ quæ digno tionem mittendi sanguinis continent.

Verùm negligentius fortè in ijs quæ in libro de Victus ratione acutorum proposita sunt sola particula ætatis ex-posita esse uidebitur. Neq; enim uigen-tium ætatem solùm dixisse rectè se ha-bet, sed & eam quæ hanc præcedit, & quæ illam sequitur, ut scilicet duæ tan-

tùm distinctione ipsa, nempe puero-
rum & senum, exemptæ sint. Sed senum
ætas in uerbo uirium complecti potest:
nulli enim qui in ea ætate est constitu-
tus robur inest. Quibusdã uerò medicis
ne pueris quidẽ robur inesse uisum est,
sed malè rem intelligentibus, ut alibi à
nobis est demonstratum. Sanguinẽ itaq;
mittemus ubi magnum fore morbum su
spicabimur, aut præsentem iam intuebi
mur, aut incipientem, robur uirium cõ-
siderantes, pueris tantùm ex oratione
exemptis. Dicemus etiam minus perfe-
ctè dignotionis quæ ab ætate fit ab eo
qui proposita libri de Victus ratione
scripsit mentionem factam fuiße. Suffi-
ciunt enim ad mittendum sanguinem hi
soli scopi. Neq; enim ubi copia crudo-
rum humorum tanta est coaceruata, ut
sanguinis mißionem prohibeat sermo
redarguitur, quippe uiriũ robur istis
non adest. Estq; ipsa hæc nota quòd illi
sanguinis mißionẽ perferre haud que-
ant, quando unà cum colore totius cor
poris

poris qui tum accidit, sanguinem redundare significante, pulsus fuerit in uehementia & magnitudine inæqualis, per eius inæqualitatem superantibus debilibus, & paruis.

COMMENTARIVS.

REPREHENDIT hoc loco Galenus quod in citata paulò antè ex lib. de Victu acutorum morborum sentētia de ætate negligentius est dictum. Neq; enim vigentis tantùm ætatis eius sententiæ author meminisse debuit, sed & eius quæ hanc præcedit, hoc est adolescentiæ, & eius quæ sequitur, id est constantis seu mediæ ætatis, quippe possunt etiam hæ ferre, haud secus atq; iuuenes, sanguinis mißionem: vt hac scilicet ratione duæ tantùm ætates, puerorum nimirum & senum, distinctione ipsa exemptæ essent, vt quibus detrahere sanguinem haud liceret. Sed potest quidem senum ætas sub virium verbo complecti, quòd nullus sit in ea ætate constitutus qui robustas vires habeat. Vtrunq; autem concedamus senes in virium verbo comprehendi posse, non

Senectus sub uirium robore cōplectitur.

Pueri non sunt uiribus imbecillis prædıti.

non possunt tamen pueri, quòd scilicet viribus sint validis prædıti. Vt errare necesse sit eos qui ijsdē nullū inesse robur affirmāt. Nam vt lib. 1. de Tuenda sanitate, cap. 5. Galenus testatur, in functionibus quas naturales appellamus, veluti auctione, cōcoctione, distributione, & nutritione, infantes planè cæteris ętatibus lōgè præstāt. In explicatione quoq; eius sentētiæ quā suprà citauit, sic scriptū reliquit: At certè pueri quanquàm vitali facultate valēt, tamē neq; hi sanguinis sustinēt missionem. Facile enim eorūdem substantia tum ob humiditatem, tum tēperamenti caliditatē discutitur. Hæc ille. Vnde palàm fit & vitalē & naturalē facultates in pueris & infantibus esse admodum validas. Porrò de ætatibus, & earundem numero diximus copiosè in enarratione Apho. 13. sectionis primæ. Ex ijs igitur perspicuum fit sanguinē esse mittendū tum vbi morbū magnum fore suspicio est, aut vbi iam adest eiusmodi morbus, aut incipit, modò vires robustæ sint, pueris tantùm exemptis, quibus non obstante quòd vires robustas habent, propter causas expo-

sitas

ſitas ſanguinẽ detrahere nõ licet. Quare author ſuprà citatæ ſententiæ,neq; enim Hippocratis eſt is liber, vt in prę fatione eius diſertè Galenus atteſtatur,haud perfectè dignotionis eius quę ab ætate fit mentionem fecit: iuuenum enim meminit, quos omiſiſſe cõſultius fuiſſet, & pueros ab oratione exemptos eſſe. Aut adoleſcẽtiũ & cõſtantis quoq; ætatis mentionem factã eſſe. Tres itaq; tantum ſcopi ad mittẽdum ſanguinem ſufficiunt,morbi nimirum magnitudo, virium robur,& ætas. Nunc obiectionẽ quandam diluit de crudis humoribus. Poſſet enim quiſpiam aduerſus hæc quę dicta ſunt in eum modum colligere: Crudorum humorum copia ſanguinis quoq; miſsionẽ impedit, quare ad hos quoq; medicum reſpicere oportet, & non tantùm ad tres ſcopos comprehenſos. Reſpõdet itaq; Galenus,ſermonem habitum non poſſe propter crudos humores coaceruatos in corpore redargui,quòd ſub virium ſcopo ſint cõprehenſi. Nemo enim eorũ qui crudos humores coaceruauit,viribus robuſtis eſſe poteſt. Id quod manifeſtè pulſus illorũ, vnà

Quartus de victu acutorum morborum liber non eſt Hippocratis.

Obiectio.

Reſpõſio.

Crudis humoribus referti robu-

ſtas uires haud obtinent. vnà cum colore totius corporis qui crudum ſanguinẽ abundare monſtrat (eſt autẽ is, vt ex ſequẽti capite patebit, plũbeus, aut ex pallido cãdidus) ſignificat. Quippe is in vehemẽtia & magnitudine eſt inæqualis, atq; in ea inæqualitate pulſus debiles & parui ſuperant. Quorum ſanè vterq; facultatis & roboris imbecillitatẽ denotat. Cæterùm hoc loco mirificè eſt deprauatus Aldinus codex Grecus: pro κωλύεσθαι enim malè legit κελεύεσθαι, & pro δηλοῦντι non rectè habet δηλοῦντος. Demiq; pro ἀνώμαλος ἦ. legendum erit ἀνόμαλος ἦ. Tum enim eum ſenſum adferẽt Caleni verba quẽ in noſtra conuerſione expreſsimus. Cui etiam antiqui interpretis tranſlatio ſuffragatur. Porrò non eſſe in humorum crudorum copiam mittendum ſanguinem, Galenus copiosè admodum lib. 4 de Tuenda ſanitate, capite 4. oſtendit. huc itaq; lectorem amandamus.

Aldinus græcus emendatus.

Tribus itaq; ſcopis mittendi ſanguinis definitis, magnitudine nimirũ morbi aut præſente, aut immimẽte, aut incipiẽte, uigente ætate, & robore uirium extra puerorum ætatem, ad alias prædi-

ctas

ctas mittendi ſanguinis notas, quas non pauci medicorũ adiecerunt, accedamus, qui quãtitatem quidẽ detractionis, non ipſam ſanguinis miſsionẽ ſimul indicarũt. Proinde è morbo, ætate, & uiribus quòd mittẽdus ſit ſanguis cognoſcitur: quãtitas autẽ uacuationis, non ſolùm ex iſtis, ſed & alijs deprehẽditur. Hæc uerò ſunt plethorica uocata ſyndrome, ambiẽtis nos aëris tẽperatura, in tẽpus & regionem diuiſa, et quæ in anteacta uita circa ciborũ tum qualitatẽ tũ quãtitatem acciderunt, excretiones item ac motiones aut factas, aut non factas.

COMMENTARIVS.

QVVM ex ijs quæ pręceſſerunt in hoc capite omnibus perſpicuum ſit tres eſſe in vniuerſum ſanguinis mittendi ſcopos, nempe magnitudinem morbi aut præſentem, aut imminentem, aut incipientem, vigorem ętatis, & robur virium, exemptis tamen pueris, quibus, etſi viribus ſunt robuſtis, ſanguinem, vt comprehenſum eſt, detrahere non licet: nunc quòd notę quę plethoricam *Notæ quæ*

vocatã

plethoricã uocatã ſyndromen cõſtituunt, quantitatẽ detractionis ſanguinis indicãt.

vocatam ſyndromen conſtituunt quãtitatẽ detractionis ſanguinis, nõ ipſam ſanguinis miſsionem indicẽt, docet. Nã quum plethoram, adeoq; ſanguinis redundantiam ſignificent, quod multum ſanguinis, modò per vires liceat, ſit detrahendum, ex illis colligitur, non autẽ quòd ſit mittendus ſanguis, quòd non rarò nulla in corpore exiſtente plenitudine ſanguis nihilominus mittatur, quemadmodum copioſè antea eſt monſtratum.

Signa quibus uacuationis quãtitas cognoſcitur.

Signa autem è quibus vacuationis quantitas cognoſcitur, & quę plethoricam conſtituunt ſyndromen, ſunt aëris nos ambientis temperatura, quæ in tempus & regionem diuiditur. Nam hæc ipſa pro temporum & regionũ varietate mutatur, quòd ſingula tẽpora, ſinguleq; regiones ſuas aëris conſtitutiones habeant. Item qualitas & quantitas ciborum antea ingeſtorum, excretiones retentæ, motusq; ceu exercitia neglecta, vt initio huius capitis ſuſius eſt à nobis oſtẽſum. Quæ ſanè omnia quantitatem vacuationis demonſtrant.

CAPVT

CAPVT X.

DE *differentia quidem illorũ paulò pòst uidebimus, de utriusque autem plenitudinis notis in præsentiarum contemplabimur, num mittendus omnino sanguis sit, quando hæ in homine solita adhuc obeunte negotia apparuerint, aut necessarium non sit ubi nulla magni morbi fuerit suspicio.* Porrò *quid hac de re sentiam, uobis perspectum est, ut qui sæpe adfueritis mihi sanguinis mißionem suadenti aut podagricis, aut arthriticis, aut comitiali morbo obnoxijs, aut melancholicis, aut ijs qui sanguinem antea expuissent, aut in thorace structurã ad id malũ idoneam sortiti essent, aut uertiginosis, aut ijs qui crebrò corripi solẽt, angina, uel peripneumonia, uel pleuritide, uel hepatitide, uel uehemẽti ophthalmia, uel, ut summatim dicã, magno quopiam morbo.*

Quippe in ijs omnibus sanguinis mißionẽ necessariũ esse præsidiũ arbitror, cõfestim adhibitam, post habitam uirium

& ætatis rationẽ. Hæc si aliquando nõ dicantur, subaudire tamen oportet. Verùm ijs qui nihil tale antea perpeßi sunt, omniumq́; corporis partium incul patam habent constitutionem, geminam me uiam uacuationis proponere noſtis. Per sanguinis quidem mißionem, si in uictus ratione fuerint intemperãtes: citra hanc, si temperãtes. Licet enim & frictione multa, & balneis, & ambulationibus, alijsq́; motibus, ad hæc unctionibus discutientibus, celeriter plenitudinem uacuare, modò tibi haud uideatur nonnũquam craßi sanguinis esse redundantia. Talis est maximè melãcholicus, utplurimũ, sanguis: raro uerò crudorũ uocatorũ humorũ. Atqui in melãcholica nominata redundantia sanguinẽ mittere præstat, aut omnino medicamento nigros humores purgãte uti. Crudis autem humoribus abundãtibus, antequam ægrotare incœperint, cautè uacuabis. Vbi uerò iam febricitant, ut antea dixi, nequaquam. Cæterùm eorundem notam

habe

habebis, tum plumbeũ colorẽ, aut ex pallido albũ, omniaq; magis quàm rubrũ, & pulsuum inæqualitatẽ. Si uerò admodum creuerit eiusmodi plenitudo, etiam grauitas illis adest, & ad motus pigritia, mentisq; tarditas, & sensuum hebetudo. Contrà uerò quibus ex retentis hæmorrhoidibus coaceruatus sanguis fuerit, ijs audacter sanguinem mittes, etiamsi antea magnum morbum experti non sunt. fieri enim potest ut apti sint ad eiusmodi aliquem, cæterùm propter hæmorrhoidum uacuationem nondum perpeßi. Quòd si uerò aliquæ illorum partes prauam sortitæ sunt structurã, potißimùm quæ in thorace sunt, omnino eis celeriter sanguinem mittes.

COMMENTARIVS.

Nũ si plenitudinis notæ apparuerunt homini solita adhuc ne-

HOC in capite Galenus quæstionẽ mouet, num homini solita negotia adhuc obeunti sit mittẽdus sanguis si plenitudinis notæ apparuerint, aut nõ mittendus nisi magni alicuius morbi futuri sit suspicio? Et respondet quidem, ijs

gotia obeunti, sit mittendus sanguis.

Idonea ad sanguinis spuitionẽ thoracis structura.

quibus adsunt plenitudinis notæ, & suspicio est futuri alicuius morbi magni etiãsi adhuc obeunt solita negotia, modò vires, & ætatis ratio permittant, esse semper detrahendum sanguinẽ, vt nimirum hac ratione caueamus ne morbos qui è plenitudine nasci consueuerunt sequantur. Sic se multos liberasse à podagra, articulorum doloribus, comitiali morbo, melãcholia, sanguinis sputo, per sanguinis missionẽ in tempore adhibitam ait. Idoneam autem structurã thoracis ad sanguinis spuitionem sortiũtur qbus thorax angustus est. Quippe ij leuissima de causa ruptionis venarum quæ sunt in instrumentis respirationi seruientibus periculum incidũt. Et in omnibus qui prædictis morbis, & alijs etiam quos commemorat, angina nimirũ, vertigine, pleuritide, peripneumonia, hæpatitide, & ophthalmia seu lippitudine crebrò corripiuntur, necessarium est vt sanguis confestim mittatur, viribus tamen & ætate antea consideratis. Quòd si etiam non adijcitur manifestè, subaudiendum tamen perpetuò erit. Cæterùm si plenitudinis signa

appar

appareant, nulla tamen morbi futuri ſuſpicio eſt, quòd ſcilicet nihil tale vnquam antea perpeſsi ſint, & omniũ corporis partium inculpatam habeant conſtitutionem, tunc quidem vacuandum, atqui nõ ſemper, vt in priori hypotheſi, per ſanguinis miſsionẽ. Per ſanguinis quidem miſsionem, vbi in victu fuerint intemperantes. Ita enim fit vt ex intemperantia magnã humorum plenitudinẽ coaceruent, quæ nullo alio præſidio cõmodius quàm per venæ ſectionẽ vacuari poteſt. Quòd ſi verò in victu non ita intemperantes fuerint, leuiora remedia vſurpanda erũt, vt ſunt frictio multa, balnea, ambulationes, aliјq́ue motus, & vnctiones diſcutientes. Hęc enim celeriter plenitudinem exhauriunt, quemadmodum Galenus lib.4. Ther. metho. cap.6. in hunc ſcribens modũ teſtatur: Nam, inquit, & alia ratione ſi quis etiãnum ſanus, nec adhuc quicquã lęſus in Plethorico concurſu ſit poſitus, non ſtatim huic mitti ſanguinẽ eſt neceſſe: imò alij ſatisfacit inedia, alij cibi parcitas, alij ſoluta aluus, vel purgatio, vel frequentius balneum, alij ſola exercitatio,

consistit,ac odoris grauitate & lentore caret. Differtq; à pituita, vt quę frigida quidẽ est,non tamen crassa, vtpote multa humiditate referta. Crudis itaq; humoribus abundantibus antequam ęgrotare cœperint cautè ac solicitè vacuãdum erit. Nam cõsiderandum tum erit num crudi humores copiosi sint & bonus sanguis exiguus,aut contrà humores crudi exigui,bonus verò sanguis copiosus. Denique an crudi humores sint duntaxat in venis primis,aut habitu totius corporis, quẽadmodum disertè & copiosè Galenus libro 4 de Tuenda Sanit. capite 4.& sequentibus monstrat. Porrò vbi iam homines febricitare cœperint,nequaquam vacuãdum erit,vt suprà,capite nimirum sexto, dictũ est. Vt autem medico perspectũ planè sit quãdo crudi humores in corpore abundẽt, eius rei signa certissima recenset, calorem nimirum corporis plumbeum , aut ex pallido album : omnia enim potius alia quàm rubeum colorem in hoc corpore conspicies,& pulsuum inęqualitatem,vt loco iam citato est commemoratum. Et si admodum plenitudo cru-

Redundãtis in corpore humoris signa.

dorum humorũ creuerit, grauitas quoque prædictis notis accedit, ad motum pigritia, mentis tarditas, & sensuum hebetudo. Hæc enim omnia symptomata cruditatẽ magnam sequi necesse est. Cæterùm si ex retentis hæmorroidibus sanguis coaceruatus est, tũc iterum, idq́ue audacter, sanguinem mittere oportet, etiamsi antea magnum morbum nõ inciderunt. Nam fieri potuit vt ad eiusmodi aliquem sint apti, tamen propter hæmorroidum vacuationem hunc nõdum sint perpeśsi. Quippe hæmorrhoidûm profluxus à varijs & multis morbis homines tuetur. quemadmodũ testatur Hippocrates, qui libr. 6. Epid. par. 3. Aph. 9. in hunc modum scribit: Habentes, inquit, hæmorroidas neq; laterum dolore, neque pulmonis inflammatione, neque depascenti vlcere, neque furunculis, neque terminthis, pariter neque lepra, neque alphis corripiuntur. Hæc ille. Quòd si aliquæ illorum quibus hæmorrhoides retentæ sunt partes prauam stricturam sortitæ sunt, potiśsimum hæ quæ sunt in thorace, omnino celeriter ijs sanguis mittendus erit, anteq

Hæmorrhoidũ profluuij commoditas.

antequam scilicet sanguis aceruatus in aliquam illorum partium irruat, illicq́; morbũ pariat grauem & periculosum. Vniuersę enim corporis partes, vt antea est demonstratum, sua superuacua ad partes imbecilliores deponunt.

CAPVT XI.

IDEM *me sentire noſtis etiam de mulieribus quibus menſtrua eſt ſuppreſſa purgatio.* Neque *enim in ijs prorogare uacuationem oportet, quanquam uenam incidere non eſt neceſſe.* Nam *malleorum ſcarificationes ad uacuandum ſuperuacuum ſufficere poſſunt, quæ et aliud habent commodum, nempe quòd menſium motum concitant, quemadmodum etiam in malleolis & poplitibus ſectæ uenæ.* Quippe plenitudines *à retentis menſtruis natas, ex cruribus omnino uacuabis, ſiue uenam incidere, ſiue ſcarificare* oporteat. *Sanguinis enim ex gibbere miſsio, purgationes muliebres reuellere conſueuit.* C*æterũ quæ inter mulieres candidiores ſunt, hæ ſan=*

guinem magis tenuē coaceruare solēt: quapropter malleolorū scarification. maximè iuuantur. Atquæ nigriores sunt, secta uena curato: craßiorem enim & magis melancholicū sanguinē congregāt. Idq; magis etiā si magnas habuerint uenas. Hoc autē gracilioribus et nigrioribus accidit. Obesis uerò & candidis, exiguæ sunt uenæ. In ijs quidem malleos scarificare præstat, quàm uenā incidere. Nam uenas in cruribus hæ exiguas habent. Proinde si etiam probè incidātur, mediocris tn̄ profluit sanguis.

COMMENTARIVS.

Quomodo in suppressis mēsibus sit uacuandum.

QVVM suprà Galenus exposuisset quid medico faciendum sit si ex retentis hæmorrhoidibus sanguis est coaceruatus, nempe audacter sanguinem esse mittēdum: nunc quomodo in suppressis mensibus sit vacuandum docet. Non esse autem in mulieribus quibus menstrua purgatio retenta est prorogandā vacuationem, inquit, non tamen necesse esse venam semper incidere. Quippe vacuatio ea quæ fit per malleolorū scarifica

ficationē interdū sufficit ad id quod
peruacuum est educendum,neque o-
is est ex vena mittere sanguinē. Id ve
accidit vbi superuacua exigua fuerint
æterùm malleoli, Græci σφυρὰ vocāt,
tuti extremæ & imæ ab vtroq; látere *Malleoli.*
biæ fibulæq; processuum partes, gib-
e quidem & omninò exteriore parte
rne vacantes, intrinsecus verò cauæ.
los multi interpretum Galeni, veluti *Galeni in-*
oruarius, & alij quidā falsò talos no- *terpretum*
inant, qui Græcis propria voce ἀστρά- *erratum.*
λοι dicuntur. Sic passim multis anato
es, quæ ab omnibus propemodū con-
mnitur, ignoratio imponit, varijsqúe
roribus inuoluit. Mirum verò est tan
m, si Dijs placet, leonem in tantilla re
m turpiter labi posse. Porrò scari-
atio malleolorum non tantùm quæ
dundāt educit, sed & mensium motū
ncitant. Adeoq; non secus atque venę
uæ in malleolis & poplitibus secātur,
enstrua ciunt. Poples autem posterior *Poples.*
enu pars est. Eius autem vena propter
iirurgorum imperitiam hodie incidi *Plenitudi*
esijt. Quocirca generale hoc pręceptū *nes à sup-*
t omnes plenitudines à suppresśis mę *preßis mē-*

ſibus ortæ à cruribus uacuandæ. ſibus ortas à cruribus eſſe vacuãdas, ſiue vena ſit incidenda, ſiue malleoli ſcarificandi. Quippe ſanguis ex gibbero

Gibberus. miſſus, purgationes menſtruas furſum reuellit. Vt etiam lib.2.ad Glauconem, cap.7.& lib.5.Ther.metho.cap.3. Galenus copioſius oſtendit. Eſt autem gibberus proceſſus poſterior, & inferior vlnę, quem Athenienſes ὠλέκρανον, alij verò Gręci, Hippocrates prętertim & Galenus ἀγκῶνα nominant. Interpretes Galeni non ſine multa cõfuſione legentiũ, cubitũ, cõuertunt. Quum itaq; menſes retinentur vel crura ſunt ſcarificãda, vel ex ijſdem ſanguis mittendus.

Mulieribus candidis crura ſcarificanda. Mulieribus autem candidis crura ſunt ſcarificãda, propterea quòd ſanguinem tenuem coaceruare ſolent, qui facilè per ſcarificationes reduci poteſt. Quocirca illis maximè iuuantur. Contrà nigrioribus, quia craſsiorem magisq; melancholicũ ſanguinẽ aceruant, qui per ſcarificationes educi haud poteſt, vena potius incidenda, eaq; in cruribus erit.

Quæ mulieres maiores uenas habeant. Hoc autem eo magis faciendum erit, quo maiores venas habuerint. Habent autem maiores cęteris venas quę ſunt graciliores & nigrio

griores. Contrà quę obeſę & cādidę,
:iguas. Hinc eſt quod lib. 2. de Tēper.
ıp. 5. Galenus ita ſcriptum reliquerit:
Quibuſcunq;, ait, latiores venę ſunt, hi
alidiores natura ſunt. Quibus angu-
:iores, contrà magis frigidi. Caloris
anq; opus eſt has dilatare, & extende-
e. Ita rationabiliter in idem ferè reci-
lit venarum anguſtia cum habitu pin-
gui, & craſsiore, habitus gracilis cū ve-
narū amplitudine. Hęc ille. Obeſas au-
tem hoc loco diximus quę Galenus εὐ-
σάρκους. Quippe εὔσαρκος vox apud Ga- *Obeſæ quæ εὔσαρκοι.*
lenum & Hippocratem duo ſignificat,
nempe obeſum, & interdum etiam me-
diocri corporis habitu prędium, quem
admodum multis exemplis idipſum mō
ſtrauimus in noſtris in Hippocratis A-
phoriſmos commentarijs, in explicatio
ne nimirum Aphoriſmi ſeptimi, ſectio-
nis quartę. Obeſis igitur pręſtat malleo
los ſcarificare, quàm venas incidere,
quòd ſcilicet has ipſas in cruribus val-
de exiguas habeant. Proinde ſi rectè e-
tiam à medico incidantur, tamen ſan-
guis ne quidem mediocriter, propter ea
rundem anguſtiam, profluet.

Cæterùm haud oportet nos conte=mnere ſanguinis miſsionem acſi eſſet auxilium minimè reuulſorium, quùm me ſæpenumerò conſpexeritis in ſanguinis è naribus eruptione uehementi eo remedio uſum eſſe, & repentè effluxū ſedaſſe. Conuenit autem, uti uidiſtis, non expectare donec ad extremum imbecillitatis uires perueniant, ſed ubi quod moderatum eſt iam uacuatum eſſe uidetur, prorumpentisq́; ſanguinis impetus ualidus permanet, ſecare in gibbero uenam conuenit, dextra quidē nare ſanguinem profundente è dextra manu, altera autem, è ſiniſtra. Simul uerò cùm hæc agis, artubus inijcito uincula ex faſcijs, aut lanis: & hypochōdrio quod è directo ſupponitur cucurbitam affigito. Hæc enim & nos quū faceremus, ut noſtis, ſemper erumpentem ex naribus ſanguinem compeſcuimus, quum antea experiremur medicamenta quæ ſcribūt naribus eſſe inſerenda, & fronti illinenda omnia infirma eſſe. Proinde ad ea

quę

quæ suprà de sanguinis mißione dicta sunt, & hoc quoq; rationem Menodoti conuincit, putantis plethoricam nominatam syndromen remedij nos admonere. Nam affectus qui nunc expositus est, plethoricæ syndromæ planè contrarius est. Vsurpamus autem in eo uenæ sectionem, non ut uacuatorium, sed ut reuulsorium præsidium.

COMMENTARIVS.

VENAE sectionem esse reuulsorium remediũ hoc in loco Galenus ostendit, adeoq́; hortatur ne sanguinis missionẽ tanquam prȩsidium quod in contrariũ reuellere non possit contemnamus. Reuulsorum autem esse remedium venȩ sectionem, sanguinis è naribus eruptio manifestissimè conuincit, vt quam sȩpe numero repentè sedauerit. Quod certè efficere nunquam potuisset, si non in contrarium sanguinis impetum auertisset. Cȩterùm hîc animaduertendum erit non quouis tempore ijs quorum è naribus sanguis erumpit venam esse secandam, neq; enim tum quum iam ad

Venæ sectio reuulsorium remedium.

Quando in profluuio sanguinis narium uena sit secanda.

extremũ imbecillitatis vires illorũ peruenerint, ſed tum potius vbi id quod iã vacuatum eſt non multũ, & moderatũ eſt, & vbi impetus prorumpentis ſanguinis adhuc validus & in gibbero venam incidere oportet. Neq; etiam quauis ex parte corporis ſanguis eſt detrahẽdus: verũ ſi ex dextra nare ſanguis effluit, è dextra manu: ſin ex ſiniſtra, ex altera ſanguis mittẽdus. Quæ ſingula clarius lib. 5. Ther. meth. cap. 3. Gale. docuit, in eum ſcribens modum: Quum è naribus ſanguis erumpit, ſi æger adhuc reſolutus non eſt, vena etiam in gibbero incidenda eſt qui profuſioni è directo reſpondet. Vbi paululùm detraxeris, mox vnam horam intermittens, rurſus detrahes, pòſt iterum atq; iterum pro laborãtis viribus. Hæc ille. Porrò quum hoc agis, ſimul etiam artubus, hoc eſt, manibus & pedibus inijcito vincula, ex faſcijs, aut lanis. Nam, vt loco iam citato Galenus ait, vincula valentius adducta, ijs quæ ad contrarium reuellunt remedijs adnumerantur. Porrò vbi nos conuertimus faſcijs, Græcè enim eſt ταινίων, hic alius interpres ineptè admodũ canabe

Artuum uincula reuellunt.

Gaudani erratum.

nabe reddidit. Denique hypocondrio quod è directo supponitur cucurbitulas etiam affligere oportet. Quod clarius Galenus loco iam sæpius citato ijs verbis significauit: Eandem, inquit, ob causam quum è naribus sanguis erumpit, eum retinent maximæ in hypochondrijs defixæ cucurbitæ. Infigendæ autē sunt si ex dextra nare profluit sanguis, super iocinore: sui ex sinistra, super liene: si ab vtraq; nare, super vtroque sunt imponendæ viscere. Hæc quidem præsidia Galenus ad sanguinem erumpentem è naribus compescendum esse efficacia experiētia cognouit, quū interim ea quæ naribus inferuntur, & fronti illinūtur omnia infirma essent, nec sanguinis erūpentis impetū cohibere possent. Et ex hoc etiam loco ratio Menodoti, putantis plethoricam syndromen nos sanguinis misionis admonere, conuincitur. Nā affectus de quo iam diximus, nempe profluuium sanguinis è naribus plethoricæ syndromæ planè contrarius est. Quippe hæc ipsa ex retentis excrementis & superuacuis generatur. In sanguinis aūt eruptione illa potius, & vti-

Menodoti ratio ut cō uincatur.

lia quoq;,vbi inualuerit,vacuãtur. Quapropter si nunquã nisi plethorica præsente sanguis mittẽdus esset, vt Menodotus censuit,certè hoc affectu venæ sectioni locus haud esset,quũ tamen plurimum illi cõferre & ratio & experientia testantur. Vt hinc labefactari Menodoti rationẽ omnibus sit perspicuũ. Cæterùm in profluuio sanguinis venæ sectionẽ vsurpamus,atqui non vt vacuatoriũ:neq; enim vacuationem hoc malum indicat:sed vt reuulsoriũ præsidiũ. Quocirca quum reuellere & in contrarium agere queat venæ sectio,non est temere,vt nõnulli factitarũt,cõtemnẽda.

Venæ sectione in profluuio sanguinis ut reuulsorio præsidio utũtur.

CAPVT XII.

Quantitas cuiusque præsidij artem coniectricem facit.

NIHIL *æquè medicam artem in suis actionibus coniectricem efficit,atq; cuiusq; remedij quãtitas. Quippe quum frequenter exquisitè sciamus tempus instare exhibendi aut cibi, aut potus, eiusq; aut calidi,aut frigidi: tamen quantũ dandũ sit,certò haud nouimus. Idem in purgantibus etiam medicamentis usuuenit. Nam quòd ægrotãti*

præb

præbendum sit medicamentum quod aut bilem flauam, aut atram, aut pituitam, aut serosa excrementa uacuet, exquisitò nouimus, cæterùm quãtum dari oporteat ignoramus.

COMMENTARIVS.

DOCET hoc loco Galenus quid artem medicã, maximè coniectricẽ faciat, nempe cuiusq; remedij quantitas. Nã etsi cõpertũ habemus tempus exhibẽdi cibi aut potus, eiusq; calidi aut frigidi instare, tamen quantũ dandum sit, certò scire non possumus. Sic sæpe accidit vt exquisitè noscamus dandum esse medicamẽtũ purgãs aut bilem flauam, aut atrã, aut pituitã, aut serosos humores, tamẽ quantũ eius dari oporteat, nescimus. Hinc est quòd lib. 3. Ther. meth. ca. 3. ita scriptũ reliqrit Galenus: Nulla est, inqt, in arte medica nec res, nec medela quę specie dicibflis nõ sit: sed quòd nec dici, nec scribi, nec omninò percipi potest, id quantitas in vnoquoq; particulari est. Et lib. 1. ad Glauco. cap. 8. ait: Singulorum quantitas nec scribi, nec verbis vllo modo explicari põtest. Prònde autem medicam coniectricẽ facit *Quãtitas nec dici, nec scribi potest.*

lia quoq;, vbi inualuerit, vacuãtur. Qua propter si nunquã nisi plethorica præsente sanguis mittẽdus esset, vt Menodotus censuit, certè hoc affectu venæ sectioni locus haud esset, quũ tamen plurimum illi cõferre & ratio & experientia testantur. Vt hinc labefactari Menodoti rationẽ omnibus sit perspicuũ. Cæterùm in profluuio sanguinis venæ sectionẽ vsurpamus, atqui non vt vacuatoriũ: neq; enim vacuationem hoc malum indicat: sed vt reuulsoriũ præsidiũ. Quocirca quum reuellere & in contrarium agere queat venæ sectio, non est temere, vt nõnulli factitarũt, cõtemnẽda.

Venæ sectione in profluuio sanguinis ut reuulsorio præsidio utũtur.

CAPVT XII.

Quantitas cuiusque præsidij artem coniectricem facit.

NIHIL *æquè medicam artem in suis actionibus coniectricem efficit, atq; cuiusq; remedij quãtitas. Quippe quum frequenter exquisitè sciamus tempus instare exhibendi aut cibi, aut potus, eiusq; aut calidi, aut frigidi: tamen quantũ dandũ sit, certò haud nouimus. Idem in purgantibus etiam medicamentis usuuenit. Nam quòd ægrotãti*

præb

præbendum sit medicamentum quod aut bilem flauam, aut atram, aut pituitam, aut serosa excrementa uacuet, exquisitò nouimus, cæterùm quãtum dari oporteat ignoramus.

COMMENTARIVS.

DOCET hoc loco Galenus quid artem medicã, maximè coniectricẽ faciat, nempe cuiusq; remedij quantitas. Nã etsi cõpertũ habemus tempus exhibẽdi cibi aut potus, eiusq; calidi aut frigidi instare, tamen quantũ dandum sit, certò scire non possumus. Sic sæpe accidit vt exquisitè noscamus dandum esse medicamẽtũ purgãs aut bilem flauam, aut atrã, aut pituitã, aut serosos humores, tamẽ quantũ eius dari oporteat, ne scimus. Hinc est quòd lib.3. Ther. meth. ca.3. ita scriptũ reliq̃rit Galenus: Nulla est, inqt, in arte medica nec res, nec medela quę specie dicibilis nõ sit: sed quòd nec dici, nec scribi, nec omninò percipi potest, id quantitas in vnoquoq; particulari est. Et lib.1. ad Glauco. cap.8. ait: Singulorum quantitas nec scribi, nec verbis vllo modo explicari potest. Pro nde autem medicam coniectricẽ facit *Quãtitas nec dici, nec scribi potest.*

in primis cuiusq; remedij quantitas, deinde etiam actiones medentium & operæ. Hæ siquidem incertum euentum habent. Quapropter quum cuiusq; remedij quantitas exquisitè sciri non queat, neq; etiã finis medicæ artis semper attingatur, ideò ipsa coniectrix appellatur. Minimè autem propter ipsius præcepta, quæ certè sunt perpetua, firma & stabilia, vt copiosius Galenus in libro de optima secta, ad Thrasibulũ, ostẽdit.

Medicina cur ars cõiectrix.

Verùm quod ita datũ est correctionẽ subinde nullã admittit. Nã quod semel in uẽtrem ingestũ est medicatũ, quo minus totũ deuoratũ sit fieri nõ potest: neq; licet ubi plus iusto iã purgatur homo partẽ eius quod oblatũ est auferre. At in sanguinis mißione maximũ id bonum est, uacuationẽ ubi uoles posse sistere, ac rursus quo utiq; placuerit tempore, iterũ ut fluat pmittere, quoad rectè tibi habere uideatur. Quocirca præstat, si nihil urgeat, pria detractiõe parcius facta, iterũ auferre, imò si uolueris etiã tertio. In qbus igitur multa uacuatione

tione est opus, uires autẽ sunt imbecilliores, in ijs uacuationẽ recõdere cõuenit, quemadmodũ nimirum & me in ijs qui crudorũ humorũ copia laborabant facere conspexistis. Nã pauco sanguine uacuato, protinus mulsam probè coctã cum extenuantiũ medicamentorũ quopiam, aut hyssopo, aut origano, & nõnunquã calamintha, aut pulegio exhibeo: aut cũ mulsa oxymeli, aut oxyglycy. Deinceps rursum sanguinẽ aufero, interdũ quidẽ eodẽ die, interdũ uerò postero, in quo rursum similiter prædictorum medicamentorũ quodpiã exhibẽs, iterum sanguinẽ detraho, ac tertio die similiter bis.

COMMENTARIVS.

VENAE sectionẽ purgationi, alijsq; præsidijs hoc loco Galenus pfert, quòd scilicet purgatoria medicamẽta, aliaq; remedia data nullã correctionẽ admittant. Quod enim semel est in ventrem ingestum medicamentũ, quo minus totũ sit haustũ fieri non põt. Neq; vbi plus iusto ab assumpto medicamento purga- *Venæ sectio purgationi præfertur.*

μιζεύεσθαι, hoc est, recondere, aut in futurum reponere oportet: neq; enim satis huius verbi proprietas Latinis verbis exprimi potest. Hoc est, non semel vniuersum vacuare cõuenit, sed aliquid recondendũ ac relinquendũ in corpore, quod in futurũ & deinceps vacuetur. In ijs igitur in quibus crudorũ humorum copia est, quandoquidẽ vires parũ robustas habeant, vt suprà capite sexto est cõmemoratum, sanguis vitiosus non vna vice vniuersus vacuandus erit, sed primũ exiguo admodũ detracto, deinceps mulsum in qua hyssopũ, origanũ, calamintha, pulegiũ, & alia medicamẽta quibus extenuãdi crassos humores facultas inest decocta sunt, dare oportet. Aut cũ mulsa oxymeli exibendũ, quorũ vtrũq; in crassis & glutinosis attenuãdis mirã efficaciam obtinet, quemadmodũ Galenus lib. 4. de Tuendã sanitate, cap. 4. & sequentibus aliquot, vbi ex professo de crudis humoribus agit, copiosius docet. Neque alienum ab instituto hoc erit, si quis cum mulsa oxyglycy exhibeat. Est autem ὀξυγλυκὺ Græcis vox composita, nihilq; nisi acetum

ταμιζεύεσθαι

ὀξυγλυκύ.

dulce aut mustum significans, perinde atq; ὀξύμελι, acetum mulsum. Componitur autem oxyglycy ex musco & aceto, adiecta etiam interdum aqua potabili cocta, veluti est apud Constantinũ lib. 8. de Re rustica. cap. 35. Nisi quis oxyglycy esse mixtionem quandam ex aceto & vino passo, quod Græcis γλυκὺ dicitur, contendat, quod tamen parum retulerit. Siue enim ex musto & aceto, siue ex passo & aceto mixturam intelligas: oxyglycy, acetum dulce erit. Quippe etiam passum vinum est dulce, quod ex passis solùm vuis, & diutius in vite adustis fit. Cæterùm post extenuatium medicamentorũ vsum iterum sanguis auferendus erit, interdum eodem, interdum postero die. In quo tamen ante sanguinis detractionem rursus aliquid incidẽtium & extenuantium medicamẽtorũ, de quibus plura Galenus in li. de Extenuante victu tradit, præbẽdum. Quod etiam die tertio, in quo similiter sanguis detrahetur, faciendum erit.

Porrò ubi feructis sanguinis copia, acutißimã accẽdens febrẽ, inerit, cõfer

tim uacuare expedit, eamq́; usq; ad animi deliquium educere tentandum, uirium inspecto robore. Proinde noui quibusdam sex detractas esse cotylas confestim, nempe secundo uel tertio, uel quarto die: nonnunquam primo quoq; die, quum febris noctis initio cœpisset, aut medio, ac quæ pridie comederant rectè fuissent cōcocta. Quibusdam autem pridie inæqualitatem, aut sudorem, aut capitis dolorem, aut alterius cuiuspiam partis se sentire querentibus, ac propterea parcè uictitantibus, febricitare autem præcedente nocte incipientibus, primò die desinente sanguinem me detraxisse memini. In quibus enim tibi feruentis sanguinis copia apparet, quàm ocyßimè ipsum uacuare conator, priusquam in principem aliquam partem cum impetu decumbat. Quocirca nec per noctem nōnunquam incidere uenam contêris. Quippe ridiculum est quod quidam faciunt à secunda diei hora ad quintam

aut sextam solummodo sanguinem mittentes, alio autem nullo tempore: quos nisi clysteribus, cibi oblatione, alijsq; remedijs quocunq; tempore noctis uti conspexissem, grauiter utiq; in eos inueherer. Quum uerò omnia agunt non præfinito horarum numero uno, & in omnibus morbis communi, sed ut malũ utiq; iubet, in sola missione sanguinis prædictum modò tempus semper obseruant, maximè tolerabile est illorum erratũ. Sic itaq; affectis ægrotis, ut diximus, ad animi usq; defectionem sanguinem detrahere conuenit. Non enim *quosdam illorum ex animi deliquio necessariò esse refrigeratos, ac toto corpore succedentibus madoribus aluo soluta, celeriter morbo liberatos.*

COMMENTARIVS.

In acutissimis febribus sanguis ad animi usq; defectionem

IN acutissimis febribus sanguinẽ vsq; ad animi defectionẽ esse mittendũ hoc loco Galenus hortatur. Quod etiã facit sectione 1. Aphoris. cõmentario 23, vbi ita scriptũ reliquit: Ea igitur quæ fit animi defectio vacuationis ratione nũc ab

Hip

Hippocrate dicta eſt, quòd ſit menſura *mittendus.*
vacuationis & in maximis inflāmatio-
nibus,& in adurētibus febrib⁹,& vehe-
mētiſsimis doloribus.Hæc ille.In præ-
ſentia itaq; ait:Porrò vbi feruētis ſangui
nis copia acutiſsimā febrē accēdit,con-
fertim,hoc eſt vnniuerſim,nō ſenſim & *Cōfertim.*
paulatim, vacuare, atq; hanc ſanguinis
copiā vſq; ad animi defectionē educe-
re conuenit. Et animaduertendum hoc
loco Galenū loq de ea vacuatione quæ
animi defectionē affert & includit, ac
minimè de ea quæ hāc ipſam excludit,
quod nōnulli putāt.Id quod alius Ga-
leni locus qui eſt in lib.9. Ther.metho.
cap.4. manifeſtiſsimè euincit.Ibidē e.n̄
ſic ſcribit : Aufero itaq; ab hoīe eouſq;
de industria ſanguinem quoad ani-
mo linqueretur, ὡς λειπωθυμίαν ἐπιγε-
νέσθαι, vt animi deliquium ſuccederet.
Itē paulò pòſt inquit:Noui ex ijs quoſ-
dam neceſſario ἐπὶ τῆ λειποθυμία, ex
animo deliquio refrigeratos. Quæ iti-
dem verba diſertè docent eos animi
defectionē incidiſſe, ita vt minimè di-
cere liceat hanc fuiſſe excluſam. Verùm
vbi eouſq; vacuare voluerimus, virium *Quando ad*
robur

animi defectionẽ mittendus sanguis.

robur diligenter inſpiciendũ erit. Hinc loco paulò antè citato Galenus hanc ipſam vacuationem quæ ad animi deliquiũ ſit maximũ planè, vbi valẽtes vires ſunt, cõtinentis febris eſſe remediũ ſcribit. Quocirca in virium imbecillitate huic vacuationi locus reliquus non eſt. Quod dixit, Galen. exẽplo, cõfirmat, ſe nouiſſe quoſdã, inquiẽs, quibus confeſtim ſex detractæ ſint cotylę. Veteribus aũt duplex fuit cotyla, quod alibi quoque mõſtrauimus, attica & italica. Attica vncias mẽſurales nouẽ, põderales aũt ſeptẽ cum dimidia capiebat. Italica aũt non fuit niſi libra mẽſuralis, hoc eſt vnciæ menſurales duodecim, quod in noſtris annotationibus in quartũ Gale. de Sanit. tuen. librũ cõſcriptis exẽplis aliquot oſtendimus. Siue igitur atticã, ſiue italicã intelligamus in præſentiarũ cotylã, certè magna fuit eius quẽ Galenus detraxit ſanguinis copia. Quippe ſex cotylæ atticæ faciũt libras quatuor & ſemiſſem. Italicæ verò, ſex libras mẽſurales. Ea autẽ copia, vt diximus, cõfeſtim fuit detracta, hoc eſt ſecũdo, vel tertio, vel quarto die: nonnunquã etiã primo, quum

Cotyla duplex.
Attica.
Italica.

quũ ſcilicet febris initio noctis, aut media nocte cœpiſſet, ac quę pridie comederãt probè fuiſſent cõcocta: neq; enim crudis adhuc cibis in ventriculo exiſtẽtibus, temere ſanguis detrahi debet, ne ſcilicet crudi adhuc cibi ac parum rectè cocti rapiantur in venas, ac ſubinde in totũ corporis habitũ, Nonnullis autem qui pridiæ inęqualitatẽ, aut ſudorẽ, aut capitis alteriúsve alicuius partis dolorẽ cauſabantur, ac propterea parcè comedebãt, febricitate verò pręcedẽte nocte cœperũt, primo etiam die detractus eſt ſanguis. Cuius quidẽ rei rationẽ Galenus hãc ſubiungit. Niſi enim feruentis ſanguinis copia ocyſsimè vacuetur, metus eſt ne in partẽ aliquã principẽ cum impetu decũbat. Cæterùm animaduertẽdum hoc loco erit inęqualitatẽ, cuius paulò antè meminit Galen⁹, nihil aliud eſſe quàm moleſtę cuiuſpiã in nobis rei ſenſum, quo à noſtra ipſorũ natura immutatos nos eſſe conijcere poſſumus. Quippe tũc quidpiam in corpore ſentimus à nobis prorſus alienũ, quod tamẽ quale ſit, haudquaquã ſatis exprimere poſſumus, vt copiosè admodũ Galenus

Crudis adhuc cibis in uentriculo existentibus sanguis haud detrahendus.

Inaequalitas quid.

cap.

ca.7.lib.secũdi de Symp.causis ostẽdit. Porrò quũ propter causam suprà cõmemoratã citissimè sanguis vacuandus sit, ideo noctu etiã interdũ vena incidẽda erit. Nec certè hac in parte ridicul⁹ quorũdã error ne minus idipsum faciamus nos impediat, qui à secũda diei hora ad quintã aut sextã vsq;, sequentibus verò nequaquam, tantùm abest vt nocte venam incidere velint, sanguinẽ tantùm detrahunt. Nam si clysteribus, ciborum oblatione, alijsq; remedijs quocũq; tẽpore, ijsdem quoq; medicis cõsentientibus, vti liceat, quare nõ etiam sanguinis missione? neq; enim vlla diuersitatis ratio apparet. Hi sanè si reliqua omnia præsidia præfinito vno horarum numero, & omnibus morbis cõmuni, et non vt malum quodq; iubet, adhibẽda esse statuerent, certè magnam mererentur reprehensionem. Nunc quum in vno tantùm præsidio, nempe venæ sectione, præfinitũ tẽpus obseruent, tolerabilior eorundẽ est error. Porrò quòd veteribus duplices fuerint horæ æquales, & inæquales, copiosè admodum in annotationibus nostris in librũ quintũ

Nocte etiã interdum sanguis mittendus,

Galeni de Tuen. sanit. diximus. Hoc in loco de inæqualibus loquitur, quippe citra adiectionem verbi ἰσημερινῶν de horis verba facit. Cur autem ijs qui feruentis sanguinis copia laborant, sanguis vsq; ad animi defectionem sit mittendus, iam exponit Galenus, eiusq; rei tres affert causas, quarum prima quidem est, quòd post deliquium corporis habit⁹ refrigeratur. Altera quòd totius corporis sudores succedãt, Tertia quòd aluus sua subinde sponte soluatur, adeoq; æger ijs rationibus à morbo liberetur. Harũ quidem causarum meminit etiam Galenus comment. 23. sectionis primæ Aphorismorũ, vbi in eũ scribit modum: In ardẽtissimis febribus, si vsq; ad animi defectionẽ sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur, & plurimis etiã aluus citatur, & sudores emanãt, et quidã eorũ sanitati sunt restituti, alij adiuti plurimũm, vehementiã morbi absciderũt. Et lib. 9. Ther. meth. cap. 4. Aufero, inquit, ab homine eousq; de industria sanguinẽ, quoad animo linqueretur: maximũ planè vbi valẽtes vires sunt,

Quare ijs qui feruentis sanguinis copia laborant sanguis vsq; ad animi defectionẽ mittendus.

ſunt,cõtinentis febris remediũ,id quod tum ratione, tum experientia didici. Primum nanq; in contrarium ſtatũ agi tur corpus,celerrimè ex animi defectu refrigeratum. Hoc verò nemo inuenire poteſt,neq; quod ipſis ægris,neq; quod naturæ quæ animantes gubernat,iucũdius vtiliúsve ſit. Poſtmodũ in eiuſmodi corporib⁹ neceſſariò ſuperuenit alui deiectio, nonnunquam etiam bilis vomitio. Quas res ſtatim à toto corpore madores ſudorésve excipiunt.

Bonum itaq; eſt pulſuum imminutioni attentum eſſe, tangentibus nobis eos ſanguine etiamnum fluente, quemmodum in omnibus alijs quibus ſanguis mittitur facere ſum ſolitus,ne aliquãdo nobis nil tale opinantibus pro animi deliquio mors ſuccedat, quod tribus ſanè accidiſſe medicis noui. Vnus eorum mulieri febricitãti uenam incidit. Aliorum uterq; uiro, ſed ad tantam duxere animi defectionem,ut refici amplius haud potuerint. Quocirca præſtat confertas has uacuationes uitare ac fugere, niſi

magna

magna quædam neceßitas ut id faciamus iubeat. Quinetiam reuulsio ipsa, non leue existens auxilium, per sanguinis quoq; mißionem sæpius facta, quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiões, tanto efficacior fit. Hæc itaq; præscisse melius est.

COMMENTARIVS.

PRAECEPTA duo admodum vtilia hoc in loco Galenus tradit. Quorũ primum in omni venæ sectione, potisimũ verò in ea quæ ad animi fit deliquium obseruari debet, vt scilicet pulsuum imminutioni diligenter attenti simus, ne aliquando nobis nihil tale suspicantibus pro animi defectiõe mors ingruat. Quocirca in omni venæ sectione, potissimum verò quando ad defectionẽ vsq; animi extrahere sanguinẽ annitimur, pulsus tãgere medicum oportet: vt hinc virtutis robur & imbecillitatẽ rectè deprehendere queat. Neq; enim vitalis roboris firmitudinem aut imbecillitatem rectius quàm ex pulsu, qui cordis motũ denuntiat, scire licebit. Vt autem huic

Pulsuum imminutio ni diligenter attẽtus sit medicus

præcepto attentiores ſimus, trium medicorum errata nobis ob oculos ponit; vt horum temeritate moti, quod alterũ præceptum eſt, caueamus confertas has vacuationes, niſi magna quædam neceſſitas nos eis vti coegerit. Tum enim, vt in cæteris omnibus neceſsitati parendũ erit. Meminit autem duorum poſteriorum etiam lib. 9. Ther. cap. 4. ijs quidem verbis: Duos nanq; in ipſis medicorum manibus perire vidi, qui poſtquàm animo linquerentur, nunquam recuperati ſunt. Et quòd non niſi vrgente neceſsitate ſanguis confertim ſit vacuandus; hinc etiam colligi poteſt, quòd remiſſio ipſa, & ad contraria loca tractio, non leue multis in morbis præſidiũ exiſtens, efficacior multo ſit, ſi particulares ſanguinis detractiones maiorem in numerum auctæ fuerint. Ita enim natura toties irritata, per particulares has detractiones ſanguinis quæ ad partem malè affectam confluunt maiori cum impetu in contrarium locum reponere ac detrudere aſſueſcit. Vt hoc nomine neceſſe ſit auerſionem quę per ſanguinis miſsionem ſępius iteratã ſit, multo eſſe

Confertæ vacuatiões cauendæ, niſi magna neceßitas vrgeat.

Sanguinis mißio ſæpius iterata efficacius reuellit.

prǽstantiorem, quàm eam quę confertim fieri solet.

CAPVT XIII.

RVRSVM uerò ab initio ad propositam nobis speculationem reuertentes exponamus quæ summè esse necessaria ijs qui semper sanguinis missione citra noxam uti uolent compertum habemus. Primùm quidem omniũ scire oportet dum prædicti huius præsidij scopis augentur, maiorem indicari uacuationem. Imminutis uerò, tãtum de quantitate uacuationis detrahendum, quantum illi imminuti fuerint. Morbi *igitur magnitudo unà cum robore uirtutis primi mittendi sanguinis scopi fuerunt, ille quidem quæ facere oportet indicans, hic uerò tanquam illum haud impediens, quod simul indicare nonnulli recentiorum medicorum uocant.* Interdum *enim affectus ipse sanguinem mittendum esse iubet, uirium uerò imbecillitas prohibet.* Ambobus *autem ijsce scopis præsentibus, constat*

quidem, ut dictũ est antea, nullam plenitudinem crudorum humorum tantam talemq́; esse, ut hoc remedium impedire queat. Deinceps autem considerandum erit quale sit hominis naturale tẽperamentum. Nam amplas habentes uenas, mediocriterq́; graciles, & minimè candidos, neque tenera carne præditos, liberalius uacuabis: eos autem qui contra se habent, parcius. Quippe sanguinem exiguum habent, carnemq́; facilè transpirabilem. Hac igitur de causa neque pueris sanguinem mittes usq; ad decimumquartum ætatis suæ annum. Post hunc uerò, si sanguis multus coaceruatus appareat, tempusq́; anni uernum fuerit, & regio natura temperata, pueriq́; natura sanguinea, sanguinẽ eo magis auferes, si uel peripneumoniæ, uel anginæ, uel pleuritidis, aut alterius acuti ac uehementis morbi periculum immineat. Primùm autem, ut plurimũ, cotylam auferes. Quòd si postea tibi uires expendenti ualidæ permanere uideã-

tur, dimidium eius iterata detractione, adijcies. Didicisti uerò uehementi pulsui cum æqualitate, tanquam certo & minimè fallaci robustæ uirtutis signo fidendum esse, ex abundanti autem etiã magno. Proinde & septuagenarijs, prædictis pulsibus præsentibus, quando iubet affectus, sanguinem mittes. Sunt enim nonnulli etiam in hac ætate multi sanguinis, unà cum ualidis uiribus, sicuti alij sicci, & pauci sanguinis, facileque quacunq; corporis parte percußi nigrescentes. Itaq; non numero solùm, quod quidam faciũt, animum aduertes, sed & corporis habitui. Nam sunt qui sexagesimo ætatis suæ anno sanguinis mißionem non ferunt, quum septuagenarij ferant. Atqui minus ijs utiq; auferes, etiamsi eundem affectum quem florens corpus habere uideantur.

COMMENTARIVS.

REVERTITVR hoc loco Galenus ad institutũ, exponitq; breuiter admodum quę cognitu necessaria sint ijs *Quæ cognitu necessaria.*

Sint ijs qui innoxiè semper sanguinis missione uti uolunt.

qui semper innoxiè sanguinis missione vti volunt. Principiò autem considerãdos esse monet duos sanguinis mittendi præcipuos modos, an scilicet illi ipsi aucti, aut imminuti sint. Si aucti enim fuerint, maiorem indicant vacuationẽ. Sin contrà imminuti, tantum de quantitatis vacuatione detrahẽdum, hoc est tanto minus vacuandũ erit, quanto prædicti scopi minores euaserint. Sunt verò primi mittendi sanguinis scopi, vt dictum est capite nono, morbi magnitudo, & virium robur. Cæterùm morbi magnitudo quid faciendum sit indicat, nempe sanguinem esse mittendum, vt loco iam citato copiosè admodum est demonstratum. Virium autem robur scopum primum non impedit, sed illũ potius iuuat. Viribus enim robustis, largius etiam vacuamus. Non prohibere autem nonnulli iuniorum medicorum ἀντιενδείκνυσθαι, hoc est simul indicare vocant. Quippe ἀντὶ Græcis interdũ ꝓ simul vsurpatur. Sic li. 1. de Tuẽda sanit. c. vlt. ἀντιδιήκριται idẽ quod simul diuisa sunt significat. Porrò accidit interdũ vt affect⁹ ipse sanguinẽ esse mittend

Primi mittendi sanguinis scopi.

ἀντιενδείκνυσθαι.

mittendum iubeat, viriũ verò imbecilli tas, vtpote quæ sanguinis detractionẽ non fert, prohibeat. Si itaq; vires robustæ fuerint, simul cum affectu sanguinem esse mittendum indicabunt. Ambobus itaq; scopis præsentibus, hoc est morbo existente magno, & virtute valida, audacter sanguis mittendus erit. Siquidem manifestum est itum nullã esse crudorum humorum tantã talemq; plenitudinem, quæ sanguinis missionẽ impedire queat. Si enim crudorũ humorum copia subesset, virtutem esse robustam haud accideret. Nam, vt cap. 6. est comprehensum, robur Virtutis à copiosa cruditate exoluitur. Deinceps ei qui citra noxam venæ sectione vti vult considerandum erit quale sit hominis cui detrahendus sanguis erit naturale temperamentum, atq; adeò ætas ipsa, quæ hoc ipsum immutat. Naturale autẽ temperamentum est, quod ex quatuor elementorum commixtione, quam naturam Hippocrates & Galenus vocant, nanciscimur. Hoc quidem ideo cognoscendum erit, quòd ex eo num omnino sit mittendus sanguis necne, & an co-

Robur uirtutis à copiosa cruditate exoluitur.

piosè etiam aut parcè mittendus sit cognoscitur. Amplas nanq; venas habẽtes, eo quòd Galenus li.2. de Temper.cap.5. attestante, calidiores natura sunt, caloris enim opus est dilatare & extendere, & sanguine multo abundant, largius vacuandi sunt. Mediocriter etiam graciles, quippe vt loco paulò antè citato Galenus testatur, habitus gracilis cũ venarum laxitate incidit. Quibus autem latæ sunt venæ, his copia sanguinis, vt ibidem ait Galenus, & citra noxam venæ sectionem tolerant. Non autem temerè adiectũ est, mediocriter graciles: si enim vehementer graciles fuerint, copiosè vacuandi nõ sunt. Habent nãq; & illi sanguinẽ exiguũ. Nulla enim alia de causa sic vehemẽter graciles euaserũt, quã quòd copia sanguinis, adeoq; alimẽto destituti sunt. Quapropter qui hac ratione sunt graciles, ij non laxas, sed potius angustas venas habent. Sic eos quoq; qui non sunt candidi, sed florido potius colore, neque carne tenera præditi, largius vacuare oportet nulla alia de causa, quàm quòd sanguine abũdent. Cõtrà candidos, & tenera carne

prædit

præditos, eo quòd exiguum habeãt san guinem, parcius vacuare conuenit. Hac igitur de causa, quia videlicet carnẽ te nerã, ac facilè perspirabilẽ obtinẽt, pueris vsq; ad decimumquartum annũ san guis mittendus non est. Hinc est quod lib. 9. Ther. meth. cap. vlt. sic scriptũ reli querit Galenus: Puerorum, inquit, substantia omnium facillimè discutitur ac dissipatur, propterea quòd omnium est humidissima. Nullius verò quæ frigidissima existit. Quo minus vacuantis præsidij eget, quum habeat ex seipsa vnde naturaliter vacuetur. Post annum verò decimumquartum, si peripneumoniæ, pleuritidis, anginę, aut alteri⁹ acuti mor bi periculũ instat, præsertim si sanguis copiosus in ijs coaceruatus sit, tempus anni vernum, atque adeò temperatum fuerit, regio itidem temperata, & pueri natura sanguinea, sanguis ijs audacter mittendus erit. Nam morbi vehemẽtia, & ægroti natura sanguinea, sanguinis missionem requirunt, tempus anni, & re gio temperata, ad sanguinis detractionem sine noxa sustinendam aptissima sunt. Principio autem, vt summum, ex-

Pueris usque ad 14. annum san guis non mittendus.

Cotyla una. trahenda erit cotyla vna, hoc est mensurales vnciæ noué, aut ponderales septem cum dimidia, si Atticam intelligas cotylam. Aut vnciç duodecim, si Italicam accipias. Quòd si post eã sanguinis detractionem vires adhuc validæ fuerint, dimidium eius, hoc est mensurales vncias quatuor, & drachmas quatuor, aut vncias tres ponderales cum dimidia, adijcies, detractione scilicet iterata. Vt autem medicus sciat quando vires adhuc validç sint, signa eius rei è pulsu sumenda esse hortatur. Vehemẽs eñ pulsus cũ ęqualitate, & ex abũdãti magnus, minimè fallax robustarũ viriũ signũ est, quẽadmodũ suprà cap. 9. & in lib. de Causis pulsuum, copiosè & luculenter ostendit Galenus. Quòd si ita in septuagenarijs iam dicta pulsuum signa appareant, modò idipsum iubeat affectus, ijs sanguinẽ mittere nihil metues. Porrò vt nonnulli in ea ætate constituti multi sanguinis, & viribus robusti: ita alij contrà sicci sunt, & pauci sanguinis, & in partibus corporis percussi facilè nigrescentes. Sic enim legendum, quum in Græco sit μελαινόμενοι, non are-

Signa ualidæ uirtutis è pulsu cognoscenda.

scentes,

ſcentes, vt alius interpres conuertit, qui legit μαραινόμενοι. Quam quidẽ lectionem etiam antiquus confirmat interpres, qui hoc loco conuertit facilè nigreſcẽtes. His ſanè cùm exigui ſint ſanguinis & frigidi, ſanguis non erit mittendus. Nigredo enim quæ in percuſsis partibus apparet certum eſt paucitatis caloris natiui, adeoq; ſanguinis, qui illius quaſi materia eſt, vt ſuprà cap. 5. oſtendimus, ſignum exiſtit. Nigredinem verò facultatis vitalis extinctionem indicare Galenus etiam libr. 2. Prognoſt. comm. 8. teſtis eſt. Quapropter non numero ſolùm annorum, vt nonnulli medicorũ faciunt, ſed etiam corporis habitui attentũ eſſe oportet. Quippe ſunt qui ſexageſimo ætatis ſuæ anno ſanguinis miſsionem ferre non poſſunt, quum tamen ſint ſubinde ſeptuagenarij qui illam citra noxam ferant, quòd ſcilicet habitus corporis eorũ ſit eiuſmodi qui ad detractionem ſanguinis eſt idoneus. Vtrunq; verò ſenioribus propter corporis habitũ interdum ſanguinẽ mittere liceat, tamen ſemper illis, etſi eodem affectu laborent, minus quàm ætate

Nigredo in percuſsis & afflictis partibus quid ſignificet.

Non numero tantum annorum, ſed & habitui corporis attentũ eſſe oportet.

Senioribus minus quàm florẽtibus ætate ſanguinis extrahendum.

florentibus est auferendum sanguinis: quòd scilicet virtus eorundē sit imbecillior, minusqúe sanguinis habeant quàm florentes ætate.

CAPVT XIIII.

OPTIMVM quidē erit priusquā incidatur uena hæc omnia expendere, maximè de retentis hæmorrhoidibus, & purgatione muliebri. Quando igitur incisa uena sanguis effluit, mutationi eius, præsertim ubi iam phlegmone adest, & labascenti effluxionis robori, potißimùm uerò mutatiōi pulsuū, tāquā indicio nequaquā mēdaci animum attēdere oportet, cōfestimq; quiescere pulsu uel in magnitudine, uel in quauis inæqualitate mutato. Nā de mutatiōe in imbecillitatē quid attinet dicere? Quippe didicisti in huiusmodi qualitate certum ualidarum & infirmarum uirium fieri discrimen. In quibus autem prope sectam uenam ingens quædā phlegmone est, optimum fuerit sanguinis & in colore, & in consistentia mutationem

expec

expectare, quemadmodum etiam Hippocrates in libro de Victu acutorum de pleuritide uerba faciens significauit. Alius enim qui iuxta phlegmonem hæret sanguis est ab eo qui secundum naturam se habet, utpote plus calefactus. Si enim antea crudior erat, rubicũdior & flauior fit. Sin eiusmodi prius erat, adustus in nigrum conuertitur. Quocirca Hippocrates de pleuriticis ita scriptum reliquit: Incidenda uerò in gibbero interna uenà, nec cuncteris cópiosè auferre, donec rubicundior flauiorq; multò effluat, uel pro puro & rubicundo liuidus, utrunq; enim accidit. Nam signum statuit aliquid sanguinis eius qui est prope phlegmonem in sectam uenam assumptum esse, in hoc quòd mutatio in eo appareat. Non tamen omni ex parte hãc expectare oportet, uerùm accidit interdum ut antequã hæc fiat cessandum sit, duabus de causis, quòd uidelicet imbecilla sit uirtus, aut phlegmone maligna. Nonnunquam

enim nihil concedit, sed uehementer impactus est sanguis. Si itaq; uirtus uacuatione nondum exolui uideatur, pulsum iam ipsorum attingens, ubi is cui sanguis mittitur ætate uiget, mutationem expectare conuenit. Idq́; magis si ambiens temperatus fuerit.

COMMENTARIVS.

Tria signa quib⁹ quo tēpore sanguinis effluxus sit cohibendus cognoscimus.

EXPEDITIS ijs quę in mittēdo sanguine diligenter sunt medico expēdenda, nūc quibus signis intentū esse oporteat medicum, vt quādo in detractione sanguinis sit interquiescendum, cognoscat, luculenter admodum docet. Sunt autem tria potissimùm signa quibus cognoscimus quo tempore sanguinis effluxus sit cohibendus, mutatio nimirū sanguinis, labescens effluxionis robur, & pulsuum quod ad primum quidē signum attinet, in quibus prope venam quæ secta est, ingens fuerit phlegmone, sanguinis & in colore, & in cōsistentia mutationē expectare oportet, quemadmodū etiam Hippocrates lib. 2. Vict. acut. morb. Aphor. 10. vbi de pleuritide verba facit, nobis significauit. Disertè enim

enim ibidem asserit incisa in gibbero interna vena non esse desistēdum à sanguinis detractione, donec rubicundior flauiorq́; multo quàm fuerat initio effluxionis, aut pro puro & rubicundo lucidus effluat. Quippe sanguis qui iuxta phlegmonem hæret alius est ab eo qui in reliquis corporis partibus secundum naturam se habet, vtpote à vehementi ac præter naturā qui in phlegmone est calore plus calefactus. Quapropter, si antea sanguis qui in totū spargitur corpus, pituitosior ac crudior erat: rubicūdior sanè & magis flauus euadet qui in eo quod phlegmone obsidetur latere cōtinetur. Quòd si verò sanguis in corpus totū diffusus rubidus fuerit, is proculdubiò qui ad phlegmonem est, adustus, assatusq́; in nigrum permutabitur. Liuidus autem in ea quæ fit à rubido ad nigrum transmutatione, mediū obtinet. Coloris igitur mutatio, sanguinis ex particula inflammata translationem sufficienter demonstrat. Quanquam verò coloris mutatio modum & mensurā vacuationis indicat, non tamen oportet hanc semper expectare, sed interdū an-

Non semp in sanguinis calore mutatio expectanda.

tequam hæc apparet à ſanguinis detra-ctione erit deſiſtendum:idq́; duplici de cauſa. Primùm quòd virtus ſit imbecilla, nec tantam vacuationem quam coloris ſanguinis mutatio ſequitur ferre queat. Secundò quia phlegmone maligna eſt, nec quicquàm de ſe ſanguinis concedit, vtpote qui illi vehementer ſit impactus. Tum igitur potiſsimùm ſanguinis in colore mutatio expectanda erit, quando virtus eſt valida, quod ex pulſu, qui tangendus medico erit, vt paulò pòſt latius dicemus, deprehenditur, ægerq́; ætate viget, & aër ſit temperatus. Hæc enim ſingula ad ſanguinis commodam miſsionẽ non parum conferre partim antea demõſtrauimus, partim in ſequentibus docebimus. Alterũ quod nobis monſtrat quando ſanguis ſecta vena ſit cohibendus, eſt labaſcens effluxionis robur. Si enim ſanguis minori impetu quàm antea effluat, ſignum eſt ſatis iam eius eſſe detractum. Tertiũ ſignum, atque inter alia minus mẽdax, pulſuum eſt immutatio. Quapropter pulſuum mutationi diligenter animus attendendus eſt, & confeſtim quieſcẽdum

Quãdo ſanguinis mutatio expectanda.

Labaſcẽs effluxiõis robur.

Pulſuum immutatio

dum à ſanguinis detractione, vbi vel in magnitudine, vel in quauis alia inæqualitate pulſus mutatus fuerit. Eſt enim in hac qualitate, hoc eſt ſpecie pulſus, vehementis nimirum & languidi, certa validarum & infirmarum virium diſcretio. Quippe hoc genus pulſuum à viriũ robore ſumitur, vt copioſè admodum Galenus in lib. de differen. pulſuum demõſtrauit. Quapropter immutatio pulſus in imbecillitatem certiſsimum eſt indicium ſanguinis effluxum eſſe cohibendum. *Qualitas idem quod ſpecies, ſignificat,*

Duo enim hæc ſunt propter quæ maximè coniecturalis in hoc præſidio uacuationis quantitas efficitur, nempe quòd qualis ſit laborantis natura nobis exquiſitè cognoſcere nõ liceat, & ambientis temperamentũ quale ſit à miſsione ſanguinis futurum. Quando enim febrilis calor multũ ſanguinis diſcutit, æger uerò tenui utitur uictu, neceſſariò breui illũ alimentũ ex ſanguine deficit, interimq; uirtus exoluitur. Abſumitur autẽ ob ægrotantis temperamentum, ſi-

quidem calidum & humidum existat, quale etiam est puerorum. Propter uerò ambientem, si regio ualida, & hora æstiua fuerit. Quocirca minus detrahimus quàm plenitudo imperat, per ætates quidē, in pueris: per corporis habitus, in ijs quibus mollis teneraq; est caro, & candidis, quales sunt, Galli. Per tempus autem, sub Cane. Similiter uerò per regiones & temporū constitutiones. Alia autem ratione, ut antea est cōprehensum, in contrarijs, hoc est in frigidis rei temporibus & regionibus, largam sanguinis uacuationem, propter sequentē nimirum refrigerationem. Quapropter unum in uno quoque dictorū scripto definire uacuationis modū haud licet. Noui enim quibusdam sex libras sanguinis detractas abundè fuisse, ut febris confestim extingueretur, nec ulla uirium sequeretur afflictio. Nonnullis uerò sesquilibrā, haud citra leue saltem aliquod uirium detrimentum. Quibus si quis duas uacuasset, summè utique

læsisset.

læsisset. Proinde noui etiam quibus unã utiliter detraxi libram, & hac nonnun quam etiam minus, idq; à uenis gibberi, poplitis, & tali. Nam ex uenis quæ ad magnos sunt oculorum angulos, aut sub lingua, nihil effatu dignum effluere so let: sicuti nec si quis in pedibus, aut summa manu incidat uenam, quemad- modum qui lienem curari arbitrantur à uenæ quæ ad secundum paruorum digitorũ est sectione, de qua fusius de- inceps dicetur.

COMMENTARIVS.

DVO esse hocloco docet Galenus ꝑpter quę quãtitas vacuatiõis per venę sectionẽ maximè coniecturalis efficia- tur, laborãtis nimirũ naturã, & ambiẽtis tẽperamentũ. Qualis eñ sit ægrotantis natura nemo exquisitè scire põt. Per naturã autẽ hic intelligere oportet nõ so lùm hominis temperaturã quæ ex com mixtione quatuor Elementorũ confla- tur, sed etiã ꝓprietates quæ illã sequun tur. Quapropter quum naturã ægrotã- tis medicus exquisitè cognoscere non poſsit, cõiecturis certè illi vtendum erit

Duo sunt ꝑpter quæ quãtitas uacuationis per uenæ sectionẽ cõiecturalis efficitur.

Naturá,

talibus,quæ illum quoad fieri poteſt ad eius cognitionem proximè ducãt.Pari modo fieri non poteſt vt quale futurũ ſit aëris nos ambientis temperamentũ à ſecta vena exquiſitè ſciamus. In horas enim ſingulas interdum aërem mutari accidit.Plurimùm igitur ſitum eſt in eo,vt qualis ſit ægrotantis natura, & qualis etiam à vena ſecta futurus ſit aër cognitum habeamus. Nam ſi æger febre vehementi laboret, fieri non poteſt quin calor febrilis multum ſanguinis diſcutiat. Quum verò vt tenui quoque in febre vtatur victus ratione neceſſarium ſit, quæ vires, vt teſtis eſt ſect.1. Aphoriſmo. commenta. quarto Galenus,comminuit,vt breui illum alimentum ex ſanguine deficiat, virtusq́; interim exoluatur neceſſe eſt. Quæ vt citius diſsipetur & abſumatur ægrotantis quoque & ambientis temperamentum efficit.Si enim temperamentum ægrotantis ſit calidum & humidũ, quale eſt puerorum,vt citò diſcutiatur aptiſsimũ erit. Puerorum nanque ſubſtantiã omnium facilimè diſcuti & diſsipari,propterea quòd eſt humidiſsima & calida,

Quæ diſſolutionis ui rium cauſæ.

Temperamẽtũ ægrotantis calidũ & humidum.

Ambiens calidus.

Galen

Galenus libr.9.Ther.metho.cap.vlti. & ſuprà cap.13.copioſius monſtrauit. Pari modo ſi ambiens fuerit calidus,vt accidit in regione calida,& æſtate, citius etiam vires exoluuntur. Quapropter nõ rarò fit vt minus nobis ſanguinis ſit detrahendum quàm plenitudo ſuadeat ac iubeat:idq; vel propter ætatẽ,vt in pueris : vel propter habitum corporis, vt in ijs quibus eſt caro mollis teneraqúe, & candidis,quales Galli ſunt,vt ſuprà quoque,capite nimirum ſexto huius libri dictum eſt. Gallos autem hîc intelligere oportet eos qui Galeno alijsq; Græcis κίλτοι dicuntur. Qua quidẽ voce veteres Græci & Gallos & Germanos ſignificabant,quemadmodum in noſtris annotationib.in lib.1.de Tuend.ſanit.Galeni fuſius docuimus. Præterea minus detrahimus propter tempus anni,vt ſub Cane. Atq; hinc eſt quòd Hippocrates etiam dixerit: Sub Cane, & ante Canẽ purgantium medicamẽtorum vſus moleſtus eſt. Minus quoque detrahimus ſanguinis propter regiones, & temporum anni conſtitutiones,vtpote quę vires corporis etiam diſſoluunt. Cæterùm

κίλτοι.

Tempus anni & regio.

4.Aph.5

alia ratione largam ſanguinis vacuationem vitamus in contrarijs, hoc eſt frigidis tẽporibus & regionibus, nempe propter eam quæ ſequitur refrigerationẽ, vt capite ſexto dictum eſt. Quare quũ non liceat in vnoquoq; prædictorum ſcripto definire vnum, adeoq; certum vacuationis modum, perſpicuum omnibus ſit, vacuationis quantitatem in ſanguine mittendo eſſe cõiecturis quibuſdam colligendam. Fuerunt enim quibus ſex libræ ſanguinis detractæ nihil viribus incõmodarunt, ſed cõfeſtim potius febrẽ extinxerint. Atq; ex eo Galeni loco palàm eſt, veteres in ſuis venæ ſectionibus multò plus quàm hodie ſolemus ſanguinis detraxiſſe, vt illas adeò parcas & exiguas, quibus vulgò hodie Medici vtuntur, ſanguinis detractiones vix ſcarificationis nomine dignati fuiſſent, quemadmodum plenius ſectio. 5. Aph. Hippocratis com. 31. monſtrauimus. Sunt autem alij quibus vix vnam cum dimidia libram, citra ſaltem leue virium detrimentũ, detrahere poſſis. Quibus ſi duas auferres, ſummè quidem læderes. Sunt denique quibus vna

Sex libræ ſanguinis quibuſdã detractæ.

Veteres plus ſanguinis q̃ hodie fit detraxiſſe.

tant-

tantùm libra vtiliter vacuatur,& interdum minùs,idq; ab ijs venis quę in gibbero sunt,poplite,& talo. Ex nonnullis enim venis, vtpote ijs quæ ad magnos oculorum angulos,aut sub lingua sunt, nihil effatu dignū, vt quæ exiguę sunt, effluere potest. Sicut certè accidit vbi quis in pedibus aut in summa manu incidat venam,vt faciunt qui in lienis affectibus venam quæ ad secundum paruorum digitorum,seu annularē est aperiunt,de qua fusius cap.16. dicemus. Animaduertendum autem hunc locum prorsus explanari ab ijs quæ Galenus lib.3. de Anatomic. administra.scribit, dum inter cætera ita inquit: Reliqua pars venæ quæ paruum auricularemúe digitum adit,dum obliquum cubiti appendicem perreptat, exilem quandam ad posteriorem medij digiti sedē trāsmittit.Post hæc bifariā scissa,altera quidem parte mediam & annularem digitum regionē ingreditur. Quam sanè venam nōnulli in sinistra manu secantes, sinentesq; ex ea fluere sanguinem quousq; sua sponte sistatur,lienem ex tali vacuatione iuuari asserūt. Altera aūt parte

venæ humiliore, rursus in eam regionem quę est inter annularē & paruū digitū media fertur. Hæc ille. Vnde certè omnibus palàm fit olim in lienis affectibus nō eā quæ inter auricularē & annularē est venā, vt hodie pasim fieri cernimus, sed eā potius quæ inrer annularē & medium digitum est fuisse sectam.

Olim in lienis affectib. uena quæ inter annularem & medium digitū est secabatur.

CAPVT XV.

SI IGITVR *quæcunq; à Medicis de hoc consilio dicta sunt scribere uellem, libro mihi opus esset magno, & per se perfecto. Quemadmodū uerò in alijs quæ hucusq; definita sunt meā uobis sententiam exposui, qui eam in artis operibus probari conspexistis: ita nunc quoq; faciā, initio sermonis ab ijs quæ quotidie in laborātibus manifestè uidentur sumpto, quæ primus* Hippocra*tes diligenter obseruans scripsit.* E*st uerò eorum unū & primū caput.* Q*uæcunq; sanguinis eruptiones κατ᾽ ἴξιν fiunt, maximam ægrotantibus commoditatem afferre.* Q*uod uerò κατ᾽ ἴξιν uocat secundum rectum, omnibus confessum*

fessum est, quòd ipse manifestè hac uoce κατ' ἕξιν sæpenumero in hoc utatur significatu. Quæ uerò cõtrà sanguinẽ excernunt, nihil iuuare, aut etiam nocere, quòd scilicet interdum citra mali leuamen uires exoluant. Neque *enim liene magno existente è dextra nare sanguis erumpens, neq; in iecore è sinistra ullã adfert utilitatem: sed reuulsio quidem quæ in rectum fit manifestam utilitatẽ celeriter ostendit, in quibus autem contrà accidit, nequaquam.* Dextra *igitur nare sanguinem effundente, ad dextrum hypochondrium affixa cucurbitula sanguinis eruptionem clarè celeriterq; sistit: perinde atq; ad sinistrum, sanguinem excernente sinistra.*

COMMENTARIVS.

OSTEMDIT initio huius capitis Galenus se nõn posse hoc loco singulorũ medicorum de vacuationis quantitate cõsilia atque opiniones scribere, quòd scilicet si hoc præstare conaretur sibi magno, & qui per se perfectus esset, lib. opus foret. Quàm variæ enim fuerint *Variæ ue-*

Verum de uacuationis quantitate opiniones.

de hac re Medicorũ sententiæ, in lib. de Sanguinis missione aduersus Erasistrateos nõnihil significauit, vbi ita scriptũ reliquit: Fuerunt nonnulli Med. qui vacuationis quãtitatẽ quibusdã signis definierũt, veluti si vel color, vel tenor, vel sanguinis fluxio mutetur, aut pulsus tẽpore subtractionis ex debilitate collabũtur, ac sudores prorũpãt, aut ea quę aliq labores vocãt, aut deniq; vomitus vehemẽtiores exuperãtésve alui deiectiones appareãt. Alij etiãvsq; ad animi defectionẽ, producẽdã vacuationẽ putãt. Aliqui itẽ tum coloris in toto corpore permutatione, tum pulsuum alteratione commoderatam subtractionẽ cõiectantur. Nec defuerũt quidam qui constitutam etiam quandã mensurã illius proponere auderẽt, proinde quasi duabus cotylis atticis, aut paulò plus minúsve moderata subtractio circumscriberetur: quũ ex commoderata ꝓportione adhibitis ad id & ætate hominũ & natura, & tempore anni, & regione, nosipsi maius minúsve cuiq; quadrãs inuenire possimus. Hæc & alia multa ibidem Galenus percenset, quę in pręsentia omittere statuit,

& ea

& ea quæ adhuc restant de venę sectio-
ne diceda potius definire pergit, initio
sumpto ab ijs quæ quotidie in ægrotan
tibus apparent, & ab Hippocrate dili-
gēter sunt obseruata, quorum sanè hoc
primum est caput. Eruptiones excretio
nésve sanguinis κατ' ἶξιν factæ, maximã
ęgrotis cõmoditatem afferunt. κατ' ἶξιν
autem Hippocrati nihil aliud, nisi κατ'
ἰνθὸ, hoc est in rectum, aut è directo,
vel ἐυθυωρίαν, id est, rectitudinem si-
gnificare hoc in loco, & multis alijs te-
statur Galenus. Quippe lib. 1. de Victu
acut. morb. com. 29. ita scriptũ reliquit:
ἴσμεν ὅτι τὴν ἶξιν ὡς τὸ πολὺ μὲν ἐυθυωρίαν
λέγει ἱπποκράτης. Quod est, scimus quòd
Hippocrates ἶξιν, vt plurimùm, rectitu-
dinem dicit. Et libro 2. de Curandi ra-
tione ad Glauconem, capite 7. in eum
scribit modum: Quod κατ' ἶξιν ab Hip-
pocrate dicitur, hoc ipsum est secundũ
rectitudinem, è directóve. Rectitudi-
nem autem non mathematicam, sed
naturalem, quæ secundum fibras &
filamenta staminàve fit venarum & ar-
teriarum Hippocrates intellexit. Quip
pe venæ fibris contextæ sunt rectis &

κατ' ἶξιν quid Hippocrati significet.

Rectitudo.

transuersis,quibus actiões suas motusq; obeunt. Rectis nanque attrahunt. Trãsuersis verò excernendi functionem obeunt. Non est autem fibra nisi pars substãtię tenacioris solida, gracilis, oblonga, filoq; persimilis, quæ motui inseruit. Hanc sanè fibrarum rectitudinẽ atq; consensum Hippocrates in spontaneis sanguinis eruptionibus medico diligenter esse obseruandũ pasŝim hortatur. Si enim natura in excernendo sanguine rectitudinem illam obseruat, maximam certè ægrotantibus commoditatem affert. Si verò contrà sanguinem excernit, nihil iuuat, aut etiam nocet, quia scilicet nonnunquam vires exoluit, vacuato nimirum sanguine bono, vitioso autem & inutili intus relicto, morbumqúe nihil leuat. Neque enim quicquam hac lege à loco laborante excernitur sanguinis noxij. Hinc est quòd lieni malè affecto sanguinis ex dextra nare eruptio nullam adferat vtilitatem, & iecori è sinistra nare erumpens sanguis nihil commoditatis afferre solet. Quod confirmant etiã ea, quæ lib. 3. de Crisibus, ca. vltimo, scribit Galenus

Fibra quid

lenus, inquiens. Dextra hypochondria ex dextra nare bonam iudicationẽ afferunt: ſiniſtra verò, ex ſiniſtra. Atque hunc quidẽ naturę motũ medicus quoque in ſuis reuulſionibus, vtpote fidelis miniſter, ſequi debet. Si igitur per reuulſionem in contrariúmve attractionem ſanguinis eruptionẽ ſanare expedit, vt in rectum fiat curare debet. Ea enim reuulſionis ratio celeriter manifeſtam vtilitatẽ oſtẽdit, contraria verò nequaquã. Quapropter q ſanguinis ex naribus profluuiũ curare recta ratione cupit, is ſanguine ex dextra nare emanante, dextro hypochondrio cucurbitulã affigat: ex ſiniſtra verò nare ſi erũpat, ſiniſtro. Sic enim clarè & celeriter ſanguinem erumpentem ſiſtet. Quod libro quoq; 5. Ther. Meth. cap. 3. Galenus docet, ita ſcribens: Quum è naribus ſanguis erumpit, eũ retinent magnæ in hypochõdrijs defixa cucurbitulæ. Infigendæ autẽ ſunt, ſi ex dextra nare profluit, ſup iocinore: ſin ex ſiniſtra, ſuper liene: ſi ab vtraque nare, ſuper vtroque ſunt imponendæ viſcere. Quòd ſi reſolutus adhuc ęger nõ ſit, etiã vena in gibbero

bero incidenda est, qui profusioni è directo respõdet. Cęterùm animaduertẽdum hoc loco erit, postremã huius capitis partem de reuulsionibus medici in Grecis codicib⁹ esse mirificè deprauatã ac mutilã. Tamẽ ex antiquo interprete satis colligi põt ita prorsus esse legẽdũ: ἀλλ' ἡ ἀντίσπασις μὲν ἐπὶ τοῖς κατ' εὐθεῖαν ἀντισπῶσιν ἐναργῆ τὴν ὠφέλειαν ἐν τάχει δεικνύσι. Quorũ quidẽ verborũ is sensus erit, quẽ in nr̃a cõuersione expressim⁹.

Græcus Aldinus codex emaculatus.

CAPVT XVI.

PORRO si in eruptionibus sanguinis quæ in rectum fiunt reuulsionis gratia sanguinẽ mittas, mox cõspicuam uidebis utilitatem. At si contra uenã seces, nullum sequetur commodũ. Sic itaq; liene laborante incisio eius uenæ quæ ad annularem est digitũ sinistræ manus iuuat æquè, acsi internam quæ in gibbero est secueris. Siquidem multùm iuuat lienem malè affectum sanguinis ex sinistra manu uacuatio. Præstat autẽ non semel quod conuenit uacuare, sed in duas partiri dies. Scire nequeo qua

de cau

de causa medici lienosis mittere sanguinem neglexerint. Ego enim semper magnam sequi utilitatē cognoui, si etiā libram unā uacuassent. Verùm uacuationis quantitatē ac mensurā ex prædictis scopis conijcere oportet. Quinetiam pleuriticis quæ è directo laborantis lateris facta est uenæ sectio, euidētißimā sæpe utilitatē ostendit: quæ uerò ex manu contraria, aut omninò obscurā, aut longo pòst tempore. Adhæc oculorum uehementißimos dolores persæpe intra horæ unius spatium humerariæ uocatæ uenæ sectio compescuit.

COMMENTARIVS.

In mißione sanguinis rectitudo obseruari debet.

VT præcedenti capite inter expulsiones excretionésve naturæ eas quæ in rectum fiunt cæteris prætulit, vtpote meliores, ita hoc loco medicum hortatur, vt in mißione sanguinis rectitudinem, siue reuulsionem, siue deriuationem moliatur, non negligat, sed diligenter obseruet. Quum enim is naturę minister sit, debet in suis vacuationibus hanc ipsam rectè operantem sum-

mo imitari studio. Sunt autem vacuationis módi quatuor. Prior enim retrahit materiam, & hæc quidem Grecis ἀντίσπασις, Latinis retractio, & reuulsio dicitur. Neque enim aliud est reuulsio, quàm humoris fluxuri, aut iam fluentis retractio. Altera verò ad latus trahit seu deriuat. Hæc Grecis παροχέτευσις, Latinis deriuatio nominatur. Quippe per eam humor particulam laborãtem obsidens, ex parte propinquiore sana educitur. Quod testatur Galenus, qui lib. 6. Epide parte 2. comment. 3. deriuationẽ ita describit: Deriuationẽ, inquit, appellare consueuit Hippocrates, quum humor aliquis vacuatione indigens, neq; per conueniẽtem locum fieri cœperit, neque tamen valde procul à conueniẽte, neque ad remotissimum. Tertia ex ipsamet particula malè affecta vacuat, Et hæc simplex vacuatio commodissimè appellabitur, eo quòd vacuet tantùm, neque reuellens, neque deriuans. Quarta est quæ retrahit simul & deriuat. Prioris vsus erit inter initia statim morbi, dum adhuc confluit humor. Alterius, vbi iam humor partem obsedit.

Vacuationis quatuor modi.

Retractio

Deriuatio

Vacuatio simplex.

Vacuatio retrahens & deriuãs.

Tertiæ

Tertiæ, quando malum iam eſt inueteratum. Quartæ, vbi pars humoris adhuc fluit, pars iam locum obſidet. His pręmiſsis facillimum erit quæ hoc in capite Galenus tradit intelligere. Semper enim, etiamſi reuellere per venæ ſectionem animus eſt, ſanguinem è directo mittendum eſſe docet, dicens: Si in eruptionibus ſanguinis in rectum factis reuulſionis gratia venam ſeces, mox manifeſtam vtilitatem conſpicies. At ſi cōtrà ſanguinē mittas, nulla ſequetur cōmoditas. Sic ſanè ſanguine ex ſiniſtra nare erumpente, rectè feceris, modo nihil obſtet, ſi reuulſionis gratia venam in manu ſiniſtra ſecueris. Cuius equidem venę ſectio, ſiue in gibbero, ſiue ad annularem vocatum digitū fiat, alios quoque lienis affectus iuuat. Pari ratione pleuriticis etiam è directo laborantis lateris vena ſecandá erit, quòd ſcilicet euidentiſsimam ſæpe vtilitatem adferat. Contrà verò quę ex manu contraria haud ſecanda, quòd obſcuram, & non niſi longo poſt tpe, vtilitatem prębeat. In oculorum deniq; vehementiſſimis doloribus periæpe humerariæ ve-

Semp ſanguis è directo mittendus.

næ quæ in rectum est sectio plurimum commodi attulit,& dolores intra vnius horæ spatium sedauit. *Rectitudo.* Rectitudinẽ verò & contrarietatẽ hic intelligere oportet eã quæ ex fibrarũ quæ in venis sunt consensu aut dissidẽtia sumitur, vt etiã capite præcedẽti monuimus. Quod vt iterũ moneamus necesse est ꝓpter eos, qui fortè Galenum hoc loco & alibi de mathematica rectitudine & contrarietate loqui existimant, adeoq́ue docere quòd semper ex latere, quod situ & positu in rectum est sanguinem auferre oporteat,quod planè absurdũ foret. Nã ita in omni pleuritide sinistri lateris ex *Quæ uena in pleuritide secãda.* interna eiusdẽ lateris gibberi vena sanguis detrahendus foret,quod tamẽ anatomes ratio non permittit, quæ nobis fibrarum in venis rectitudinem ob oculos ponens,& clarissimè demonstrans, illam magis quàm mathematicam esse nobis obseruandam monet. Quam rem vt lector rectius intelligat, animaduertendum quòd in pleuritide costarum tam superiorum trium quàm inferiorũ nouem dextri lateris,semper ex dextra axillari est mittendus sanguis. In si-

nistra

niſtra autem lateris pleuritide, nõ perpetuò ex ſiniſtra axillari ſanguinem auferre oportet. Sed tum tantum, quando in tribus eiuſdem lateris coſtis ſuperioribus phlegmone conſtiterit: quòd ſcilicet huic venæ cum iam dictis coſtis conſenſus & rectitudo ſit. Quòd ſi verò in inferioribus coſtis ſiniſtri lateris phlegmone fuerit, tum axillaris dextra, non ſiniſtra incidenda venit, eo quòd hæ coſtæ à vena coniuge carente, ac paris expertem, ἄζυγην Græci vocant, nutriãtur. Si quidem ita appellari meruit, quod ex latere oppoſito nullam ſibi reſpondentem venam ſortiatur. Oritur autem hæc à dextro cauæ venæ poſtq̃ cordis inuolucrum tranſcendit latere, ac deorſum ad quartæ propemodũ thoracis vertebræ corpus contorquetur, & decliuis ſecundum dextrum vertebrarum latus porrecta, vtrinq; ad inferiorum nouem coſtarum interualla ramos has enutrientes emittit, vt ex iſto ſchemate omnibus euidẽtiſsimum fit.

Vena paris expert.

B
A
D C
F
E
G
H
I
K
I
K
I
K
I
K
I
K
I
K
I
K
I
K
I
K
I

In hac rudi figura A litera significat venam axillarem dextram: B verò sinistram, C & D ambas venas ad anteriora thoracis sub pectoris osse perrepentes, E venulam nutrientem tres costas superiores dextri lateris. F venam alentem tres elatiores costas sinistri lateris. G venę cauæ truncum dissectú, vbi dextram cordis auriculam caua tangit, atque in dextrum cordis signum ingreditur. H venam sine pari ex caua enatam. I. I. &c. nouem ramos venę paris expertis, nutriẽtes nouem costas dextras inferiores. K. K &c. propagines eiusdem venę humiliores costas sinistras alentes indicanti.

Porrò quòd Galenus lib. 2. Vict. acut. commen. 10. venam paris expertem sub corde emergere tradit, non alio factum est nomine, quàm vt is Hippocratis sententiam, qua in inferiorum costarũ inflammationibus venæ sectionẽ non admodum probat, honesta aliqua ratione tegeret, & excusaret. Summa enim qua potuit moderatione se nunquam ferè non repressit, vniceqúe studuit vt quàm minimum ab Hippocratis præceptis recederet. Quantũuis autem Hippocrati

Quarè Galenus uenã paris expertem sub corde emergere tradit

contradicere religiosíssimè cauerit, adeoq́ue aliquam rationem, nempe venarum distantiam, comminisci studuerit, qua Hippocratis sententiam, qui sanguinem non esse mittendum, sed purgante potius medicamento vtendum, quum dolor ea quæ sub septo sunt petit, statuit, tamen tandem hanc rationem parum esse efficacem perpendens, venæ sectionem in omni pleuritide, ea etiam in qua ad hypochondrium finitur dolor, purgante medicamento securiorem esse disertè subijcit: idq; rectissimè. Nam si Hippocrates arbitratus fuisset à vena siue coniuge per venę sectionem nihil educi posse, aut eam longius ab axillare distare, quàm vt hæc aut alia quęuis, illius gratia incidi posset, quomodo interim in pulmonum, cordis, iecoris, ventriculi, lienis, & renum malis, venam in gibbero alibi secandam esse docere potuisset? Cęterùm ex ijs quę de rectitudine paulò antè diximus omnibus perspicuum fit, dextra cum sinistris etiam interdum habere rectitudinem, non tamen mathematicam. sed naturalem, quę est secundum venarum fibras. Hinc est

Dextra cũ sinistris etiam rectitudinẽ habent.

quod

quod Galenus lib.13. Ther.meth. cap.5. altero crurum malè habente reliquum esse scarificandũ, aut ex altero esse mittendum sanguinem doceat, quòd scilicet secundum fibrarũ rectitudinem hęc venæ sectio fiat, quod ex venarum schemate, multoq́; magis ex anatome ipsa satis liquet. Huc etiã respexit haud dubiè Cornelius Celsus, qui libr.2.cap.9. scribit ex altero brachiũ mittendũ esse sanguinem, si quod vitium in humero fuerit. Nam in ea quoque venę sectione seruatur fibrarum rectitudo & consensus. Quam sanè rectitudinem Hippocrates quoque respexit, dum lib.5. Aph. 68. ait: Dolenti partem capitis posteriorem, in fronte recta incisa vena prodest. Quæ omnia copiosius ante me prosecutus est singulari eruditione & humanitate preditus Andreas Vuesalius, vir de ætate nostra plurimum meritus, vt qui anatomes rationem ita illustrauerit, vt nemo alius ante illum. De quo sanè viro eiusq́; excellenti ingenio & doctrina alio & magis conuenieute loco fusius dicemus. Satis sit nos hoc loco cum sua defraudare laude noluisse. Porrò quum

Andreas Vuesalius

Rectitudo in pleuritide cur obseruāda. nam quæ sit vera rectitudo quàm in vena secanda obseruare oportet demonstrauerimus, reliquū est vt rationes cur hanc ipsam hoc in loco Galenus in pleuritide esse obseruandam tam diligenter monuerit, afferamus. Est autem harum hęc certè præcipua, quòd hoc modo perpetuus rectarum fibrarum cōsensus, atque adeò venarum communitas obseruetur. Quibus equidem obseruatis, melior ac facilior fit humoris ad ægrā partem confluentis aut cōfluxuri reuulsio ac deriuatio, rectis nimirum fibris trahentibus, ac veluti exugentibus. Venæ enim ad sanguinis versus impactū, ipsis vulnus, & dolorificam ligationem frictionemq́;, aut calentem aquam, attractionem, suis rectis fibris plurimùm auxiliantur. Hinc est quòd Galenus lib. 2. ad Glauconem, cap. 7. tam reuulsionem quàm deriuationem per communes fieri debere de sententia Hippocratis pręcipit venas. Communes enim venę sunt, quæ perpetuò recti aut oblongi filamēti ordine cōnectuntur. Secūdo in pleuritide ideo est obseruāda rectitudo incisa interiore gibberi vena, quòd hoc ipsa

Cōmunes venæ.

fit laboranti parti proximior & commu nis. Quare per hanc sanguis vitiosus cō modissimè variatur. Hinc est quòd ab Hippocrate dictum sit: Dolorum proximam cauitatem incidere oportet. Et à Galeno in lib. de constitutione artis. Ex proximioribus & communioribus malè affectæ partis venis, vacuatio fit optima & facillima. Optima quidem, eo quòd sanguis, qui in laborante est parte, per eam educitur, bonusq; in corpore relinquitur. Facillima verò, propter cōsensum, vt dictum est, fibrarum. Tertiò competit prædictæ venæ sectio in pleuritide, quia, vt testis est libr. 2. vict. acut. comm. 10. Galenus, à laborāte parte magis & citius reuellit & deriuat, seu vacuat. Vacuationis enim voce Galenus interdum pro deriuatiōe vtitur. Reuellit, eo quòd fluentem sanguinem ad cō traria ducit & vacuat. Deriuat, qa etiā sanguinem qui laborantem partem obsedit vacuat. Vnde satis constat per vnā & eandem venam sectam fieri posse reuulsionem & deriuationem, non tamen eodem tempore. Nam quando initiò is sanguis qui ad laborantem partem fluit

6. Epidi. parte 6. Apho. 7.

Vacuatio nis uoce Galenus interdum pro deriuatione utitur.

Per unam & eandem uenam sectā reuulsio fit & deriuatio.

è vena educitur, reuulſio fit. Dum verò ad laborãtem partem dimiſſus ſanguis, & qui iam illis hęret ex eadem vena inciſa profluit, deriuatio fit. Diuerſis itaq; temporibus reuulſionem & deriuationem fieri neceſſe eſt. Ex ijs verò abundè patet eos hallucinari, qui reuulſionem fieri cenſent quando à laborante parte per venam quę alit coſtas ſanguis educitur. Deriuationem verò, quando ex ampla & communi vena, interna nimirum gibberi quę in rectum eſt, vacuatur. Reuulſionem enim deriuationem, & contrà deriuationem reuulſionem non rectè nominant. Cæterùm debent hę duę vacuationes vna venę ſectione perfici, vbi ęgri vires validę fuerint. Quod Hippocrates maximè ſignificauit li. 2. Vict. acut. Aphor. 10. dum educẽdum eſſe in pleuritide ſanguinem pręcipit, quoad coloris mutatio apparuerit: Non enim apparet, niſi ſanguis qui iuxta partem laborantem continetur educatur, quemadmodum ſuprà cap. 14. eſt à nobis copioſè monſtratum. Vbi autem vires imbecilliores fuerint, partiri vacuationes oportet, primumque reuulſionem duntaxat,

xat,'idq; fluēte adhuc ſanguine, dein verò poſt temporis interuallum, deriuationem fieri cōuenit. Quapropter quū neque celeriter, neq; ſimiliter ex omni vena ſanguinis vacuatio fiat, in pleuritide ea vena ſecanda erit, quæ celeriter & reuellit & vacuat. Nam vt Galenus loco ſuprà citato ait: Id vnicum nôſtrum ſtudium eſſe debet, vt à parte phlegmone laborante celeriter reuellamus & deriuem⁹. In pleuritide igitur interna gibberi quæ in rectum eſt vena incidenda, vt quæ celeriter & reuellat & deriuet, vt dictum eſt. Ex ijs quæ dicta ſunt perſpicuum eſſe iudico reuulſionem ac deriuationem tum eſſe adhibendas, quando morbi pars quędam iam genita eſt, pars autem in gignendo. Sin adhuc in generatione eſt, ſola reuulſio ſufficit, vt quæ ſanguinem ad laborantem partē fluentem in cōtrarium trahat & vacuet. Debet autem fieri per venam paulò antè dictam communem & proximam. Quòd ſi à morbo qui futurus eſt præſeruare animus ſit, ex diſtantibus, obſeruata tamen rectitudine, vacuare licebit, quòd tum nō ſit vllus metus ne vitioſus ſanguis

Quæ in pleuritide ſecanda uena.

Quando ex proximis uenis uacuandum.

Quando ex diſtantionibus.

guis

guis, quemadmodū vbi pars morbi iam facta est, intus relinquatur. Hinc est quòd ijs qui comitiali morbo laborare consueuere, verno tempore, venam vt, suprà, cap. nimirū 7. est cómemoratum, non tamen in gibbero, sed potius in cruribus, incidamus. Quod Hippocrates etiam lib. 2. de natura humana, & in 3. de Osium natura libro ijs verbis significare voluit: Danda est opera, inquit, vt q̃ longissimè à locis vbi dolor est, & sanguis cogi didicit, venarum incisiones fiant: sic enim haud magna repentè mutatio fiet, & consuetudinem mutaueris ne amplius eò loci sanguis coëat. Quādo igitur morbus in generatione est, reuulsio quidem fieri debet, sed non addistantissima, quēadmodum in eo qui adhuc futurus est morbo. Fit itaq; reuulsio semper ad contraria, atqui non semper ad distātissima, vt copiosius li. 2. Paradox. capi. 4. & in Apologia nostra aduersus Brachelium mōstrauimus. Cæterùm nunc cuiuis promptum est scire, cur in pleuritide vena in contrario latere non sit incidenda. Primum enim huic venæ cum parte laborāte nulla est fibra

Reuulsio semper ad contraria fit, non tamen semp ad distantissima.

Cur ĩ pleuritide in cō

fibrarum rectitudo, nec aliquis consen- *trariolate-*
sus. Dein per venam in contrario latere *re uena nō*
sectam neque reuulsio, neque deriua- *fit inciden*
tio fit, quarum tamen vacuationū vtra- *da.*
que in internis phlegmonibus necessa-
ria est. Quocirca non temerè Galenus
lib. 2. ad Glauconem. cap. 7. vtrunque va
cuationis iam dictæ genus, per commu
nes venas fieri debere præcipit. Secta
enim in contrario latere vena à laborā
te parte nihil attrahit: quòd scilicet non
nisi per rectas fibras attractio fiat: vel
parum saltem, vbi nimirum copiosissi-
ma fuerit. Hinc accidit vt sanguis dun
taxat bonus per eam venā educatur, vi-
tioso in laborante parte relicto. Qui vt
paulatim subinde in locum boni san-
guinis vacuati succedat, ac reliquum
sanguinem bonum corrumpat, necesse
est. Proinde æger ob eam venæ sectio-
nem nihil leuatur à morbo, ac periculū
imminet transitionis morbi in alterum
latus. Quòd si verò deinceps vena quæ
in rectum est incidatur, vt plerique re-
centiorum medicorum, non sine maxi-
mo errore, facere soliti sunt, tum iterum
pars vitiosi sanguinis aliò translati, ad

inflammationis locum partemq́; laborantem retrahitur. Quid multa? ex venæ contrarij lateris sectione multa, eaq́; grauia sequuntur incommoda. Quippe sanguis melior vacuatur, & prauus inutilisq́ue intus relinquitur. Vires præterea probo vacuato sanguine collabuntur, & ex vna pleuritide non rarò geminæ fiunt, vt fusius in Apologia nostra aduersus Brachelium monstrauimus. Ex prædictis omnibus euidentissimum est quàm perniciosum, quamq́ue omnibus detestandum sit hoc Auicennæ præceptũ, quod tradit Fen.10.can.tertij, trac. 5.ca.1. de curatione communi apostematũ partiũ pectoris & pulmonis, in eũ scribens modum: Ex rebus cõmunibus est phlebotomia, sed in principio ex latere diuerso. Et magis festina de saphena opposita in longitudine. Et post ipsam de basilica opposita in latitudine. Et post ipsam de nigra opposita in latitudine. Si autem non appareat, tunc non oportet vt dimittatur phlebotomia cephalicæ, quamuis sit eius iuuamentum minus, & tardi⁹. Deinde post aliquot dies ex latere cõueniente in latitudine. Hęc ille.

Incõmoda quæ ex cõtrarij lateris uenæ sectione sequuntur.

Auicẽnæ perniciosissimum de uena secanda præceptum.

ille. Quibus vtique verbis in Pleuritide quatuor venas esse incidendas docet. Vnam malleoli, quam ipse Saphenã vocat, eiusdem lateris, vel vt ipse ait, oppositi in longitudine. Alterã internã gibberi oppositi in latitudine. Tertiam mediam eiusdem lateris contrarij. Quartã internam lateris laborantis. Sed, pro Deum immortalem, quis tam robustus, quis tam validis ac constantibus est viribus, vt toties sibi sanguinem auferri sustineat? Quid quæso ex malleoli eiusdem lateris sectione commodi sentiet æger? Nullum meherclè, sed maximum planè incommodum. Sanguis enim bonus ex hac vena solùm vacuatur, & prauus in laborante parte relinquitur, aut in communem venã transfertur, in qua, vt paulò ante dictum est, eum qui de bono reliquus est vitiat & corrũpit. Eodẽ aut certè maiore incommodo ex contrarij seu oppositi brachij venis bis sanguis aufertur. Quum enim humorũ tractus per rectas fibras fiat, vt comprehensum est, is sanguis potissimũ vacuatur, qui in eius venæ quæ secta est parte cõtinetur. Remanet autẽ vitiosus, qui vel

in laborante parte relinquitur , vel in communem venam , vt commemoratũ est, transfertur, nouamq; illic parit pleu ritidem. Sic sanè Brissotus vir nó vulgaris eruditionis scribit se in vna Parisiorum vrbe obseruasse vno anno pleuriticis propemodum ducentis morbum ab vno latere ad alterũ transiuisse. Verũ obstabit hîc aliqs dicés, quomodo trãsferetur in alterum latus cùm illic nulla sit fibrarum rectitudo? Respondeo duplici de causa. Primo quidem vacui ratione: quippe necesse est in vacuati sanguinis locum, vicinis saltem venis vehemẽter vacuatis, alium succedere. Trahẽtibus itaq; venis in parte contraria, laborantes partes promptè concedent, vt pote quibus sanguis non tantùm copia, sed & mala sua qualitate molestus est. Et si non sua sponte concederent, aut à se detruderent, tamen vt trahẽtibus partibus, vtpote fortioribus, aliquid concederent, planè cogerentur. Trahit enim perpetuò ab imbecilliore pars fortior. Secundò, quia expultrix facultas, quæ suam functionem per transuersas fibras obire solet, ocyssimè in oppositã

Brissotus.

Obiectio.

Respõsio.

contr

contrariamúe partem iam vacuatã, atq; adeò vacui ratione,& quia validior eſt, trahentẽ,trãsfert.Sed inſtabit hîc iterũ inquiẽs:Quî fit vt nõ potius à reliquis partibus in quib⁹ probus eſt ſanguis trahant?Reſpõdeo,quia non poſſunt. Hæ nanq;,vtpote ijs validiores, eiſdem nihil cõcedent. Trahit enim id quod eſt valentius,Galeno li.3. de Nat.fac. teſte, vacuatur aũt quod eſt imbecilli⁹.Nihil igitur mirũ etiamſi nulla eſt fibrarũ rectitudo,ab vno in alterũ latus pleuritidem trãsferri. Cæterũ quartã & vltimã ab Auicenna pręſcriptã venę ſectionẽ, quæ ſola ex omnibus in tẽpore adhibita cõmoda erat, vires,vtpote iam ꝓpter copioſi ſanguinis ablationẽ prorſus reſolutæ,ferræ haud poſſunt.Sed eſto ſatis etiãnum validæ ſint, tamẽ eius venæ ſectionis hoc tẽpore nullus vſus eſſe poterit.Nam à phlegmone ipſa nihil educitur,quod inibi ſanguis vitioſus,vt ſuprà cap.14. dictũ eſt, fortiter impactus ſit,ita nulla ratione euelli queat.Proinde venæ ſectio quæ in rectũ fit tanto eſt præſtãtior ac cõmodior,quanto morbi initio eſt vicinior.Tum enim nulla ad

Vena ſectio quæ in rectum fit tanto eſt præſtantior, quãto morbi initio uicinior.

huc materia vehemẽter eſt affixa, adeoqúe per eã omnia quæ ſunt præter naturam facilè auferũtur. Quapropter veriſſimè quidã dixit, Auicennam iugulare, non curare homines. Dignus ſiquidem propter hoc vnũ ſaltem horrendum & exitioſum dogma cui à ſtudioſis medicinæ parũ fidei habeatur, quiq; è ſcholis Medicis tanquã carnifex, & is qui multa falſa & & pernicioſa præcepta tradat explodatur; penitusqúe proſcribatur. Atq; hęc in præſentia de venæ ſectione quæ in rectum fit dixiſſe ſufficiat. Porrò præſtat non ſemel, quod ſuprà quoque, cap. nimirum 12. Galenus monuit quod cõuenit vacuare, ſed in duos partiri dies, propter cauſam ibidem expoſitam. Tandem Galenus peruerſam quorundam ſententiam notat, qui lienoſis non eſſe detrahendum ſanguinem dixerunt. Quippe quotidiana experiẽtia teſtatur eos ex venæ ſectione, etiam ſi vna duntaxat libra detracta fuerit, magnam conſequi vtilitatẽ. Sed quãtitas & menſura vacuatiõis ex prædictis cap. 14. ſcopis, nempe magnitudine morbi & viribus ægrotantis eſt conijcienda.

Auicẽna homines iugulare docet.

Lienoſis ſãguis utiliter mittitur.

Cona

Conari uerò in omnibus malis præ ſtat,ut poſt mediocrem ſanguinis miſſionem factam,iteratò ſanguis auferatur: interim quidem eodem die, quando ſic facere expedit,interim poſtridie,niſi ubi,ut antea dictum eſt,ad animi uſq; defectionem uacuare conemur. In oculorum itaq; doloribus tum humeraria uocata uena,tũ quæ ex ea deriuata eſt in gibbero inciſa,manifeſtũ celeriter cõmodum adferunt. Laborãte autẽ latere, aut pulmone, aut ſepto tranſuerſo,aut liene,aut iecore,aut uentriculo, ea quæ per alas ad gibberi iuncturã pertingit. Secũda uerò tum maximè interior erit. Quòd ſi non,ea quæ ab ipſa deducta in iuncturæ flexura apparet. Cognouiſti ſanè paulò ante ab humeraria uena diduci prædictam, connectentem ipſam.

Tres enim hi ſunt mittendi ex gibbero ſanguinis loci,interior,exterior,medius. Interior igitur in quib. partes quæ infra collũ ſunt,laborãt,utilis eſt. Exterior uerò quib. ptes quæ ſupra collũ

ſunt, ut facies, aut caput, male afficiuntur. Medius locus interdum utraſq; habet diductas uenas, in anteriorem manus partem protenſas, ac deinde hic coëuntes: interim uerò ſtatim in ipſo iuncturæ flexu in unum mutuo cõgredientes nonnunquam manifeſtã earum alteram, obſcuram uerò alterã. Proinde ubi uena laborãti parti propria obſcurior exiſtit, & ad mediarum aliquã accedis, conare eã quæ à propria deriuatur potius incidere. Accidit autem ubi & quæ inferiores ſunt gibberi iunctura, eas nimirum quæ in cubito ſunt, ſecare nihil impediat, non apparentibus ijs quæ in gibbero ſunt: atq; harum quidẽ eas quæ in rectum ſunt laborãtium partiũ. Porrò tam perſpicuam ſæpe celeriter utilitatem quæ in rectum fiunt laborantium partium uenæ ſectiones afferunt, ut & qui laborant, & familiares ipſorũ ſæpenumero obſtupeſcant.

Iterandam eſſe ſanguinis miſſionem.

COMMENTARIVS.

HORTATVR hoc loco Galenus in omnib

omnibus corporis malis hoc esse conandum, vt post primam eamq; mediocrem sanguinis missionem, iterum sanguis auferatur: idq; interim eodem die, vbi ita expedire videbitur, interdum postridie, quemadmodum suprà, capite 12. est dictum. Nisi vbi ad animi vsque defectionem vacuare conabimur, tum enim vna vice vniuersum detrahendũ erit. Dein iterum ad præceptum de rectitudine fibrarum redit, eiusque miram esse in morbis profligandis vtilitatem docet. Siquidem in doloribus oculorum humeraria, quam hodie facientes medicinã cephalicã vocant, aut quæ ex ea in gibbero deducta est, hoc est media nominata, si incidantur, manifestum celeriter adferunt commodum, propter causas paulò antè expositas. Sic etiam latere aliquo, aut pulmone, aut septo transuerso, aut liene, aut iecore, aut ventriculo laborante, ea incidenda vena erit, quæ per alas ad gibberi iuncturam pertingit. Hæc autem axillaris, & gibberi interior, inq; dextra manu iecoraria, in sinistra verò lienaris appellatur. Qui hodie medicinam

Præceptũ de fibrarũ rectitudine.

Vena axillaris, gibberi interior, & iecoraria eadem,

exercent, Basilicam nominare solent. Quòd si tamē interior hæc gibberi incidi nō potest, ea quæ ab ipsa in iun-cturæ flexu diducta est, id est media, secetur. Hæc quidem ab humeraria deriuatur, & ipsam axillarem per ramū ab ea diductū sibi connectit. Vnde omnibus perspicuū fit tres esse in gibbero locos vnde sanguis mittitur, nēpe interiorē, exteriorē, & medū. Interior locus tum cōmodissimè inciditur, quando partes quæ infra ceruicem sunt, verbi gratia latera, pulmo, & aliæ quæ paulò antè nominatæ sunt, laborant. Exterior autem, quando partes quæ supra collum sunt, verbi gratia facies, aut caput, malè afficiuntur. Medius locus vtrasq; interdum venas, humerariam nimirum & interiorem, diductas, in vlteriorem partem manus protensas, ac deinde hîc coëuntes habet. Interdum verò statim in ipso iun-cturæ flexu in vnum mutuò congrediētes. Nonnunquam etiam altera earū venarū manifesta, altera verò obscura est. Neq; enim eodem semper modo ramos diffundunt. Cæterùm si vena laboranti parti propria obscurior est, nec apparet,

Tres in gibbero loci unde sanguis mittitur.
Interior.
Exterior.
Medius.

Quæ uena incidenda, si ea quæ parti laboranti propria est nō apparet.

ret, & ad mediarum aliquam accedis, curato vt eam quæ à propria vena diducitur seces, verbi gratia, si lienarem dictã venam in lienis affectibus, quia nusquã recte in gibbero apparet, incidere non licebit, mediam nominatam secabis, sed eam quæ à lienari, non autem eam quæ ab humeraria diducitur incidito. Nonnunquam etiam licebit vt eas venas quæ infra gibberi iuncturã sunt secemus, vbi nimirum quæ in gibbero sunt haud apparent. In ijs verò incidendis rectitudo fibrarum vnicè nobis obseruanda erit. Quippe tam perspicuam sæpe, idqúe celeriter, vtilitatem venæ sectiones quę in rectum fiunt afferunt, vt & ipsi ægrotantes, & horũ familiares sępenumero obstupescant. Et certè nemo est medicorum qui hoc ipsum non quotidie etiam accidere videat. Vt meritò ab ijs qui ad gubernacula Reipub. sedent publico edicto contraria venæ sectio inhibenda esset, propter multa & varia quę hanc ipsam sequuntur incõmoda & pericula.

CAPVT XVII.

Ego itaq; rogatus sum aliquando à diuite quopiam uiro in suburbio Romanæ urbis habitante, ut suarũ rerũ œconomum inuiserem, cui cæcitatis im minebat periculum, hoc enim ipse dice bat, uehementer dolentem, idq́; propemodum diebus uiginti. Erat autem familiæ diuitis illius præfectus medicus Erasistratius, studiosè semper uenæ sectione abstinens. Vbi igitur laborantem inspexissem, iuuenemq́; esse multi sanguinis, oculosq́; nondũ exulceratos habere deprehendissem, cæterùm phlegmonem, fluxionemq́; maximam, & in ambabus palpebris densitatem, in altera etiam asperitates iam quasdam, à quibus obtenebratione orta magis dolebat, & phlegmone defluxioq́; ipsa exacerbabãtur: ijs inquam cõspectis, cognitaq́; omni curatiõis qua medicus ille usus erat ratione, me quidem non posse aßiduè in suburbium uenire dicebam, ex usu uerò esse ut homo triduum, ut minimum,

breuibus interuallis à me inspiciatur. Permitte igitur illum, inquam, mihi per hosce tres dies. Imò uerò, ait, hoc abs te contendo, gratiamq; habebo: quin iam hominem ad ædes tuas abduc. Venit autem horam circiter quintam, ac prima statim detractiõe sanguinis libras tres exhausi, dein hora nona aliam extraxi. A quibus plurimùm leuatus, postridie leuiũ quopiã collyriorum, cui admixtum erat id quod ex uino cõficitur, inunctus est, ueluti in eiusmodi facere cõsueuimus, inunctione sub palpebris per summum cuspidis specilli facta. Id autem primũ mane factum est, dein hora tertia, postea nona, à quibus inunctionibus sub occasum solis lotus est. Postero deinceps die palpebris extrà uersis bis inunctus est, maiore copia collyrij illius quod uinum recipit molli collyrio admixta: postea ad uesperam lotus est. Sequenti die mane diuiti illi obuiam factus eò loci ubi è uehiculis descendere solent, salutauit illum oculis apertis,

phlegmoneq; ac fluxione liberis, qui ante biduũ palpebras præfluxione ac dolore aperire non potuit. Quapropter res incantationi cuidam similis uisa est, ita ut & ille ipse curationis celeritatẽ admiratus exclamaret, omnesq; qui cũ eo erant similiter in clamorẽ prærumperent, quum nos haud magnum quippiam fecissemus, nisi comparatione medici eius familiaris, qui propter metum uenæ sectionis maximũ malum attulerat. Porrò opus erat laboranti ut ex palpebris extergerẽtur tum densitates, tum asperitates: id quod citra mordax medicamẽtum fieri haud poterat. Tale autẽ nihil ferre potuit, nisi prius uacuatus foret. Dictum enim iam, & sæpe nobis demonstratum est, omnia acria medicamenta partibus quibusdã admota, nisi uniuersum corpus uacuũ fuerit, & exquisitè excremẽtorum expers, fluxionem attrahere, phlegmonemq; efficere. Percontatus igitur est tum diues, quænam incantatio curationis fuisset, &

cùm

cùm omnia quæ facta sunt audiuiſſet, ab eo tēpore Eraſiſtratiū illum medicum ſanguiſugū nominauit. Hæc itaq; narratio utriuſq; indicationē continet, tum quòd in eiuſmodi affēctibus ſanguinem mittere oportet, quod in præſenti ſermone nobis propoſitū non erat: tum quòd in rectum laborantium partium ſecare uenā conueniat, & quòd humerarias uenas, ubi partes thorace ſuperiores laborant incidere oporteat.

COMMENTARIVS.

IN ꝓlixa admodū hui⁹ capitis hiſtoria, quēadmodū metipſe in fine ei⁹ meminit tria potiſsimū Galen⁹ docet, nēpe quòd in dolorib⁹ oculorū ſit mittēd⁹ ſanguis, et quòd ex venis quę ī rectū ſunt partiū laborātiū, neq; tñ è quauis, ſed humeraria vocata. Prǽterea Eraſiſtrati & ſuorū ſequaciū notat demētiā, eòquòd ī nullo vnquā affectu ſanguinē miſerūt, ideoq; meritò ἁιμοφόβους et ſāguiſugos autmittēdi ſanguinis timidos eſſe appellatos. Quo ſanè nomine vſus eſt ét Galenus lib. 9. Ther. Met. ca. 5. Cęterùm quū hęc *Eraſiſtratij ſanguiſugi dicti.*

historia longa sit & satis perspicua, nihil attinet singula eius verba explicare. Sufficiat itaq; nos ea tantùm quę difficultatem aut obscuritatem aliquã præ se ferunt, exposuisse. Proinde sciendum primum per *δασύτητα*, hoc est densitatem hîc non aliud esse intelligendum, quàm palpebrarum crassitiem rubicũdam, à sordibus contractam, quod ex sequentibus fit manifestum. Paulò enim pòst ait, ad pellendam extergendámve densitatem mordaci medicamẽto opus esse, quod de sordium crassitie esse intelligendum clarum est, & minimè de hirsutia aut pilositate, vt antiquus conuertit interpres, quam Græci *τριχίασιν* nominãt: malũ nimirũ in quo inutiles & oculos pungentes pili in palpebris nascuntur. Deĩn habet hæc historiá exemplum quantitatis extracti per venæ sectionem sanguinis, nempe tres libras, & paulò pòst iterum vnam. Ita vt vno die libras quatuor eduxerit Galenus. Quare si eam cum nostris venę sectionibus, & hodie vsitatis contuleris, vix scarificationis nomen, vt alibi copiosius diximus, merebũtur. Per horas autem quintam

Δασύτης.

τριχίασις.

Exemplũ quantitatis extracti sanguinis.

tam & non am inaudiendę veniunt inę-quales, quòd scilicet sine adiectione ac vlla determinatione loquatur, quemadmodum in annotationibus nostris in quintum Galeni de Tuenda sanitate librũ scriptis fusius docuimus. De mollibus leuibúsve cóllyrijs, quorum in hac historia mentio fit, plura habet Galen' lib. 4. de Cõpos. medic. localium, cap. 1. & sequentibus. Nonnulla quoque de ijs annotauimus in lib. 6. de Tuend. sanit. cap. 11. vbi etiam de specillo multa & ad institutum facientia diximus. Collyriũ autem ex vino describit Paulus libro 7. capite 16. Porrò Romanos senatores & diuites vsos fuisse vehiculis notius est quàm vt dici à nobis copiosius debeat. Ad quẽ sanè morem hoc loco Galenus respexit, dum ait, œconomum diuiti illi obuiam factum eò loci vbi ex vehiculis descẽdere solent. Fuit autem is haud dubiè locus vbi multitudinis fex quotidie Romanis ditioribus salutatum occurrebat, id quod matutino tempore fieri consueuerat, vt ex illo Martialis satis liquet:

Mollia collyria.

Roman senatores vehiculis usi.

Acria medicamenta non sunt temerè partib. corporis admouẽ

Prima salutãtes atq; altera suscipit hora

Exercet

dā ante ua cuationē. Exercet raucos tertia cau sidicos.
Habetur etiam in hac historia salubre præceptū summoq; studio medicis obseruandum, quòd scilicet acria medicamenta non sint temerè partibus corporis admouenda, nisi vniuersum corpus prius vacuatum fuerit, adeoq; excrementorum expers, aliás enim fluxionē attrahunt, ac phlegmonem ea in parte cui adhibita sunt excitant. Reliqua huius historiæ clara sunt, ideo vberiore explicatione non egent.

CAPVT XVIII.

QVEMADMODVM *omnes prædictæ partes uenæ sectione in gibbero facta, ut dictum est, iuuantur: ita quæcunq; ijs inferiores sunt, eorum quæ in poplite & malleolis inciduntur: Sunt autē prædictis inferiores: quæ iuxta coxam, uesicam, & uterum sunt. Renes autē ancipites sunt, siquidem inferiores sunt ijs quas prius recensuimus: superiores autem ijs quas secundo loco commemorauimus. Quapropter uenæ sectionibus in gibbero factis*

factis interdum auscultant, quando nimirum phlegmone recens fuerit, & sanguinis redundantia affuerit. Qui uerò affectu illo laborant quem propriè Nephritin nominant, eam quæ in poplite est tum incidere oportet, aut omninò eas quæ sunt in malleolis uenas.

COMMENTARIVS.

Partes infra thoracē: quarum nenarum sectione iuuantur,

QVOD partes quæ sunt infra thoracem à sectione venarum quæ in poplite, aut malleolis sunt iuuentur plurimum, nunc Galenus ostendit dicens: Quemadmodum omnes partes prædictæ, superiores nimirum thorace, & in ipso thorace contentæ, sectionibus venarum in gibbero iuuantur: ita quæ thorace inferiores sunt, earum quæ in poplite & malleolis inciduntur. Inferiores autem quas dicat metipse nominatim exprimit, coxam videlicet, vterum & vesicam. His itaq; partibus laborantibus quæ in poplite, & malleolis sunt venæ incidendæ, quòd cum illis communitatem quādam obtineant.

Renes

Renes autem in numero prędictarum & inferiorum thorace partium non cōplectuntur, sed planè ancipites sunt, ἰσαμφοτερίζουσι, in vtranque partem vergunt, mediam naturam habent, & inter duo genera ita intercedunt, vt in nullo istorum planè censeri queant: id enim Gręcis propriè est ἰσαμφοτερίζειν. Inferiores enim sunt renes partibus quas prius recensuimus, collo scilicet & thorace. Superiores autem ijs quas secundo loco commemorauimus, coxa nimirū, vtero & vesica. Quum itaq; ancipites esse renes constet, fit vt interdum venæ sectionibus quę in gibbero sunt auscultent, vbi videlicet phlegmone recens est, copiaq; sanguinis affuerit. Quia tū reuulsione tantùm humorum ad renes confluentium opus est, & nequaquam deriuatione: nulla enim adhuc humorum pars, effatu saltem digna, renes obsidet. Cęterùm qui affectu quē propriè νεφρῖτιν Græci vocant, laborare deprehenduntur, ijs ea quę in poplite est vena, aut omninò quę in malleolis incidēda erit. Quippe tum retrahendum simul & deriuandum erit, humoris enim

Renes ancipites sūt partes.

ἰσαμφοτερίζειν

pars

pars adhuc fluit, & pars locum laborantem obsidet. Non possunt autem hæc commodius fieri quàm per iam dictas venas, ideò incidendæ præ cæteris veniunt. Sciendum etiã hoc loco erit nephritin vocem Græcis bifariam accipi. Vno modo generatim, pro quouis vitio renum. Altero priuatim seu propriè pro renum phlegmone cum vehementi dolore, quandoq; verò & vrinæ difficili transitu, in qua fibrosa & arenosa cum modico sanguine excernuntur. Eius quod diximus testis est author Introductorij seu medici, & Definitionũ libri. *Nephritis quid.*

Porrò uteri phlegmones magis quã renum, à uenis in cruribus incisis iuuantur. Vacuationibus enim quæ in gibbero fiunt, aliud etiam quoddam accedit malum, quippe menstruas purgationes supprimunt, eò quòd sanguinem ad superiora corporis reuellunt. Quæ uerò ex cruribus fiunt, nõ solùm reuellũt, sed & menses euocare solent. Ac quando hoc facere uolueris, prope tempus consueti mulieri circuitus, tribus aut qua-

tuor diebus anteuertas, aut uenam incidens, aut mallcolos alterius cruris scarificans, parum uacuato. Dein postridie eodem modo ab altero crure iterum similiter uacuato, ut tamen unà istis diebus in quibus ita uacuas, & ante hos alijs quatuor aut quinq; de extenuãte uictu prospicias. Scriptus est autem à nobis seorsum unus liber de extenuãte uictu. Verùm mulieribus etiam citra huiuscemodi uictus rationem menses abundè prouocant & calamintha, & pulegium. Dare uerò ea oportet in mulsa cocta, & arida tusa, cribroq; subtili trãsmissa, ac rursus in mortario trita ut pollinem referant mulsæ insperge. Tempus uerò potionis optimũ est à balneo, inuolutis adhuc linteo. Hæc itaq; mitia sunt medicamenta. Vehemẽtiora autem sauina & dictamũ: cæterùm usus prædictis similis. Datur uerò hoc etiã tempore medicamentum quod propriè amarum nominatur, centum habens drachmas mixtas aliorum medicamentorũ

cuiusq; sex. Optimum autem est quando Cinamomum acceperit. Hæc quidem obiter dicta sint, quanquam à re ipsa non aliena, eò quòd delationi sanguinis ex utero auxiliantur, cum uacuatione quæ ex cruribus fit, siue malleolis scarificatis, aut incisa quæ ad talum est, aut in poplite uena.

COMMENTARIVS.

QVA ratione quibúsve auxilijs mẽstrua sunt euocanda hoc loco Galenus docet. In primis verò vteri phlegmonem magis à venis quæ in cruribus secantur iuuari ait quàm renũ, quòd nimirum maior illis cum vtero quàm renibus sit cõmunitas. Venę enim quę ad vterum pertinguut à venis crurum oriuntur. Hinc est quòd venę crurum nõ solùm ab vtero reuellant, sed & menses euocẽt. Quapropter prędictarum venarum sectione non solùm reuulsio, sed & deriuatio fit, ideoq; in vteri inflammationib⁹ incisio eius optima est, vt quę non tantùm retrahat, verumetiam deriuet, quod in internis phlegmonibus, vt suprà est ostensum, maximè necessarium est. Proinde

Qua ratione qbusq; auxilijs mẽstrua sunt euocanda.

Theodorici Gaudani erratũ.

Sanguinis missionem ex uenis poplitis et malleoli iã retractionem, iã deriuationẽ uocat Galenus.

Qua ratione menses euocãdi, et quo tempore secanda uena.

minus rectè Theodoricus Gaudanus hunc locum ita conuertit: Quæ verò ex cruribus fiunt, tantùm abest vt retrahãt, vt etiam menses promoueant. His enim verbis negat per sectionem venarũ quæ in cruribus sunt fieri retractionẽ, quod sententię Galeni plurimum aduersatur, vt qui disertè dicat has venas non solùm reuellere, sed & menses euocare, adeoq; deriuare. Atq; hinc fit, vt sanguinis missionem ex ijs venis iam retractionem, vt hoc loco, iam deriuationem, vt lib. 2. ad Glauco. cap. 2. nominet, inquiens: Deriuabis autem si quę in poplite sunt venas diuiseris. Contrà sanè quę in Gibbero fiunt venę sectiones ab vtero tantùm ad superiora retrahunt, & non deriuant, ideo menstruas purgationes non promouent, vt dictum est suprà ca. 11. sed potius supprimunt. Cęterùm quod ad mẽsium euocationẽ attinet, sciẽdum quãdo hoc nomine venam in poplite, aut malleolis, scilicet internis, quas Saphenas hodie vocant, quæq; vteri malis abigendis idoneę sunt, secare voluerimus, hoc sanè faciendum triduum aut quatriduum ante consuetũ mulieri circuitũ,

cuitum,hoc eſt,tẽpus vbi purgatio muliebris appetit. Tum enim naturam nobis adminiculantem,vt quæ per id tempus purgare mulierẽ per vterum ſoleat, habebimus. Primumq́; in altero crure ſecanda vena. Poſtero die ab altero crure eodem modo,vt antea, vacuãdum erit, ita tamen,vt iſtis diebus quibus vacuamus,& alijs quatuor aut quinque hos ipſos antecedentibus,victum extenuantem præſcribamus. De quo quidem victu ſcriptus eſt ſeorſum liber vnus à Galeno. Atqui hac in parte Aldinus Græcus codex mutilus & deprauatus eſt. Reſtituendus autem in hunc modum erit: γέγραπται δὲ περὶ τῆς λεπτυνούσης διαίτης ἐν ἰδίᾳ βίβλιον. ἀλλὰ ταῖς γυναιξὶ καὶ χωρὶς τῆς τοιαύτης διαίτης ἱκανὰ προτρέψαι καταμήνια &c. reliqua enim recte habẽt. Horum autem verborũ is planè ſenſus eſt, quem in noſtra conuerſione expreſsimus. Ait enim mulieribus citra etiã extenuantẽ victum abundè poſſe prouocare menſes calamintham & pulegium, propter peculiarem vim incidẽdi & extenuandi craſſos humores quam obtinent. De Calamintha verò,qua crebrò

Græcus Aldinus codex emẽdatus.

Calamintha idonea ad menſes prouocandos.

vſus eſt Galenus ſect.5. Apho. cõmẽ.36. ita ſcribit: Epota medicamenta quæ incidunt, & humorum craſsitudinem extenuant, quale eſt quod ex Calamintha fit, quo nos aſsiduè vtimur, ſæpe ciere ſolent tardantes menſium purgationes. Duplici verò ratione calaminthã & pulegium exhibebis. Primò enim in mulſa cocta bibenda dabis. Et ſi ea ratio minus placebit, alteram arripe, nempe prædictas ſtirpes aridas tuſas, & per cribrum ſubtile tranſmiſſas, & iterũ in pollinem tritas, mulſæ inſperge, & bibẽdas præbe. Optimum verò tempus hanc potionem offerẽdi eſt à balneo ſtatim; vbi mulier adhuc linteis eſt inuoluta. Tum enim omnes corporis meatus laxiores adhuc exiſtunt, adeoq; vis medicamẽti epoti promptius ad vterum per venas peruenire poteſt. Atq; hæc mitia admodum ſunt medicamenta. His autẽ validiora ſunt ſauina & dictamus Cretica, de quibus in lib. Simplic. Galenus & Dioſcorides multa. Quòd ad vſum autem illorũ ſpectat, à prędictis nihil variant, ſed ſimili ratione ſunt exhibenda. Dandum etiam hoc tempore hiera picra

Exhibendi calaminthã & pulegium ratio.

Tempus propinãdæ potionis.

Validiora medicamẽta.

Hiera picra Galeni.

cra Galeni, quæ tamen sit eiusmodi, vt ad aloës drachmas centum, reliquorum cuiusq; conijciantur drachmæ sex. Hæc enim est picra quam olim omnes, vt testis est Galenus lib. 6. de Tuenda sanit. cap. 9. Romæ preparabant. Optima autem est si Cinamomum accipit, vt ibidē etiam scribit Galenus. In penuria tamē cinamomi, ponendum pro eo esse optimę casię duplum statuit. De compositione Hierę picrę plura habes apud Galenum in lib. 7. Ther. Metho. cap. 11. Hęc quidem quę hactenus dicta sunt euocationi mēsium vnà cum vacuatione quę ex cruribus fit, malleolis aut venis quę in poplite sunt pertusis, non parū auxiliantur. De mensium verò prouocatione plura diximus in libro nostro 3. de Medendis morbis, cap. 53.

Scio & Ischiadas uno die uacuatione ex cruribus sanatas esse, quæ scilicet non ex frigore, sed à uasis quæ in coxa sunt sanguine impletis factæ crāt. Quocirca sic affectis sanguinis mißio à uena poplitis, quàm in malleolis commodior est. Scarificatio autem illos mani-

fectè haud iuuat.

COMMENTARIVS.

ABSOLVTA vna parte quę infra thoracē est,vtero nimirum,ad alteram, nempe coxam ipsam progreditur, docetq; quę ea laborante & doloribus vexata sit incidenda vena. Nam si Ischias malum oriatur non quidem à causa externa,frigore scilicet,sed propter copiā sanguinis quę in venis coxę cōtinetur, poplitis vena incidenda erit. Eius enī sectio,ob vicinitatem ac communitatem cum coxa,plus auxilij affert,quàm eius, quę in malleolis est. Fit enim ex vicinis venis,Galeno in lib. de Artis constitutione teste,vacuatio melior. Tamen vbi poplitis vena,qua hodie secari ferè desijt,commodè incidi non potest,ea quę in malleolo exteriore est, quam hodie Ischiaticam,vel barbara admodum voce Sciaticam,nulla alia de causa, quàm quòd coxę doloribus prodest,nominãt, secari potest. Has autem venas secandas esse in Ischiade Galenus etiam libr.10. de compos.medicam. localium, cap. 2. docet,scarificatio autem malleolorum ischiat

Poplitis uenæ sectio

Sciatica.

iſchiaticos non manifeſtè iuuat, minus enim educit, quàm opus ſit in iſta ſanguinis copia. Cęterùm coxa nihil aliud eſt, Galeno etiam capite 21. libri de Oſſibus authori, niſi os quod amplos cõtinet ſinus in quos femorum capita inſeruntur. Non meminit autem malorum veſicę, quam tamen in partium diuiſione nominatim expreſsit, quòd ſcilicet malorum eius, quod ad ſanguinis miſſionem attinet, eadem quę vteri ſit ratio. Eundẽ enim ſitum veſica & vterus in corpore, Galeno in libello de vteri diſſect. teſte, obtinent. Coxa.

CAPVT XIX.

CAeterùm ut ſummatim dicam incipientes phlegmonas reuulſoriè uacuare oportet: quæ uerò diuturnæ ſunt, ex ipſis, ſi fieri poteſt, laborantibus partibus. Sin minus, ex ea quæ ijs maximè uicina eſt. Incipientibus enim, id quod influit auertere conuenit. In diuturnis autem ipſum tantum quod laboranti parti impactum eſt uacuare oportet. Vacuabitur uerò id optimè per ue-

nas coëuntes cum ijs quæ in partibus ipsis sunt sitæ. Huic rationi experientia quoq; ipsa testimonio est. Quocirca ijs quæ in faucibus & arteria uehementi laborant phlegmone, in principio quidem quæ in gibbero est, post hãc quæ in ipsa lingua magnificè auxiliatur, ambabus nimirum quæ in ea sunt uenis incisis. Sic etiam in oculis induratas phlegmonarum reliquias uena quæ ad magnum est angulum secta iuuat: quemadmodum capitis grauitates, & diuturnos in eo à plenitudine dolores, uena in fronte incisa manifestè leuare solet. Incipientes autem & uigentes, reuulsio per cucurbitam in occipite, interim quidem ipsam solam, interim etiã cum scarificationibus appositã. Verùm uniuersum corpus antea uacuatum esse oportet. Eadem ratione dolores in posteriore capitis parte incipientes & uigentes, uena in frõte secta iuuat. Quippe reuulsiones cum uacuatione magis fluxionibus incipientibus fieri oportet.

Quæ uerò ab ipsis laborantibus parti=bus, aut illis uicinis uacuãt, in phlegmonibus iam ueluti induratis.

COMMENTARIVS.

QVANQVAM suprà capite decimoquinto Galenus abundè in qua corporis parte vena sit incidẽda docuit: tamen vt hanc rem discentium animis altius infigat, hoc loco iterum, idq; summatim, quæ venæ laborantibus iam corporis partibus sint incidendæ monstrare pergit, inquiens. Si pars aliqua phlegmone laborare incœperit, reuulsoriè vacuandum erit. Siquidem fluentem ad partem humorem in contrarium trahere, & auertere oportet. Et sunt qui ex hoc Galeni loco inter initia phlegmonum ex oppositis seu cõtrarijs, & distãtissimis partibus reuellendum esse docere contendunt, quasi verò reuulsio non fiat nisi ex contrarijs partibus aut maximè distantibus. Parum itaque memores sunt qui in absurda ista opinione versantur, quid alibi, nempe in libro 2. ad Glauconẽ, scribat Galenus. Ibidem enim disertè vtrunq; vacuatiõis genus,

Quæ uenæ laborantibus iã partibus corporis incidendæ.

Confutatio quorundam nõ rectè intelligentium Galenum.

hoc est tam reuulsionem, quàm deriuationem, per communes venas, id est met ipso interprete, quæ κατ' ἴξιν, hoc est in rectum sunt, fieri debere tradit. Quod clarius lib. 13. Ther. metho. cap. 9. in eum scribens modum docuit: Satius igitur sit, inqt, vbi partes quæ in ore sunt phlegmone laborare incœperint: φλεγμαίνειν ἀρχομένων: deriuare ad nares. Pari modo venam quoq; vbi hæ partes sic laborant, incidere humeralem in manu. Si ea non cernitur, mediã. Vbi iecur, thorax, pulmo, aut cor sic afficiũtur, internam. In angina, primas in manibus, secundas eas quæ sub lingua habentur. At ijs quæ in occipite sunt sic afflictis, etiam eam quæ in gibbero est, necnõ eam quæ habetur in fronte. Renibus verò & vesica, pudendo & vtero sic habẽtibus, eas quę in cruribus sunt sitæ: ac potissimũ quæ circa poplitem sunt. Sin minus, eas quæ iuxta malleolum. Perpetuò verò in omnibus, quæ in rectum sunt. Iecore quidem inflammatione laborare incipiente, quæ in dextra sunt manu: liene verò, cõtrà. Hæc ille. Quem sanè locum ideo lubentius subieci, quòd multis quæ hîc dicun

dicuntur lucem afferat, & quòd perspicuè doceat vacuationem reuulsoriã inter initia phlegmonum, atq; ex ijs venis quæ in rectum sunt, faciendã esse. Porrò in diuturnis phlegmonib⁹ vbi nihil amplius ad laborantem partem affluit, vacuãdum quod parti phlegmone obsessæ impactum est. Id quod bifariam fieri potest. Primò, si ex ipsis laborantibus partibus vacuamus: id quod simpliciter vacuationem, vt suprà cap.16. est dictũ, nominamus. Nam vacuat tantùm, neq; tamen reuellit, neque deriuat. Quum enim iam remissus sit dolor, & fluxio restiterit, reliquũ est hoc solũ, vt id quod in laborante adhuc hæret & impactum est vacuetur. Ea autem non semper vtimur, sed tum solùm, vbi scalpello partẽ laborantem attingere, & ea scarificata sanguinem extrahere licet. Addimus autem præter partis sectionem aliquando hirudines, cucurbitulas, aut earum vice cornua, aut vitra cum igne. Idq; non alia de causa, q̃ vt ea quæ in parte laborãte coaceruata sunt educamus. Quòd si verò ex parte laborante vacuare adeo qúe prima ratione vti nobis minus sit *Vacuatio simplex.*

integrum,ad alteram nobis progrediendum erit, quæ ſcilicet ex ijs quę maximè vicinæ ſunt partibus laborãtibus venis, hoc eſt,ijs quæ coëunt & vniuntur. Id enim eſt συνηρμμένων Græcis: cum his venis quæ in laborante ſunt particula,vacuat. Ea autem vacuationis ſpecies deriuatio propriè,vt loco paulò antè citato oſtenſum eſt,dicitur. Prędicta pręcepta Galenus exemplis aliquot illuſtrat: quorum primũ eſt de phlegmone fauciũ & arterię,hoc eſt angina,in qua principiò vacuandum erit ex gibbero, id eſt humerali vena. Dein ex venis quæ ſub lingua ſunt,vt patuit ex verbis quæ paulò antè ex Galeni The.methodo citauimus,& cap.10.huius libri. Et ſciendum hoc loco erit per φάρυγγα,fauces eſſe intelligẽdas, non obſtante quòd interdũ etiam guttur ſignificet. Nam quum ſimul etiam aſperę arterię, cuius quidem guttur pars eſt ſumẽda,mentio hîc fiat, ne eandem partem bis nulla alia interueniẽte nominaſſe videatur, per φάρυγγα,fauces accipiendę erunt,vtpote in quibus perinde atq; in gutture angina fieri ſolet. Alterum exemplum quod affert Galen

Deriuatio

Phlegmone fauciũ.

φάρυγξ.

Phlegmone oculorũ.

Galenus, eſt de phlegmone oculorum, in qua itidem initio humeralis inciden da erit, dein verò vbi reliquię phlegmo nis induratæ fuerint, quum non liceat ex ipſis oculis vacuare quod ijs infixum eſt, ex maximè vicina vena, vt eſt illa quę ad magnum eius angulum exiſtit, vacuabimus. Hęc enim vnita eſt venis quę in oculo ſunt, Tertium eſt de capi- tis grauitatibus, & à plenitudine natis doloribus diuturnis, in quibus frontis venam ſectam manifeſtè ait iuuare. Incipientibus autem & vigentibus dolori bus reuulſio per cucurbitā in occipite appoſitam vel ſe ſolam, vel cum ſcarifi- cationibus, prodeſt. Cęterùm antequā cucurbita vſus fueris, pręſtat totum cor pus per humeralis vocatę venę ſectionē vacuatum eſſe. Cuius quidē rei cauſam reddit Galenus, ca. 95. Artis medicę, inquiēs: Si vniuerſum corpus plus æquo plenum fuerit, per laborantem partem minimè vacuandū. Nā ſi ſcarificationi bus aut ſectionibus ſenſibiliter vacuabi mus, plus ratione excitati doloris attra hemus. Si verò calefacientibus diſperge re tentabimus: plus erit id quod vi calo-

Dolor capitis.

Ante cucurbitæ uſum corpus uacuādum.

ris ad partem adtrahetur, quàm disper-sum. Quòd si in eo elaborabimus, vt quod influxit retrocedat, corpus plenū non admittet. Ad hęc igitur ambo totū corpus vacuare oportet, aut omnino ad contraria loca, quod laboranti parti influit, attrahere. &c. Pari ratione, corpore nimirum prius vniuerso vacuato, dolores in occipite incipientes, aut vigentes, vena in fronte secta iuuat: iuxta hoc Hippocratis. Dolenti posteriorem capitis partem, recta in fronte vena incisa prodest. In cuius sentētię explicatione in nostris commentarijs plura ad institutū facientia reperient studiosi. In fine huius capitis iterum generale pręceptum de vacuationibus, cuius ab initio meminit, repetit, dicens: Fluxionibus incipientibus esse retrahendum cū vacuatione: hoc est reuulsione & deriuatione vtendum. Neque enim hoc loco vacuatio aliud quàm deriuationem significat. Qua quidem in significatione nō rarò hac voce vtitur Gale. Nempe lib. 2. Vict. acut. morb. com. 10. vbi inquit, Venam in gibbero secare oportet, quę sanguinem à laborante parte & magis &

5. aph, 68.

Fluxionibus incipientibus reuulsione et deriuatione vtendū.

Vacuatio interdũ idẽ quod deriuatio significat.

gis & velocius tum reuellere, tũ vacuare posſit. Et lib.13. The. meth. cap.9. vbi in eum scribit modũ: Ergo pariter tum reuellendus, tum vacuandus qui ad iecur fluit sanguis est, interna in dextro gibbero secta vena, propterea quòd in rectum sita sit, & ampla via cum vena quæ caua dicitur, societatem habet. Porrò vbi diuturnæ fuerint phlegmones ab ipsis partibus laborantibus, & illis maximè vicinis, vt comprehensum est, vacuandum erit.

In quibus autem corporibus nulla dum particula laborat, cæterùm Vere ineunte uacuationem anteuertimus, in ijs, si quidem homo ille quotannis æstiuo tempore febribus morbis capi consueuit, dum redundãtiam eorum, quæq; morborum generationi opitulantur, uacuare studemus, quæuis pars ad sanguinis detractionem eiusdem conditionis & sortis est, quemadmodum utiq; si arthriticus fuerit omnibus articulis laborans. Quibus uerò pars quæpiã nisi prius uacuati fuerint præcipuè infe-

ſtatur, haud æquè ex quauis particula uacuationem moliri oportet, ſed perinde atq; in ijs quæ iam laborare incipiunt. Quocirca podagricos ex gibbero uacuabis: comitiali autem morbo & uertigini obnoxios potius ex cruribus. Si uerò propter retẽtas hæmorrhoidas ſanguinẽ miſeris, ſi quidẽ cohibere has uoles, eas quæ in manib. ſunt, ſin elicere, quæ in cruribus ſunt uenas ſecare oportet. Verùm in ijs quibus ſuppreſſa ſunt menſtrua, ſemper quæ in cruribus ſunt. Non enim ut in hæmorrhoidibus quidã liberari eiuſmodi uacuatione uolũt, quidam uerò habere cupiunt: ita quoq; in menſtrua purgatiõe res ſe habet. Quippe uacuatio per hæmorrhoidas ſuſpecta eſt, ne in tantam euadat immoderationem, ut aut hominem protinus interimat, aut omninò hydropicum, aut malo corporis habitu præditum reddat. At per uterum purgationibus, ut quæ naturales ſunt, tale nihil accidit. Euenit tamẽ aliquando ut etiam ex utero propter
eroſi

erosionem sanguis erumpat, in quibus non idem est curationis scopus. Non enim effluere sanguinem, ut in menstruis, sed planè sistere consilium est. Communis igitur in ijs omnibus qui Vere ineũte ad sanguinis mißionem ueniunt hæc ratio est, si quidem præcipuè infirmam aliquam partem habeant in quam quæ coaceruatur plenitudo decũbat, reuulsoriè ut uacuemus. Si uerò tale nihil sit, unde cuique magis placebit, excepta tamen hæmorrhoidis, aut mensium suppreßione, ut paulò antè definitum est.

COMMENTARIVS.

Quæ uenæ secādæ sint partib. nō dum laborantibus.

QVAE venæ secandæ sint partibus corpis nondũ laborãtibus hoc loco Galenus docet. Nam si Vere ineũte, quo potissimũm tempore vacuationi studendũ est, in corporibus quorum nulla adhuc particula laborat vacuatione anteuertere morbos cupimus: vt si homo quispiam æstiuo tempore singulis annis febribus capi cõsueuit: dum redundantiam eorum, quæque morborum generationi opitulantur: nam idipsum

χορηγία. vox χορηγία ſignificat, vt paulò pòſt latius dicemus: vacuare conamur, quæuis pars ad ſanguinis detractionem eiuſdem eſt conditionis & ſortis: hoc eſt nihil refert tum qua in parte venam ſeces. Perinde atq; ſi quis omnibus partibus, vt arthritici, laboret, Nam quum omnes ex æquo laborent, parũ refert qua ex parte ſanguinem mittas. Si verò pars quępiam, niſi prius vacuemus, præcipue infeſtatur, tunc non æquè ex quauis particula vacuationem molimur, ſed ſicut in ijs quæ iam laborare incipiunt plurimùm refert quam venam ſeces, ita etiã tum vbi vna aliqua præcipuè infeſtabitur. Quapropter podagrici ex gibbero vacuandi ſunt, quòd hac ratione humorũ ad pedes defluxio & impetus in cõtrariũ trahatur. Comitiali autẽ morbo & vertigini obnoxios, ex cruribus eandẽ ob cauſam vacuare oportet. In retentis hæmorrhoidibus, ſi eas ita retentas ſeruare ac cohibere ſtudemus, venas quæ in manibus ſunt, quòd humorũ fluxum in contrariũ agant, incidemus. Si verò hæmorrhoidas elicere cõſiliũ eſt, eadem de cauſa quę in cruribus ſunt ve-

nas incidere oportet. Menstruis autem suppresſis, perpetuò venas quæ in cruribus ſunt ſecabimus. Cuius rei hãc rationem reddit Galenus: Nemo eñ, inquit, eiuſmodi vacuatione quæ per mẽſes fit perinde atq; ab hemorrhoidibus libera ri vult, vtpote quę naturalis ſit, & corpus ab omnibus excrementis expurget. *Menſtruis ſuppreßis perpetuò uenæ quæ in crurib. ſunt ſecandæ.* Quod autem nõnulli ab hemorroidibus liberari velint, hæc ratio eſt. Quippe metus eſt ne aliquando hæmorrhoidum vacuatio in tantam euadat immoderantiã, vt hominem vel protinus interimat, virtute nimirum prorſus extincta, vel aquę inter cutem, vel malo corporis habitui, ob iecui per hanc vacuationẽ immoderatam refrigeratum, obnoxium reddat. Hinc eſt quòd Galenus li. 5. de Laborãtibus partib. ca. 6. ita ſcriptũ reliquerit: Proinde ratiõi magis cõſentaneum eſt, vt ob viſceris refrigerationẽ cibus diſtributus in ſanguinẽ trãſmutari non poſsit. Quinetiam refrigerantur cum ipſo vniuerſi corporis venę, idq; maximè vbi nullo plerunq; tumore in iecore apparente, laborans aqua inter cutẽ moleſtari videtur, vitio exiſtẽ-

te vel in liene, vel ieiuno, vel tenui inte ſtino, aut meſenterio, vel pulmone, vel renibus. Aut etiam vbi plurimus per hæmorrhoidas ſanguis excernitur. Hæc ille. Quum verò in purgationibus quæ per vterum fiunt naturalibus nihil tale accidat, ideò nemò ab ijs vult liberari. Cæterùm accidit interdum vt ſanguis ex vtero erumpat, non quidem naturæ ratione, quæ per hunc vniuerſum expurgaret corpus, ſed propter eroſionem venarum. Et tum planè is ſanguis per cõmodam curationem, & ijs medicamentis quæ eroſionem ſanant, ſupprimendus erit. In fine huius capitis Galenus quæ iam dicta ſunt ſummatim perſtringit, inquiens: Communis igitur in omnibus qui Vere ineunte ſanguinem mittunt hæc eſt ratio, vt ſi vnam aliquã præcipuè infirmam partem habeant in quam quæ colligitur plenitudo decumbat, reuulſoriè vacuetur, atque interdũ ex diſtantiſsimis. At ſi nulla pars præ cęteris plus affligatur, vt ex quacunque parte magis placebit vacuemus, excepta tamen hæmorrhoidum & menſium retentione, in qua vacuandũ perpetuò

erit

erit ea ratiõe quæ paulò suprà est defi-
nita & exposita, licebit. Quod ad vocẽ χορηγίαν attinet, sciendũ hãc Græcis nihil aliud significare nisi δόσιν, hoc est dationem, contributionem, suppeditationem ve. Vsus est itaque ea hoc in loco Galenus μεταφορικῶς pro redũdãtia quæ ad morbi generationẽ suppeditatur. Vt enim alicui ad vitæ sustẽtationẽ necessaria suppeditãtur, ita quoq; corpus plenum ad morbi generationẽ redũdantẽ materiã, quã χορηγίαν nominat Galen⁹, suppeditat. Præterea in Aldino codice Græco dictio vna, nẽpe κατασκήπτει desideratur. Legẽdũ igitur hoc modo erit ἐφ' ὃ τὸ ἀθροιζόμενον πλῆθος κατασκήπτει: in quã coaceruata decũbit plenitudo. *Aldinus codex græcus emendatus.*

CAPVT XX.

DE hoc quidem in superioribus potestate dictũ est. Veruntamen præstat & nunc omnia percurrere, omnibus quæ antè dicta sunt in unũ hũc sermonem coaceruatis, & unà definitis quæ minus sunt distincta. Igitur in summa hoc sciendũ primum, quòd in sanguinis mißione dierũ nuumero non sit

attendendum, quemadmodum nonnulli scripserunt, & quidam utiq; admodum ridiculè post tertij diei accessionẽ, quando uidelicet, ut aiunt, iam dignotionem aliquam habemus qualis sit forma & morbus, totaq; sua natura morbus. Alij uerò extremum terminum mittendi sanguinis quartum definiunt diem, intra quem utique ut sanguis mittatur in accessionum interuallis, quando libuerit decernunt. Alij uerò auferre festinant, quibus sanguinis detractionẽ ex usu esse definiunt, eo etiamnum transfluente, & nondũ in aliqua parte superuacua recipiente firmiter retento: unũ solummodo cõsiderantes, num cibi in uentriculo cõcoquendi corruptio aliqua facta sit, aut tarda cõcoctio, aut etiam cibi ab eo amplectantur. Quòd igitur maturandũ sit in quibus uacuatio ex usu est, nisi ubi prius cibos, & in primis uenis semicoctos humores cõcoqui oporteat, rectissimè dicunt, eisq; credendum est. Verùm quoniam sæpe postquàm aliquis

dies iam quinq; aut sex ægrotauit ad curationẽ accersimur, expediet utiq; sanguinẽ mittere etiãsi huius remedij prima occasio sit prætermissa. Quocunq; enim die mittendi sanguinis scopos in ægrotante inueneris, in eo præsidiũ hoc adhibeto, etiamsi uigesimus ab initio morbi dies fuerit. Qui'nam uerò fuerũt hi scopi? Magnus morbus, uirium robur, excepta ætate puerili, & ambiente nos aëre admodum calido. Quoniã uerò tẽporis progressu in plurimis morbis uirtus exoluitur, ideò mittendi sanguinis occasio dierũ numero amittitur, nõ quòd idipsum primariò efficiat, sed interueniente aliquo, priusquã scilicet uirtus dissoluatur. Proinde ubi altero à principio die aliquãdo uirtus exoluta uideatur, à mißiõe sanguinis abstinebimus.

COMMENTARIVS.

PERCVRRIT hoc capite Galenus, & summatim perstringit quędam in superioribus potestate dicta, ijsq; exquisitiorem distinctionẽ adhibet. Docet autem

In sanguinis missione non esse primario attendendum numero dierum. in sanguinis missione non esse primario attendendum numero dierum, quẽ admodum nonnulli fecerunt, quòd nõ rarò dierum numero occasio ipsa, quæ præceps est, Hippocratis etiam testimonio, amittatur. Porrò qui in sanguinis missione dierum numerum obseruauerunt, inter se non conueniebant, quòd scilicet nõnulli fuerint qui ridiculè admodùm non nisi post diei tertij accessionem sanguinem esse mittendum statuerunt, ijq; Diatritarij dicti sunt, quòd ante tertiũ diẽ neq; cibũ neq; medicamẽtum vllũ exhibuerint. *Diatritarij.* Ante diẽ enim tertium nullã medicum habere posse dignotionem qualis sit morbi forma, aut qui eiusdẽ mores, & quę sit vniuersi eius natura censebant, quemadmodum multis in locis, pręsertim autem lib. 8. Ther. metho. cap. 3. Galenus monstrat. *Accessio.* Per accessionem autem hîc deterius tempus totius circuitus, hoc est principiũ, augmentum, & vigorem intellige. Excluditur itaq; remissio & intermissio, vt quæ totius circuitus tempora sint meliora. *Forma morbi.* Forma autem quam ἰδέαν vocat Galenus, nihil est nisi species aut differentia

rentia morbi, vt teſtatur libro 1. Epide. Conſt.3.com.1.Galenus. Nihil itaq; refert ſiue differentiam, ſiue ſpeciem, ſiue formam τρόπον Gręci nominant, dicas. Mos verò morbi non eſt niſi eius bonitas aut malitia. Hinc morbus qui minimè malus eſt, Grecè εὐήθης dicitur, vt eſt apud Galenũ lib.3.Progn.com.2. Morbi autem mos ex eius maximè ſympto. cernitur. Alij verò extremum terminũ mittendi ſanguinis definierunt diem quartũ, ita vt à quarto die nulli eſſe incidendã venã putauerint. Intra quartum autem diẽ concedebant mittendũ eſſe ſanguinẽ, idq; in acceſsionũ interuallis ſeu remiſsionibus quãdocũq; libuiſſet. Interuallũ autẽ remiſsiòve, Gręcis διάλειμμα dicitur, eſt Gale.lib.1.de Iudicijs teſte, quãdo acceſsio in quietẽ febre vacantẽ deſiuit. Et notandũ quidẽ hoc loco Aldinum codicem, eſſe mutilum & deprauatum, legendumqúe in hunc modum, antiquo confirmante interprete, erit: ἔνιοι δὲ τὸν μὲν ἐξοχώτατον ὅρον τῆς φλεβοτομίας εἶναι τὴν τετάρτην ἡμέραν ὁρίζουσι, ἐφ᾽ ἧ ἂν φλεβοτομεῖν ἐν τοῖς τῶν παροξυσμῶν διαλείμμασι. &c.

τρόπος. Mos morbi.

Interuallũ.

Aldinus codex emaculatus.

&c. Alij fuerũt qui feſtinauerũt ſanguinem detrahere ijs quibus ex vſu eſſe cẽſuerũt eo adhuc transfluente, & nondũ in parte aliqua firmiter retento, vnum tamen conſiderantes, num ſcilicet cibi in ventriculo corruptio aliqua facta ſit, aut tarda concoctio, aut etiam cibi ab eo amplectantur. Quando enim ventriculus non probè amplectitur, aut nõ tantiſper donec concoctio perficiatur, ventriculi actionem lædi neceſſe eſt. Quandocunq; igitur vnũ ex iam dictis accidebat, prędicti medici, etiam adhuc transfluente ſanguine, venam non incidebant. Atq; hæ quidem veterũ quorũdam medicorum qui dierũ numerum in mittendo ſanguine obſeruandum eſſe ſtatuebant fuerunt ſententiæ. De quibus quid ſentiat Galenus nunc explicabimus. Quòd, inquit, feſtinãdum ſit in ijs quibus vacuatio competit, niſi vbi cibi crudi, aut ſemicocti in primis venis, hoc eſt ijs quæ iuxta iecur & meſenterium ſunt (ita enim metipſe Galenus lib. 12. Ther. metho. capite 3. interpretatur) humores ſunt, rectiſsimè dicunt, eiſq; credendum eſt. Nam crudi-

Primæ ue næ quæ.

tate

tate existente in ventriculo,& in primis venis existentibus humoribus semicoctis,incidenda vena nō erit. Incisa enim vena crudos aut semicoctos humores in totum,vt copiosius lib.4. de Tuend.sanit.cap.5. Galenus docet, corpus attrahit. His verò malis non præsentibus,festinandum vt primo quoq; tempore, ijs quibus ex vsu est sanguinis detractio, vena secetur. Iuxta consilium quidem Hippocratis, qui ita scriptum reliquit: Quum morbi incipiunt,si quid mouēdum videtur,moue. Cæterùm in eo veteres errauerunt, quòd extremum terminum mittendi sanguinis statuerunt quartū diem,& quòd non nisi etiamnū trāsfluente sanguine,& nondum in aliqua parte fixo venam esse secandā præceperunt. Sępe enim accidit vt medicus ad ægrotum ante quintum vel sextum diem nō accersatur,ita vt ex illorū præscripto sanguinem mittere haud possit. Expedit tamen nihilo secius sanguinē mittere,etiamsi huius præsidij prima occasio,reuellendi scilicet,sit pręter missa. Deriuationis enim humoris qui ad laborantem partem confluxit occasio nō dum 2. Aph.29.

numerum. Nam si statim altero à principio morbi die virtus exoluta videtur, à missione sanguinis abstinebimus, tantùm abest vt dierum numero certo, quarto nimirum diei, hoc sit acceptum referendum. Quapropter potentia etiam in scopis venæ secandæ præcipuis, de occasione dictum est. Amisso enim robore virtutis, amittitur vnà mittendi sanguinis occasio. Et hoc loco Græca in Aldino codice deprauata sunt. Legendum enim ita erit: οὐ πρῶτον τοῦτο ἐργαζομένου, ἀλλὰ διὰ μέσου &c. Id est, non primo hoc efficiente, scilicet numero dierum, sed per mediũ, nempe priusquam virtus dissoluatur.

Aldinus græcus codex emendatus,

CAPVT XXI.

QVOD *uerò in ipso rursum die in quo sanguinem mittimus obseruare oporteat febris inclinationem, notum esse arbitror. Quanquam quibusdam non est cognitum, qui mane tantùm uenam secandam esse præcipiunt, aut quod longißimum est, usq; ad quintam aut sextam horas.*

Verùm si quis memoria tenet quæ antea toto hoc libro dicta sunt, nihil in ijs errabit, quauis utiq; diei noctisq; hora, modo respiciat in febrientibus particularium accessionum declinationem, sanguinem mittens. In quibus uerò uel propter lippitudinem, uel aliud eiusmodi citra febrem hoc auxilio opus est, non declinationem omninò non existentis febris, sed magnitudinem doloris, aut phlegmones, aut totius affectus in quo sanguinis mißione opus est, inspicere conuenit.

COMMENTARIVS.

In febribus quo tẽpore mittendus sanguis. *1 Aph. 11. & 4. uict. acu. 34.* *Accessio.*

QVOD in mittẽdo sanguine sit obseruanda seu expectanda accessionis declinatio ab initio huius capitis Galen' monstrat. Nam vt in ipsa accessione dare cibũ, Hippocrate teste, non oportet, ne naturam à morbi concoctione auocemus: ita quoq; reliqua præsidia, sanguinis nempe missionem, purgationẽ, & id genus alia hoc tempore non sunt adhibenda. Per accessionem verò deterius totius circuitus tempus intelligendum

dum erit. Quare neq; in principio, neq; in augmēto, neque etiam in vigore accessionis sanguinem mittere oportet. Hæc enim deteriora sunt tempora: sed in declinatione potius febris. Hinc perspicuum fit omnibus Theodericū Gaudanum hunc locum pessimè ita conuertisse, cauenda est febris declinatio. Non enim vult Galenus vt declinationem caueamus, sed hanc potius obseruandam atq; expectandam planè esse (id enim significat vox ἐπιτηρῆσαι) præcipit, imò hoc verè doctis notum esse ait. Sunt tamen quidam qui hoc ignorant, vt qui perpetuò mane secandam esse venā, aut quod longissimum est, vsq; ad quintam aut sextam horam, hoc est ante meridiē. Loquitur enim Galenus hoc in loco de horis inæqualibus, quibus Iudæi olim etiam vsi sunt, diem & noctē partibus horisúe inęqualibus distinguētes. Quoties enim sine determinatione, vt alibi etiam monstrauimus, Galenus horarū meminit, semper inæquales intelligendæ veniunt, quarum certè prima oriente sole incipiebat, sexta verò semper meridies, vt duodecima occasus solis, fuit.

Theodorici Gaudani erratū.

Horæ inæquales.

Putauerunt itaque prędicti medici matutino tantùm tempore secãdam esse venam, vel certè ante quintam & sextam horas, hoc est planè ante meridiẽ. Neq; id sanè sine maximo errore, quòd scilicet non rarò in id temporis febris accessio incidat, in qua sanguis detrahendus nunquam erit, siue vespertinũ, siue matutinũ tempus fuerit. Quapropter qui memoria tenet quæ suprà capite nimirum duodecimo, dicta sunt, is vtiq; quauis diei noctisq; hora sanguinem mittens nihil errabit, modo in ijs qui febricitant particularium accessionum declinationẽ respiciat. Hoc est, medicus non errat mittens sanguinem in febribus quacunq; diei aut noctis hora id faciat, modo illa sit extra accessionẽ, & in tempore declinationis febris. Cæterùm in alijs affectibus qui vacant febre, Galenus solam magnitudinem in mittendo sanguinem esse considerandum hortatur. Quapropter in lippitudine, & id genus alijs malis in quibus venæ sectione opus est, non declinatio febris, quandoquidẽ ægrotantes febre vacent, nullaq; adsit, sed doloris, aut phlegmones,

nes, aut totius affectus magnitudo inſpicię̄da erit, vt ſuprà ca. 9. fuſius diximus.

Quum uerò nihil eiuſmodi urgeat, aut prohibeat, præſtat mane uenam ſecare, non confeſtim à ſomno excitis, uerũ horam circiter unam iam antea uigilantibus. dictum eſt autem quòd & uti balneo quibuſdam expedit. Quòd ſi uerum eſt, & præeunte quoq; deambulatione uti nonnullis utile eſt. Cæterùm quibus Vere ineunte uenam incidere conamur propter febris metum, aut alterius cuiuſpiam affectus, quibuſdam etiam poſt quam ſolitorum operum quippiam obijſſent, ſiue in ludo literario, ſiue in officinis, ſiue in foro, ſiue in ædibus miſiſſe me ſanguinem noui. Iteratæ tamen detractionis, in quibus utique ſimpliciter uacuare ſtudemus, tempus eodem die eſto. At in quibus reuellere conamur, ſi uel duobus deinceps diebus fiat, melius fuerit. In omnibus uerò his laborantis uires te attendere oportet, manu illius arterias contin-

gentem: Sunt enim quidam quorum uires tam facilè laborãt, ut confertam uacuationem ferre non queant. In quibus refecto primo die ægrotante, secundo detractionem iterare conuenit.

COMMENTARIVS.

Matutinũ tẽpus quãdo aduenã secandã cõuenientißimum.

QVANDO nihil eorum quæ paulò antè dicta sunt vrget, aut prohibet, tunc Galenus conuenientissimum secandæ venæ tempus, matutinum esse ait, non quidem confestim nobis à somno excitis, sed antea horam circiter vnam vigilantibus, & corpus ab excrementis tum per vrinam, tum per aluum expurgantibus. Quæ sequuntur in cõtextu in Græcis codicibus desiderantur, ex veteri autem conuersione sunt restituta. Dicit verò expedire quibusdam vt balneo vtantur, ijs nimirum quibus venæ procul à visceribus distãtes secantur, & qui crassiorem in venis obtinent sanguinem. Is enim balnei calore liquatus ac dissolutus, promptius effluit. Quo sanè nemine, nempe vt incalescat corpus, deambulatione quoq; vti nõnullis vtile est. Cæterùm subdit Galenus se nõnullis quibus

Quibus balneo ante uenæ sectionẽ uti expedit.

Nonnullis ante uenæ sectionem

bus ineunte Verno tempore, propter metum febris in æstate futuræ, aut alterius cuiuspiam affectus venam incidere conatus est, sanguinem misisse, postquam solita munera in ludo literario, vel officinis. vel foro, vel domi obijssent. Vt hinc etiam clarum sit interdum etiam longius quàm horam vnam à somno excitis sanguinẽ detrahi posse. In fine huius capitis de iterata sanguinis detractione præcepta affert, nempe in quibus simpliciter vacuare & citra reuulsionem studemus, ijs eodem die sanguis iteratò mittendus erit. In quibus autem reuellere conamur, melius est vt detractio duobus deinceps diebus fiat, quemadmodum suprà quoq; cap. 12. docuit, reuulsionem inquiens eò fieri efficaciorem, quò maiorem in numerũ particulares detractiões auctæ fuerint. Natura siquidem toties irritata ea quæ ad partes laborantes confluunt maiori cũ impetu in contrarium locum depellere assuescit. Hinc etiam est quod lib. 4. de Tuenda sanit. cap. 8. ita scriptum reliquerit: Idcirco detractionem sanguinis etiam secundo die iteramus. Aliquando

uti deambulatione utile est.

De iterata sanguinis detractione præcepta.

verò & in tertio, vbi videlicet & reuelle re, & ex alijs in alia transferre visum est conducere. Tamen medicũ esse pruden tem in ijs vacuationibus, ac diligenter laborantis vires attendere oportet, ma nu sua sanguine adhuc effluente arte rias contingentem. Sunt enim nonnulli viribus tam imbecillis, vt confertam va cuationem ferre nõ queant, tantùm ab est vt iteratam sanguinis detractionem tolerare posśint. Illis igitur, primo die conuenientibus cibis refectis, adeoq; vi ribus firmatis, secundo sanguinis detra ctionem iterare decet. Atq; hæc dixisse de venæ sectione satis sit.

CAPVT XXII.

Quod autem ueteres arterias ap pellant uenas, & à nobis alibi de mõstratum est, & ante nos alijs confessum fuit. Ob hoc igitur ipsum, & præterea doctrinæ affinitatẽ melius esse mihi uisum est haud scribe re alium de arteriarũ sectione librum, sed orationi de uenæ sectione adnecte re, & hoc ipsum in ea parte in qua cõ

siderem

ſideramus quas uenas in quibus laborantibus partibus incidere oporteat. Vt enim alias uenas in alijs partibus ſecandas eſſe monſtrauimus: ſic utiq; & quæ in temporibus ſunt arterias, & quæ poſt aures, medici incidere conſueuerunt. Eas quidem quæ in temporibus ſunt, in defluxionibus ad oculos tum calidis tum ſpirituoſis. Poſt aures uerò in uertigine laborantibus potiſsimum, & ijs qui diuturnis capitis calidis & ſpirituoſis doloribus infeſtantur. Iam uerò & propter alia mala in capite conſiſtentia diuturna nonnulli arteriarum poſt aures ſectione uſi ſunt, non tamen in alia aliqua parte laborante hoc uſi ſunt remedio, tametſi multi ſunt quibus eo magis quàm uenæ ſectione opus eſt. Vbi enim calidus ſanguis & ſpirituoſus in arterijs coaceruatus infeſtat, hîc communibus laboranti parti ſectis arterijs opus eſt. Verùm quũ arteriæ difficulter compeſcantur, ideò medici eas incidere non audent. Quum etiam ſi

qui secantes uenam uulnerarint arteriam, ægrè confestim sanguinis eruptionem sistant, ac ubi res optimè cadat ad cicatricem perducta diuisione, tamen aneurisma fiat.

COMMENTARIVS.

Veteres arterias appellauerũt uenas.

De arteriarũ sectione, propter doctrinę affinitatem, in hoc cap. agit Galenus, docetque initiò veteres arterias appellasse venas, id quod in li. 6. de Placitis Hippocratis & Platonis, & in eo cui titulus est, Quòd animi mores sequantur temperaturã corporis, & multis alijs locis copiosius monstrauit. Sufficiat autem eius rei vnum saltem exemplum ex Hippocrate protulisse. Is enim lib. 6. Epid. parte 6. Aph. 2. disertè venam pro arteria accipit, dum ita scribit: ἐνθερμότατον φλέβιον αἵματος πλήθει ἀνίσχει τὸ καυσῶδες. Hoc est, arteria sanguinis copia vbi calidissima fit, fuliginosum quid oritur &c. Vide nostros in hanc sententiam conscriptos commentarios. Doctrinæ autem ratio planè requirebat, vt hoc in libro, in quo id potissimum docetur in qua parte laborãte

fit

ſit ſecanda vena, ageret etiam de arte- riarũ inciſione, ne ſibi ſubinde nouus aliquis liber exarandus foret. Docet etiam hoc in capite Galenus quæ arte- riæ, & in quibus corporis malis ſunt incidendæ. Eas ſiquidem quæ in tem- poribus ſunt, & poſt aures Medici ſeca- re conſueuerunt. Et eas quidem quæ in temporibus ſunt, quando defluxio ali- qua calida & ſpirituoſa fertur in ocu- los. Eam enim tum vniuerſum hac ſecta arteria exhauriunt. Quæ verò poſt au- res ſunt tum ſecant, quum vertigo ali- quem, aut diuturnus capitis dolor à ca- lido & ſpirituoſo ſanguine natus infe- ſtat. Quod autem vertigine vexatis ve- teres arterias poſt aures ſecuerint, teſtã- tur ea quæ lib. 3. de laborantibus locis, cap. 8. in eum ſcribit modũ: Quamob- rem, inquit, nonnulli vertigine laboran tium ab arteriarum ſectione præſidium petierunt, arterias pone aures ad tantã ſcilicet altitudinem ſecantes, vt medius inter duas partes locus cicatrice indu- ceretur. Sed conſtat nõ omnes huius au xilij beneficio curari. Etenim aliæ arte riæ ijs maiores ad cerebri ſuſtentamen-

Quæ arteriæ incidẽdæ.

In uertigine arteriæ poſt aures ſecandæ.

tum per retiformem vocatam membranam aſcendunt,per quas huiuſmodi malum fieri rationi conſentaneum eſt, elato p ipſas vaporoſo calidoq; ſpiritu atque implente cerebrum. Hæc ille. Cæterùm fuerũt qui etiam in alijs diuturnis capitis malis arteriarum poſt aures ſectione vſi ſunt. Tamẽ in nulla alia parte laborante hoc remedio,tametſi eo magis quàm venæ ſectione indiguerint laborantes,vti voluerunt. Nam vbicunq; calidus & ſpirituoſus ſanguis in arterijs coactus moleſtat,hic ſectione arteriarũ quæ cum laborante parte communitatẽ habent,opus eſt. Par verò eſt ſanguinẽ in arterijs eſſe calidiorem,feruentiorẽ, & magis ſpirituoſum, quòd ſcilicet ex corde oriantur arteriæ,quòd natiui caloris,& vitalium ſpirituum fons & origo eſt, vt in lib. de Formatione fœtus,& lib. 6. de Placitis Hippocratis & Platonis Galenus fuſius docet. Porrò in fine capitis cauſam affert quare Medici incidere arterias metuerint,nẽpe quòd difficile compeſcatur & conſtringatur ex ijs effluens ſanguis:id enĩ eſt quod ait, διὰ τὸ δυσεπίσχετον. Præterea ſi ſecantes

Quare Medici incidere arterias metuerunt.

venam

venam simul etiam vulnerent arteriam preter id quod ægrè sanguis sistitur, rarò rectè glutinantur arterię, & si res ad cicatricem perducta arteriæ diuisione optimè cadat, tamẽ fit ἀνεύρισμα. Quod adapertæ arterię malũ est, ac fit vbi incumbens ipsi arterię cutis ad cicatricẽ quidem peruenit, manet autem vulnus, arteria nec coëunte, nec glutinata, nec carne obturata, quemadmodum in lib. de tumoribus præter naturam Galenus scribit. ἀνεύρισμα.

CAPVT XXIII.

QVIM & interijsse quosdam nouimus à sectione arteriæ interiori in gibbero uenæ subiectæ. Nonnullos *autem confestim ob uinculum iniectum,* Medicis *errantibus, ut sanguinis eruptio in gãgrænã trãsiret: alios postea in chirurgia aneurismatis trucidatos.* Necesse *enim est hic funiculo uasculum complecti.* Effatu *igitur dignas ac maiores arterias propterea medici refugiunt, paruas autem tanquã haud plurimũ conferre potentes. Quã*

quam & ipsæ sæpius haud exiguum nobis attulisse, commodum uisæ sunt, cùm eo quod sine aneurismate cicatricem contraxerunt. Quin etsi maior est arteria, & ipsa quoq; citra aneurisma cicatrice clauditur, tota scilicet dissecta: idq; ipsum multoties quod ex sanguinis eruptione imminet periculum sustulit. Manifestè enim apparet quum tota per se totam transuersim præciditur, reuulsis retractisúe utrinq; anibabus partibus, unam quidem sursum, alteram deorsum concedere. Atque id etiam uenis accidit, sed arterijs semper magis quàm uenis.

COMMENTARIVS.

Pericula quæ sectas arterias sequuntur.

ALIQVOT pericula quæ ex sectis arterijs acciderunt huius capitis initio commemorat Galenus. Quosdam eñ se nouisse scribit qui propter sectionẽ arteriæ quæ internæ in gibbero venæ subiacet mortui sint. Quare accurata opus est chirurgis & medicis opera ac diligentia dum internam gibberi venã secant, ne simul etiam huic vene subie-

ctam

ctam arteriam vulnerent. Nonnullos au tem esse mortuos quibus propter vinculum seu funiculũ, in eius iniectione, errantibus medicis, sanguinis eruptio in gangręnã euasit, Galenus ait. Est autem Gangræna vbi pars aliqua corporis propter inflammationis magnitudinẽ emoritur. *Gãgræna.* Tamen nõ significat iam cõfirmatam mortificationẽ, sed quæ etiamnũ fit, quemadmodũ lib. 7. Aph. cõmen. 51. Et lib. 2. de Laborã. locis ca. 2. Galenus copiosius docet. Facile autem accidit vt ex vinculi parum recta, & vehementer stringente coarctanteq; iniectione fiat inflammatio, quam tandẽ gangræna sequitur. Variat verò hoc loco Gręci codices Galeni, alij enim, vt Aldinus, legunt σφαλησάντων, eritq; sensus quẽ in nostra cõuersione expressimus. Alij sic scribũt, ἐθελησάντων τε τῶν ἰατρῶν ἐπέχειν τὴν αἱμοῤῥαγίαν; hoc est volentibus medicis sistere sanguinis fluxum. *Græci codices uariãt hoc loco.* Et ita legisse cõstat antiquum interpretem, qui hũc sensum ad verbum expressit. Quẽ quidem Galeni locũ Auicẽna quarta primi cap. xx. ita retulit: Aliqui etiã ob vehementem dolorem ligaturę cuius strictura valida

lida queritur ad prohibendum fluxum sanguinis arterię, ita vt membrū ad perditionē deuenerit, mortem subierunt. Hæc ille. Posterior lectio Galeni mentem certius ob oculos ponere videtur. Quosdam etiam se nouisse ait Galenus qui postea dum chirurgia curaretur aneurisma, trucidati sint. Proinde quum in maioribus arterijs sectis semper præsens adsit periculum, medici eas incidere noluerūt. Exiguas quoque secare neglexerunt, quòd ex harum incisione exiguum, aut nullum commodum sperauerint. Quanquam in eo nō parum errauerunt. Paruę enim arterię sectę, sępe etiam non contemnendam vtilitatē adferunt. Accedit quòd cicatricem citra aneurisma contrahant, quod in maioribus non fit. Possunt tamen & illę ipsę citra aneurisma cicatrice claudi, si totę transuersim dissecentur. Nam ita fit vt vtrinque ambę earundē partes retrahātur, vna sursum, altera deorsum concedente. Quod in venis etiam, rarius tamen quàm in arterijs accidit. Porrò arteriarum pręcisio sępe etiam periculum quod ex sanguinis eruptione imminet,

Quare magnæ arteriæ non secentur.

Cur paruæ. Paruæ arteriæ sectæ nonnunquàm non contemnendam utilitatem adferunt.

Arteriæ cur totæ dissecādæ.

è med

à medio tollit. Vt itaque in magnis arterijs sectis discrimen aneurismatis, ac eruptionis sanguinis euitare queat medicus, prçstat eas totas transuersum prçcidere.

Ego uerò qua ratione impulsus sum ut arteriam secuerim iam tibi narrabo. Monitus per quædam somnia, quorum duo mihi euidenter uisa sunt, ueni ad dextræ manus inter indicem & pollicẽ sitam arteriam, permisiq; ut flueret, donec sua spõte sisteretur sanguis, sic quidem iubente somnio. Effluxit autem nõ tota libra. Cõfestim uerò diuturnus qui in illa maximè parte, qua iecur septo transuerso committitur, fixus erat dolor, desijt. Hoc *quidem mihi ætate adhuc iuueni accidit. Minister autẽ* Dei Per*gami diuturno lateris dolore liberatus est per arteriæ in summa manu sectionem, ex insomnij quoq; monitu illud aggressus.* Porrò *alteri cui ex malleoli uulnere dissecta arteria fuerat, sanguinis effluxus haud cessauit, donec ego uocatus*

tus totam præcidi, ac medicamento ex aloë, & manna, ouorum albo pilis leporinis excepto usus sum: uulnusq; citra aneurisma curatum est, osculo arteriæ carne obducto. Homo autem ille omnis iam quatuor ex interuallis paruis coxæ dolore uexatus, deinceps perfectè sanus erat. Hæc itaq; mihi persuaserunt ut multoties in summis artubus, imò etiam in capite, arterias in omnibus doloribus à calida & spirituosa substantia natis, inciderem, & maximè in membranis, quarum dolor punctorius est, sensimq; expanditur, punctorio quidem sensu in una parte, tanquam in centro laborantis loci, facto, tensionis uerò sensu circumcirca centrum uniuerso percipiente musculo.

COMMENTARIVS.

Somnijs impulsus est Galen⁹ secare arterias.

Hoc in loco primum qua ratione impulsus sit vt arterias secaret Galenus ostendit. Monitus enim fuit vt idipsum faceret per quędam somnia, quorũ duo illi euidẽter admodum visa sunt. Primũ

illi

illi quidem occaſionem dedit vt arteriã dextrę manus inter indicem & pollicẽ ſitam incideret, ſineretq; effluere ſanguinem donec ſua ſponte ſiſteretur. Effluxit verò nõ integra libra. Ab iſtius arterię ſectione cõfeſtim diuturnus dolor qui ea parte erat qua iecur ſepto trãſuerſo committitur, ſedatus eſt. Copulatur autem iecur ea parte non ſolùm ſepto tranſuerſo, ſed etiam cordi per ſeptum. Quare locus ille vulneratus, celerem affert mortẽ, quemadmodũ copiosè admodum Galenus lib. 4. de Vſu part. cap. 14. monſtrat. Hoc quidem primum ſomnium Galeno adhuc iuueni viſum eſt. Alterum ſomnium eum monuit, vt miniſtro Dei Pergami, quod Galeni patria erat, quum diuturno lateris cruciatu moleſtaretur arteriam in ſumma manu ſecaret, & ſtatim eo dolore eſt liberatus. Dein quo pacto arteria diſſecta ſanguis ſiſti queat, & qua ratione vulnus arterię citra aneuriſma curari poſsit docet. Siſtitur autem ſanguinis effluxus arteria tota pręciſa. Hac enim rione Galenus affluentem ex arteria ſanguinem qui nullis alijs præſidijs con-

Pergamũ Galeni patria.

Diſſecta arteria quo modo ſanguis ſiſtẽdus.

Vulnus arteriæ citra aneurisma quomodo sanandum.

ſtringi potuit, cõpeſcuit. Quare autem iſta precisione ſanguis conſtringatur, paulò ſuprà eſt expoſitum. Vulnus verò arteriæ citra aneuriſma commodiſsimè curatur ex medicamento quod conſtat ex aloë, manna, ſeu polline thuris, & quorũ albo, leporinis pilis excepto. De quo vtique medicamento ſic libr. 5. The. meth. cap. 4. ſcriptũ reliquit. Optimum omnium quæ noui medicamentorum, quo etiam ad cerebri membranarum ſanguinis effluxum tutiſsimè vtemur, eſt quod nunc ſubijciam: Thuris pars vna, aloës partis vnius ſemiſsi miſcetur. Mox quum vtẽdi tempus inſtat, tantum huius cum oui candido ſubigitur, quantum mellis reddat craſsitudinem, hoc dehinc lepori molliſsimo pilo excipitur. Deinde tum vaſi ipſi, tum vlceri toti liberaliter imponitur. Alligandum autem id forinſecus faſcia eſt ex tenui linteo. Hæc ille. Hoc quidem medicamentum oſculo arteriæ carnem obducit, ideoq; citra aneuriſma curat. Homo verò ille cui in malleolo ſecta eſt arteria, dolore coxæ, quo iam totis quatuor annis ex paruis temporum

inter

interuallis, vexabatur liberatus omninò est, vt deinde perfectè sanus fuerit. His itaq; somnijs & euentu rerum Galeno psuasum fuit, vt in extremis artub⁹, hoc est summis manib⁹ & pedibus, adde etiã in capite arterias, in omnibus doloribus à calida & spirituosa substãtia ortis, sub inde incideret: idq; maximè in mẽbranis, quarũ dolor punctorius est, paulatimq; expanditur. Nã punctorius sensus in vna parte, veluti in centro laborantis loci fit. Sensum verò tẽsionis vniuersus musculus circũcirca centrũ percipit. Porrò quòd punctorius vocatus dolor ad mẽbranas potissimùm pertineat, alibi quoq;, nimirũ lib. 2. de Laboran. locis, cap. 1. testatur Galenus in hũc modũ scribens: Punctorius dolor circa membranas potissimùm cõsistit. Pathematis quidẽ veluti radix in eo quod pũgitur videtur esse fixa. Verùm dolor circa locũ punctũ ad magnum spatiũ extenditur. Hactenus Galenus. Quæ quidem verba præsentem locũ pulchrè explicant, vt non opus sit plura adijcere. Atq; hîc Commẽtarios nostros in libellum de curandi ratione claudemus.

Artus.

Punctori⁹ dolor.

FINIS.

CLAVDII GALENI PERGAmeni de hirudinibus, Reuulſione, Cucurbitula, & ſcarificatione Libellus,

[redacted] chſio interprete.

HIRVDINES nonnulli uenantes includunt, eiſq́; ad multa utuntur. Siquidem hæ cicuratæ carnes facilè apprehendunt. Eas autem quæ recens captæ ſunt, diem unum aſſeruare oportet, exiguo ſanguine in paſtũ exhibito. Sic enim quod in ipſis eſt uirulentum exprimitur. In uſu uerò pars cui hirudines admouebuntur, nitro prius perfricetur, ungaturq́;, aut unguibus ſcalpatur, promptius enim apprehendent. Cæterùm oportet eas inijcere in aquæ tepidæ uas purũ & amplũ: dein ſpongia

com

cōprehēdentes, & ſordes abſtergētes, manibus admouere. Vbi autem inhæſerint, oleum tepidum particulæ infundemus, ne refrigeretur. Si manibus aut pedibus admouebuntur, ipſam partem aquæ cui inſunt hirudines immergere oportet. Vbi uerò parum attigerint, forfice caudas ipſarum præcidendæ: Quippe ſanguine effluente, trahere non ceſſant, donec ipſi aut ſalem, aut cinerem ori ipſarum inſperſerimus. Vbi autem deciderint, cucurbitula uirulentum elicere oportet. Sin minus, ſpongijs fouere. Foraminibus autem ſi cruentæ lachrymæ effluxerint, cuminum, aut farinam inſpergito, dein lana exiguo oleo madida inuoluito. Si uerò ſanguis cum impetu erumpat, linteum aceto imbutum inijcito, aut gallam uſtam, aut ſpongiam pice liquida madentem, ac poſtea uſtam imponito. Sciendum autē hirudines non eum qui in profundo eſt ſanguinem elicere, ſed eum qui carni adiacet exu-

gere. Vtimur uerò ijs pro cucurbitulis. Detrahimus autem eas ubi dimidiã sanguinis partem esse extractam conijcimus. Prohibemus uerò nec permittimus effluere donec quod satis sit excretum fuerit: eò quòd particula tum ab hirudinibus natura frigidis, tum ab ambiente refrigeratur.

COMMENTARIVS.

Quibus hirudinibus utendũ sit.

IN hoc breui libello quicquid ad hirudines ac earundem vsum pertinet Galenus perstrinxit. Principiò autem quibus hirudinibus sit vtendum monstrat, ijs nimirum quæ captæ aliquot diebus inclusæ, atque adeò cicuratæ sint. Ita enim facilius carnes, iam scilicet famescentes, apprehendunt. Eas autem quæ recens captæ sunt, ob suam virulentiam apponere haud licet, sed vno die exiguo pastos sanguine, asseruare. Nam hac ratione quicquid in ijs virulentum est exprimitur. Cedit enim sanguini quem hauserunt. Secundò, quo pacto pars cui hirudines admouebuntur sit præparanda monstrat, vt eam fa-

Quo pacto pars cui hirudines admouebũtur sit præparanda.

cilius apprehendant. Nitro autem prius esse perfricandam, vt scilicet incalescat, & vt sanguis ex alto in summum euocetur, ait. Aut inungendam aliquo calorifico, & ex alto in summũ trahente medicamento. Aut si ijs omnibus destituimur, vnguibus esse scalpendam docet, vt scilicet hac ratione incalescat, ad eamq; sanguis trahatur. Tertiò, quomodo sint parti iam præparatę adhibendæ hirudines ostendit. Inijcere enim eas in vas purum aqua tepida plenum, & amplum oportet. Purum, vt sordes rectius abstergi poſsint. Ad abstersionem autem hanc rectius perficiẽdam aquam esse tepidam cõuenit. Amplum esse debet, vt manibus commodè attingi, atque adeò sordes spongia cõprehensæ, rectius abstergi queat. Sic purgatas manibus admouere cõuenit. Quartò, quid deinceps vbi iam admotæ sunt hirudines faciendũ sit medico mõstrat. Est autẽ pars cui adhibitæ sunt tepido oleo fouenda, ne scilicet refrigeretur. Parte eñ cui inhærẽt refrigerata, nõ facilè sanguis seqtur, vtpote qui à frigore crassescat, & ad interiora pellatur.

Quo modo parti iam præparatæ hirudines sint admouendæ.

Quid post admotas hirudines sit faciendum medico.

Cęterùm non ſemper opus eſt vt manibus hirudines admoueantur. Si enim ipſis manibus,aut pedibus admouebuntur,ſatis eſt ipſam partem aquę cui inſunt hirudines immergere. Nam ita ſua ſponte partes has apprehẽdent. Quintò quid faciendum ſit vbi parti iam inhęſerint,nec admodum ad ſe ſanguinem traxerint, oſtendit:forfice caudę earundem pręcidendę ſunt. Sanguine enim quem emunxerunt tum effluente, trahere non deſinunt. Sextò qua ratione efficere liceat vt tandem decidant docet. Salem aut cinerem ſi ori ipſarum inſperſerimus ſtatim ſua ſponte decident. Septimò quid poſtquam iam deciderunt ſit agendum monſtrat. Cucurbita nimirum eſt adhibenda, quæ virulentum elicere queat. Si verò cucurbitularum vſus diſplicuerit,ſpongijs fouere partes quibus admotę ſunt hirudines oportet. Spongia enim noua pręſertim, non tantùm eſt materia eorum quę humores irrigandos excipit, vt teſtis eſt lib.11. de ſimplic. medic. facul. Galenus, ſed etiã manifeſtè deſiccat. Quippe ſeruatur etiãnum in ea quam à mare accepit ſa

Quid faciẽdum ſit ubi hirudines partí iã adhærent.

Qua ratiõe efficiatur ut decidãt.

Quid poſtquam deciderũt hirudines ſit agendum.

pit ſa

pit facultas. Quare vt virus ab hirudinibus relictum dissipetur ac discutiatur, spógijs nouis partem fouere conuenit. *Spongia.* Quòd si verò è foraminib⁹ cutis, legédum enim censeo τρήματα, non σώματα, *Græcus codex emẽdatus.* cruentæ lachrymæ effluxerint, cuminũ, quod deficcãdi facultaté habet, fluxiones q́; cõpescit, & farinam emplastricã *Cuminũ. Farina.* obturandiq́; vini obtinenté inspergere oportet. Effluẽtes enim cruẽtas lachrymas cohibẽt. Dein parté lana quæ exiguo oleo est imbuta inuoluere cõuenit. Lana enim commodissimè, Diosc. teste, *Lana,* vulneribus imponitur. Oleo verò quod *Oleum.* obturandi facultaté habet imbuta, efficacior fit. Si verò non tantùm lachrymę cruẽtæ, sed & sanguis planè cum impetu, amotis hirudinib. erũpat, linteũ aceto imbutũ inijciendũ. Acetum enim, vt *Acetum* author est Diosc. adstringit, erũpentéq́; vndecũq; sanguiné in succidis lanis, aut spógia impositum sistit. Aut Galla vsta *Galla usta.* imponéda, quę, vt lib. 7. Simplic. attestatur Galen. sanguinis cõprimendi facultaté habet. Aut certè spongia, cui glutinandi vis inest, liquida pice madida, & *Pix liqda. Pix naualis.* dein vsta imponéda. Quippe pix liqui-

 da, ad

Zopissa, da, admixtis alijs quibus glutinandi vulnera facultas ineſt, profunda vulnera, Dioſc. teſte, ſanare poteſt. Eſt autem pix liquida quę incēſis pinguiſsimis arborũ lignis in furno fluit. Officinis hodie naualis dicitur, à zopiſſa Dioſc. quę reſina eſt cum cera nauibus deraſa, diuerſa. Octauò, quem ſanguinem hirudines è corpore eliciant docet, nempe non eum qui in profundo corporis, ſed eum potius qui carni adiacet. Atq; hinc eſt quòd pro cucurbitulis eis vtamur. Nonò quando detrahendæ ſint hirudines monſtrat. Detrahendæ namque vbi dimidiam ſanguinis vitioſi aut redundantis partē eſſe extractam conijcimus. Eiuſq; rei rationem ſtatim ſubijcit, inquiens: Prohibemus enim nec permittimus donec omnis ſanguis & quod ſatis ſit excernatur, quòd ſcilicet pars ipſa duplici ratione refrigeretur, nempe ab hirudinib⁹ admotis natura frigidis, & ab aëre ambiente frigido. Quocirca aliquid ſanguinis retinendũ erit, vt hinc pars incaleſcat. Hinc eſt quòd dimidiã tantùm ſanguinis partē prius extrahendam eſſe dixerit. Poſtremã hanc partem

Quem ſanguinē hirudines è corpore eliciant,

Quando detrahēdæ hirudines,

Gauda

Gaudanus non rectè transtulit hunc in modũ:Prohibemus verò decidere, do nec quod satis sit &c. Quod Gręca satis docent, quæ ita habent: ἐκκωλύομεν καὶ ὀυκ ἐῶμεν ἀποῤῥεῖν ἕως ἂν ἄυταρκες ἀποκριθῇ. Nam eum planè sensum referunt, quẽ in nostra cõuersione expressimus.

Gaudani lapsus.

DE REVVLSIONE.

VEHEMENTISSIMOS *humorum influxus reuulsorijs præsidijs confertim ingruere prohibemus. Reuulsoria uerò præsidia sunt irruente in thoracem & uentrem humore, ad manus retractio. Vomitus autem, ubi ad inferna decumbit: quemadmodum si ad uomitus inclinat, per acriores clysteres. Ambas uerò has inclinationes, quæ ad superiorem, inquam, & inferiorem uentrem uergunt, per urinam & sudores reuelles. Quin & urina, per sudores, & alui excretiones retrahitur. Reuulsorium autem auxilium est etiam*

mammis admota cucurbitula. His uerò quæ hypochondrijs affiguntur, sanguinis ad nares impetum reuelles, perinde atq; immodicum ex utero effluxum. Cæterùm ad caput & uiscera humorũ delationes, acria medicamẽta pectòri imposita reuellunt. In summa humoribus sursum fluẽtibus, ad inferiora reuellendũ. Deorsum aũt fluentibus, citrà. Intrò uerò tendentibus, foràs, & rursus foràs uergẽtibus, intrò. Sin ad dextras partes repãt, ad sinistras. Et si ad sinistras inclinent, ad cõtrarias. Sic etiam quæ retrorsum abeunt, antrorsum: quæ uerò antrorsum, retrorsum reuelles.

COMMENTARIVS.

Præcipuũ reuulsionis usus.

IN hoc breuissimo libello precepta quæ ad reuulsionem ipsam rectè faciendam spectant Galenus pertractat. Atq; principio quis sit reuulsionis precipuus vsus monstrat, nempe vt vehementissimos humorum in partem aliquam corporis influxus cõfertim & celeriter per hanc ipsam prohibeamus, retrahe[illegible] scilicet & auertendo humorum im[illegible]

tu[illegible]

tum in contrarium. Secundò reuulſoriorum auxiliorum aliquot modos & exépla profert, reuellere nos dicens, vbi eum humorẽ qui in thoracem & ventrẽ decũbit, ad manus retrahimus. Eum aũt qui ad inferna delabitur retrahemus, ſi per vomitum expurgabimus. Veluti cõtrà ſi ad ſuperiora, & advomitum inclinat, per acriores ac vehementiores clyſteres reuellimus. porrò ambas inclinationes, tam eam ſcilicet quæ ad ſuperiorem, quàm quæ ad inferiorm ventrem repit, per vrinam & ſudores reuellemus. Cuius rei exemplum extat apud Galenum libro 1. ad Glauconem, in capite de tertianæ febris curatione, vbi flauæ bilis humorẽ nunc ad ventriculũ, nunc ad inferiora repẽtem, per vrinam & ſudorẽ poſſe etiam Medicũ retrahere diſertè docet. Præterea quę ad vrinarios locos deferuntur, per ſudores, & alui excretiones reuelluntur. E quo ſanè loco ſole meridiano clarius apparet, Galenum hîc nomen reuulſionis generatim & καταχρητικῶς pro omni remedio quod reuellit, non curando an ad contraria vel vicina fiat reuulſio, vſurpare

Exempla reuulſionis

Reuulſionis nomine quomodo hoc loco utatur Galenus.

pare. Priuatim enim & propriè loquendo reuulsio dicitur, quæ ad cõtraria fit, deriuatio autẽ quæ ad vicina. Sic enim metipse Galenus lib.5. Ther. metho. cap. 3. hæc vacuationis genera definit. Quũ igitur hoc loco dicat ea quæ ad vrinæ loca decumbunt per alui excretionem posse reuelli, euidentissimum est reuulsionem generatim ab eo sumi, vt scilicet etiam in se deriuationem complectatur. Tractio enim humorum quæ ab vrinę vijs fit ad aluum, non est reuulsio propriè loquẽdo, sed deriuatio. Quod luculenter admodũm loco iam citato Galen⁹ mõstrat, vbi inter cętera sic scribit: Quę per aluũ fluunt, ea vel per vrinas, vel vterũ deriuabis. Quæ verò per vrinas, ea vel per vterum, vel per sedem deriuare oportet. Reuulsorium deniq; esse prę sidiũ Galenus docet si mammis admoueatur cucurbitula. Quod confirmat Hippocrates ita in Aphorismis scriptũ relinquens: Si mulieri menstrua sistere volueris, cucurbitulã quàm maximã sub mammis defige. In cuius sententię explicatione multa ad institutũ facientia diximus in nostris in eum librum

Reuulsio propriè. *Deriuatio* *5. aph. 50.*

brum commentarijs. Deniq; cucurbitulę quę hypochondrijs affiguntur, sanguinis ad nares impetũ reuellũt. Cuius rei loco pauló antè citato testis est Galenus in eum modũ scribens: Quum è naribus sanguis erumpit, retinẽt eũ magnę in hypochondrijs defixę cucurbitę. Infigendę autẽ sunt, si ex dextra nare profluitur, super iocinore: sin ex sinistra, super liene. Si ab vtroq; nare, super vtroq; sunt imponendę viscere. Deniq; humores ad caput & viscera declinãtes, acria medicamenta pectori imposita reuellũt: id quod puto nemo inficias ibit.

Cucurbitulæ hypochondrijs affixæ sanguinis ad nares impetum reuellunt.

Sed notandum hoc loco erit in Græco Aldino codice legi ἐν τοῖς κόλποις, ideóque reddidisse Gaudanũ in sinus. Quæ quidem lectio quid prę se ferat cõijcere certò non possum. Ego quidem iudico locum hunc esse deprauatum, legendumq; ἐν τοῖς σήθεσι, hoc est, vt nos conuertimus, pectori. Quam quidem lectionem confirmat antiquus interpres, qui disertè conuertit, pectori imposita. Huic etiam ratio ipsa lectioni suffragatur. Nam vergentes ad caput & viscera, hoc est internas corporis partes, humores,

Aldinus græcus codex emendatus.

mores, acria medicamenta pectori imposita ad sese retrahunt. Quòd si tamen quis retinere Græci codicis lectionem velit, is κόλπον hoc loco pro vlna, aut manu accipiet. Nam Phauorinus testatur κόλπον idem etiam quod ἀγκάλην, id est vlnam, & sic accipi ab in ζ. Iliadis tradit, & χεῖρα, hoc est manũ significare. Et tum quidem sensus erit, illos humores qui ad caput & viscera tendunt, ad manus appositione acrium medicamentorũ esse retrahendos. Tertiò summatim reuulsionis generatim sumptæ species octo recẽset inquiens. 1. Sursum fluentibus humoribus, deorsum retrahendum. 2. Deorsum verò fluentibus, sursum. 3. Intrò tendentibus, foràs. 4. Foràs vergentibus, intrò. 5. Quæ ad dextras partes repunt, ad sinistras. 6. Quæ contrà ad sinistras, dextrorsum. 7. Quæ retrorsũ abeũt, antrorsũ. 8. Quæ antrorsum, retrorsum reuellẽda. Atq; sciendũ hoc loco erit, si prædictæ reuulsionis species, quod quidam faciunt, ad venæ etiam sectionẽ detorquentur, probè esse Galenum intelligẽdum, nempe tum à dextris ad sinistras, & cõtrà reuellendum

κόλπος.

Reuulsionis generatim sumptæ octo species.

dum

dum esse, vbi fibrarũ quæ in venis sunt consensus & rectitudo nõ impedit. Neque enim perpetuò dextra cum sinistris rectitudinem habent, quod copiosius in explicatione capitis decimiquinti libri de Curanda ratione per sanguinis misionem docuimus. *Quãdo per uenæ sectio nem à dextris ad sinistra sit reuellẽdum.*

DE CVCVRBITVLIS.

CVCVRBITVLAE ijs qui antea uacuati sunt, utilitatẽ afferunt. Si enim plethorici fuerint, illis haud utimur. Eadẽ uerò ratione & in cerebri & eius mẽbranarũ phlegmonis, in principio malorum cucurbitulis non utimur: quẽadmodũ nec ulla alia in parte phlegmone obsessa. Verùm ubi nihil iam influit, uniuersumq; corpus antea uacuatum est, opusq; est aut mouere, aut amoliri quod in laborante phlegmone particula existit, aut forâs trahere. Porrò fientibus adhuc malis, non laborare incipientibus membris, sed ijs quæ eis coniuncta con-

tinua'ue sunt, reuulsionis gratia affigē da cucurbitula. Cucurbitula potest materiam uacuare, dolorem soluere, phlegmonē minuere, inflationem discutere, appetentiam reuocare, imbecillum uentriculum robustum efficere, animi deliquio liberare, ex alto fluxiones trāsferre, ac resiccare, sanguinis eruptiones cohibere, facultates mensiū corruptrices extrahere, & menses leuare.

COMMENTARIVS.

Quando cucurbitulis utendum.

In hoc breuissimo libello quæ ad cucurbitularū vsum sunt necessaria Galenus cōplexus est. Principiò autē quando cucurbitulis vtendum sit docet, nempe tum vbi vniuersum corpus antea fuerit vacuatum. Plethoricis enim nihil cōferunt, imò eis potius nocent. Quare in ijs cucurbitulis haud vtendum erit. Cuius rei causam affert Galenus ca.95. Artis medicæ in eum scribens modum: Si vniuersum corpus plethoricum fuerit per laborantem partem minimè vacuandum erit. Nam si scarificationibus, aut sectionibus sensibiliter, vacuabimus,

plus

plus excitati doloris ratiõe attrahemus. Si verò calefacientibus dispergere tentabimus, plus erit id quod vi caloris ad partem attrahetur, q̃ dispersum. Quòd si in eo elaborabimus, vt quod influxit retrocedat, corpus plenum non admittit. Ad hæc igitur ambo totũ corpus vacuare oportet, aut omninò ad contraria loca retrahere quod laboranti parti influit. Hæc ille. Pari quidem ratione nec in cerebri & eius membranarum inflammationibus inter initia malorum cucurbitulis vtendum, quemadmodum neq; in vlla alia parte phlegmone laborãte. Tum enim à partibus laborantibus influxus humorum auertendus magis, & nequaquam ad eas per cucurbitulas trahendum erit. Per Phlegmonem autem cerebri & eius membranarũ nihil aliud quàm phrenitim intelligas. Nam, vt testis est libr. 2. de Sympto. causis, cap. 11. Galenus, phrenitis non est nisi cerebri & eius membranarũ phlegmone seu inflammatio. Tum verò cucurbitularum vsus optimus, & maximè opportunus erit, quando iam ad partem laborãtem nihil influit, vniuersumq; corpus antea

Phrenitis quid.

per venæ ſectionē vacuatum eſt, opusq́; eſt ea quæ iam in laborante parte hærēt aut mouere, aut amoliri, aut forâs trahere. Hoc enim tempore ſine omni prorſus noxa idipſum quod deſideramus efficient. Fientibus autem adhuc malis cucurbitulæ non ijs partibus quæ laborare incipiunt, ſed ijs potius quæ illis cōiunctæ & continuæ ſunt affigendæ erunt, idqúe reuulſionis gratia, vt ſcilicet influxum humorum à laborante parte ad vicinas reuellant & attrahant. Nequaquā enim, vt dictum eſt, fluētibus adhuc humoribus ad laborantem partem eſt attrahendum, ſed ab ea potius ad vicinas, ſi commodè fieri poteſt, aut longius diſtantes, reuellendum. Vbi notandum venit ex, hoc loco perſpicuū eſſe mala quę adhuc fiunt non dici Galeno morbos, ſed πάθη. ait enim: γινομένων δ' ἔτι τῶν παθῶν. Neque enim ſunt affectus, hoc eſt res permanentes, ſed eſſentiam ſuam habēt in fieri, quēadmodū idipſum copioſius in annotationibus noſtris in librum primum Galeni de Tuenda ſani. demonſtrauimus. Secundo loco in hoc breuiſsimo libello docet Galenus quæ

Mala fientia nō ſunt morbi.

ſit

ſit cucurbitularum facultas. Primum enim materiam in parte hærentem vacuant, præſertim vbi ſcarificatio accedit. Secundò dolorem ſoluunt. Hinc eſt quòd lib. 12. The. metho. cap. vltimo, ita ſcriptum reliquerit Galenus: Dolor qui ſpiritum flatuoſum comitatur, propriã quandam curationem ſortitus eſt ex cucurbita cum flamma copioſa multoties admotæ. Videbiturq; tibi præſidiũ hoc in huiuſmodi malis incantamẽti cuiuſquam ſimile quid efficere, ſiue hi in inteſtinis, ſiue in quauis corporis particula ſunt excitati. Illico enim cucurbitula admota, qui ſpiritu flatuoſo cruciãtur, tum à dolore liberi, tum omnino ſani redduntur. Tertiò phlegmonem iam factam minuunt, quòd partem humorum ab ea reuellant. Quartò inflationem, vtpote cuius, vt iam ex Galeno mõſtratum eſt, propria ſit curatio, diſcutiunt. Quintò appetentiam reuocant, quòd nimirum attractis humoribus penuriæ ſenſum, & ſuctionem in ventriculo excitent. Neque enim appetentia aliud eſt, Galeno lib. 1. de Sympt. cauſis, cap. 7. teſte, quàm impletiõis deſideriũ.

Cucurbitularum facultas.

Appetentia quid.

Sextò imbecillum vētriculum, quòd nimirum eius appetentiam naturalem excitent, quàm statim nutritio sequitur vētriculi, robustum efficiunt. Septimò animi deliquio, quòd sanguinem & spiritum ad exteriora reuocent, liberant. Octauò propter eandem causam, fluxiones ex profundo corporis ad eius superficiem transferunt & reficcāt.

Cucurbitulæ facultates quæ mēses corrumpunt extrahunt.

Nonò sanguinis eruptiones, vt in libello de Reuulsione suprà à nobis est ostēsum, cohibent. Decimò, facultates quæ menses corrumpunt, extrahunt, & eosdem leuant. Hoc est causas quæ impediūt quo minus statis temporibus effluant menses tollunt cucurbitulæ & extrahunt. Nam quando menses non fluunt opportuno tempore, necesse est illos esse corruptos, hoc est sanguinem menstruum esse factum crassiorē quàm vt per angustas venas trāsire queat. Aut saltem obstructio aliqua in venis facta est, quæ mensium profluxum moratur. Has igitur causas menses corrumpentes extrahunt cucurbitulæ, adeoq; efficiunt vt ijs sine impedimēto promanantibus, mulieres mensibus leuentur. Atq;

hunc

hunc esse verborum Galeni sensum ex antiqua conuersione colligi potest. Sic enim hūc locū interpres vetus cōuertit: Menstrua retenta attrahere & alleuare potest. Quinetiā Auicenna 4. primi ca. de cucurbitula sic esse legendum confirmat, qui locum hunc ita ex Galeno retulit. Appositio cucurbitularū corruptionem quoq; menstruorum sanat, & corpus ab ea leuat.

DE SCARIFICATIONE.

SCARIFICAMVS *partes corporis aut phlegmone laborantes, aut induratas, aut tensas, aut dolore uexatas, aut fluxione quæ iā firmata est tentatas, aut acri materia adiacēte, aut uenenata facultate extrinsecus accedēte, aut ubi materiā ex alijs partibus in aliā traducere uolumus. Verbi gratia, crura scarificamus capite laborāte, aut ubi materiā in corpore redundantē minuere nobis cōsiliū*

est, præsertim ubi redundantia proue=nit à materia quæ uacuari cōsueuerat. Veluti si hæmorrhoides supprimantur crura scarificamus balneo prius usi, aut calida per spongiam fouentes. Nam an=no sæpius incidere uenam non expedire censeo: quippe cum sanguine copioso uena uitalis excernitur spiritus. Eo au=tem copiosius absumpto, uniuersa cor poris moles refrigeratur, omniaq; na=turalia opera deterius fiunt. Quapro=pter ab ignobilioribus, utpote cruri=bus, detractionem fieri conuenit. Pro=dest autem scarificatio etiam ocu=lis diutina fluxione uexatis, & capitis affectibus, malisq; thoraci dorsoq; acci=dentibus. Adhæc anginis, atq; humori=bus impactis.

COMMENTARIVS.

In præsentibus libello quæ ad scarificationis legitimum ac commodum spectāt vsum, Galenus edocet, & initio quando scarificatione vtendum sit, tradit. Scarificandas verò primùm partes esse corporis, ait, quæ phlegmone laborant: idq; nō inter initia dū adhuc humores influunt, sed tum potius vbi iam in parte firmati sunt, quemadmodū ex ijs quæ paulò suprà diximus satis patet. *Quādo scarificatione utendum.*

Secundò eas quę iam induratæ sunt, vt scilicet tenaciter impacti humores educantur. Tertiò partes tensas, eandē ob causam, vt nimirum tensionem efficientes humores eliciantur. Quartò molestatas dolore partes, eo præsertim qui à flatibus est ortus, vt diximus in libelli de Cucurbitulis enarratione.

Quintò partes fluxione quæ iam firmata est vexatas scarificamus, vt quæ hærent in ijs educamus. Sextò vbi ijs materia acris adiacet, vt ea scilicet euocata partes non amplius irritentur ac erodātur. Septimò vbi venenata facultas extrinsecus accedit, vt si quispiam à cane rabido aut scorpiōe sit morsus & ictus.

Tum enim cucurbitis cum ſacrificatione admotis venenum iniectũ extrahere conamur. Octauò quando materiam ab vna in aliam partem transferre cupimus. Idq́; ſimul adhibita cucurbita quę ad eam partem quæ ſcarificata eſt trahat. Quare eorum quæ iam diximus intellectus, ex ſuperiore de Cucurbitulis libello pendet, vt hoc nomine hîc nos eſſe breuiores neceſſe ſit. Seundò huius libelli loco, quæ dixit exemplo illuſtrat, & quibus malis proſit ſcarificatio, docet Galenus inquiens: Si caput laborat, aut materia in toto corpore redundans minuenda erit, crura ſcarificabimus, vt ſcilicet à ſupernis & nobilioribus partibus ad ignobiliores, crura ſcilicet, humores noxios et ſuperuacuos reuellamus, ac ſubinde vacuemus. Idqúe magis faciendum, vbi redundans materia talis fuerit, quæ antea per hæmorrhoidas, aut alium vacuationi à natura deſtinatum locum, vacuari ſtatis & certis temporibus conſueuerat. Supreſſa itaq; quæ per hæmorrhoidas fit vacuatione, crura ſcarificabimus, prius tamen vſi balneo, vt ab eius calore tenuatus & diſſol

Quibus malis proſit ſcarificatio.

diſſolutus ſanguis ad tractum & vacuatioñe aptior fiat. Aut ſi balneo vti commodè non licet, ſaltem aqua calida madente crura fouebimus. Tertiò rationem reddit cur ſcarificatione crurum ſit vtendum, hanc nimirùm. Non expedit ſæpius per annum incidere venam, quòd ita non tantùm copioſus ſanguis, ſed & unà cum eo vitalis excernatur ſpiritus. Cuius quidem vacuationem vniuerſi corporis refrigeratio comitatur, omnesqúe ſubinde naturales actiones deterius fiũt. Sunt aũt naturales actiões ſeu voluntatis expertes, quæ ex vena & arteria procedunt, queqúe à cõſilio, aut electione non pẽdent, ſed ſpontè & naturaliter fiũt, vt eſt concoctio, nutritio, ſanguificatio, pulſus cordis, & eiuſmodi. Et ſciendum hîc erit perperã in Aldino codice legi ψυχικὰ pro φυσικὰ. Quippe ſcribendum eſſe φυσικὰ præter antiquum interpretem, Aëtius etiã lib. 3. cap. 21. qui hunc Galeni locum ijs verbis refert, teſtatur inquiens: Sæpius in anno venam incidere non vtile opinor, ſimul enim cum ſanguine plurimũ vitalis ſpirit⁹ exhauritur, quo exhauſto,

Ante crurum ſcarificationem balneo utẽdum.

Cur ſcarificatione crurum utẽdum.

Sæpius ꝑ annum incidere uenam noxa nõ caret.

Naturales actiones quæ.

Aldinus codex correctus.

& corpus totum frigidius redditur, & actiones naturales deteriores fiunt. Cæterùm prodest quoque scarificatio oculis diuturna fluxione vexatis, & capitis affectibus, quòd scilicet fluxionem ab ijs partibus ad ignobiliores trahat, & illuc tractam vacuet. Eandem certè ob causam thoracis & dorsi malis confert. Item anginis, atque humoribus alicui parti corporis impactis, eos enim elicit, & subinde vacuat, vt antea quoque dictũ est.

FINIS.

INDEX RE-RVM PRAECIPVA-RVM IN HIS COM-MENTARIIS CON TENTARVM.

ACETVM 141
Accesſio. 125
Actio naturalis. 18
Actiones naturales quæ. 150
Affectus definitio. 14.& 16
Affectus motus & quietis. 31
Alimenti à natura non ſuperati ex vẽtriculo diſtributionem putredo ſequitur. 32
Ambiens calidus. 90
Andreas Vueſalius. 100
Annorum non tantũ numero, ſed & habitui attentum eſſe oportet. 86
Animi motus. 31
ἀντιενδείκνυσθαι. 83
ἀνεύρισμα. 134
Apoplectici morbi. 35
Apoplexia. 33
Appetentia quid. 147
Arteria diſſecta quomodo ſanguis ſiſtẽdus.

ſtendus. 137
Arteriæ vulnus citra aneuriſma quomodo ſanandum. eod.
Arterias veteres venas appellauerũt. 132
Arteriæ quæ incidendæ. 133
Arteriæ poſt aures ſecãdæ in vertigine. eodem.
Arterias incidere quare medici metuerunt. 134
Arterias ſectas quæ picula ſequãtur. eo.
Arteriæ magnæ quare nõ ſecentur. 135
Arteriæ paruæ ſectæ nonnunquã nõ cõtemnendã vtilitatem adferunt. eodẽ.
Arteriæ cur totæ diſſecandæ. eod.
Arterias ſecare ſomnijs impulſus eſt Galenus. 137
Artis medicæ duo officia. 23
Artus. 138
Artuum vincula reuellunt. 72
Aſclepiadis elementa. 19
Athletarum bonus habitus. 24
Auicennæ perniciofum de vena ſecãda præceptum. 103
Auicenna homines iugulare docet. 105
Auxilum quid. 9
BAlneo vtendum ante crurum ſcarificationem. 150

Balneo ante venæ sectionem quibus vti expedit. 130
βοήθημαι. 9
Breuitas vix obscuritate caret. 36
Brissotus medicus 104
CAncer. 34
Κάκωσις. 6
Καινομία. 12
Καιναὶ ἔννοιαι. 16
Καίρος 8
Capitis dolor. 130
Calaminthain & pulegium exhibendi ratio. 115
Calamintha idonea ad menses prouocandos. eodem.
Calor cordis bifariam intenditur. 27
Calor cordis ab eadem materia augetur & extinguitur. 28
Calor humores ostendit. 41
Calor natiuus ex sanguine fouetur. 27
Καρδία. 7
κατ' ἕξιν, quid Hippocrati significet. 94
Κέλτοι. 91
Chrysippus Cnidius Erasistrati præceptor. 12
Chrysippi plures. eod.
Clepsydræ. 18
Conf

Confertim. 78
Confutatio quorundam non rectè intelligentium Galenum. 118
Confideranda in ijs quos verno tempore vacuamus. 48
Confuetudo in fanguinis mifsione cõfideranda. 38
Confuetudo quid. eod.
Cotyla vna. 85
Coryla duplex Attica & Italica. 78
Cordis corpus duplici modo alteratur. 29
Cordis calor bifariam intenditur. 27
Cordis calor ab eadem materia augetur & extinguitur. 28
Corporis partes bifariam incalefcũt & refrigerantur. 29
Corpus vacuandum ante cucurbitæ vfum. 120
χορηγία. 122
Coxa. 117
Cruditas quid. 32
Cucurbitularum facultas. 147
Cucurbitulæ facultates quæ mẽfes corrumpunt,extrahunt. eodem.
Cucurbitulæ hypochondrijs affixæ fanguinis ad nares impetũ reuellũt. 144

κόλπος. eod.
Cucurbitulis quando vtendum. 145
Cuminum. 141
DEambulatione vti ante venę ſectionem nonnullis vtile eſt. 131
Δασύτης. 110
Deriuatio quid. 96.119.& 14.
Dextra cum ſiniſtris etiam rectitudinē habent. 99
Dignitates. 16
Diatritarij. 125
Dolóris cauſæ variæ. 25
Dolorum omnium cauſę duę. 25
Dolor punctorius. 138
Δοξοσοφία. 12
EFfluxionis labeſcens robur. 88
Elementa quomodo inter ſe commiſceantur. 19
Elementa Aſclepiadis. eodem.
ἐπαμφοτερίζειν. 112
ἔνδεια ὀλίγη. 27
Eraſiſtratij ſanguifugi dicti. 110
Eryſipelas. 34
Excretiones cōſuetæ in ſanguinis miſſione conſiderendę. 39
ἐύσαρκος. 71

FAcultas naturalis. 18
Facultatum robur & imbecillitas vnde cognoſcenda. 42
Facultatum duarum tantùm animantia gubernantiũ cur meminerit Gale. 18
Farina. 141
Febris quid. 33
Fibra quid. 94
Fluxionibus incipientibus reuulſione & deriuatione vtendum. 120
GAlla vſta. 141
Galeni Demonſtrationum xv. libri propediem in lucem prodibunt. 19
Galeni Græcus codex emendatus. 9. 17. 41. 42. 59. 63. 95. 115. 124. 126. 128 141. 144.
Galeni interpretum erratum. 70
Galeni codicum Græcorũ varia lectio. 135.
Gangręna. eod.
Gaudani erratum. 72
Genus vniuerſum. 23
Gibberus. 70
Glandulę fluxiones facilè recipiunt. 55
Grauitas ſignum plenitudinis ad vires. 40
HAbitus corporis in ſanguinis miſſione contemplandus. 39
Hab

Habitus naturalis vniuersi corporis. 27
Hęmorrhoidũ profluuij cõmoditas. 68
Hiera picra Galeni. 115
Hirudines quem sanguinem eliceant. 140
Hirudines quando detrahendæ. 140
Hirudines quomodo sint admouendæ parti iam pręparatæ. eod.
Hirudines cui admouebuntur pars quo pacto sit præparanda. eodem.
Hirudines qua ratione decidant. 140
Hirudines postquàm deciderint quid agendum. eodem.
Hirudinibus parti iam adhærẽtibus qd faciendum. eodem,
Hirudinibus quibus vtendum. 139
Horę inæquales. 129
Humor crudus quid. 44.& 65
Humoris in corpore redundantis signa. 68
Humore in crudo coaceruato duo consideranda. 44
Humores bifariam iusto fiunt copiosiores. 23
Humores pro ciborum potionũq; modo calidi aut frigidi fiunt. 31
moribus crudis refecti robustas vi-

res non obtinent. 63

Inæqualitas quid. 79

Interuallum. 126

Inuentionis duo sunt instrumēta. 14.16

Lana. 141

Liber quartus de victu acutorum morborum non est Hippocratis. 63

Lienosis sanguis vtiliter mittitur. 105

Loci tres in gibbero vnde sanguis mittitur. interior, exterior, & medius. 107

Mala sientia non sunt morbi. 147

Malleoli. 70

Maximę. 16

Medico quid faciendum post hirudines admotas. 140

Medicina cur ars coniectrix. 74

Medicamenta acria non sunt temerè partibus corporis admouenda ante vacuationem. 111

Medicamenta validiora quę. 115

Menodotus. 58

Menodoti ratio vt conuincatur. 73

Menses qua ratione euocandi, & quo tempore secanda vena. 114

Mēstruis suppressis perpetuò venę quę in cruribus sunt, secandę. 123

Menstrua qua ratione quibusq; auxilijs sint

sint euocanda. 114
Mollia collyria. 111
Morbi forma, τρόπος. 126
Morbi mos. eo.
Motus & quietis affectus. 31
Mulieres maiores venas habentes. 70
Mulierib9 candidis crura scarificãda. e.
Musculi temporales. 25
NAtura quid. 44. & 90
Nephritis quid. 113
Nigredo in percussis & afflictis partibus quid significet. 86
Notę quę plethoricam vocatam syndromen cõstituunt, quãtitaté detractionis sanguinis indicant. 64
Notiones communes. 16
Numero dierum primario non esse attendendũ in sanguinis missione. 125
OBesę mulieres quę. 71
Obiectio de crudis humoribus. 63
Occasio quid. 8
Oedema. 34
Oleum. 141
Opiniones veterum varię de vacuationis quantitate. 93
Os ventriculi per abusum, stomachus vocatur. 7

ὀξυγλυκύ. 76
PArtes infra thoracem quarum venarum sectione iuuantur. 112
Partes quę morbis ab excrementis natis corripiuntur. 54
Partium imbecillitas excitat interdum phlegmonem citra plenitudinem. 52
Pergamum Galeni patria. 137
φάρυγξ. 119
Phlegmone. 33
Phlegmone faucium. 119
Phlegmone oculorum. eodem.
Phrenitis quid. 146
πικροχόλοι. 48
Pix liquida. 141
Pix naualis. eodem
Plenitudo quid. 48
Plenitudo duplex. 21
Plenitudo κατὰ τὸ ἔγχυμα. 20
Plenitudo ad vires sanis interdum accidit. 24
Plenitudo vtraq; celeriter vacuãda. 35
Plenitudo vacuanda dum consueta adhuc munia fiunt. 37
Plenitudinis qualitas bifariam cognoscitur. 38
Plenitudinis quãtitas, siue qualitas. 40

Plenit

Plenitudines à suppressis mensibus ortę à cruribus vacuandę. 70.
Plethorica syndrome quid. 59
πρόβλημα. 6
Poples. 70
Potionis propinandę ratio. 115
Pręceptum generale de vena secãda. 127
Pręceptum de fibrarum rectitudine. 107
Pręcepta de iterata sanguinis detractione. 131
Principia. 16
Principia cur dicta. 19
Pueri nõ sunt virib⁹ imbecillis p̃diti. 62
Pulsuum imminutioni diligenter attentus sit medicus. 81
Pulsuum immutatio. 88
Qualitas idem quod species significat. 89
Qualitas plenitudinis bifariã cognoscitur. 40
Quãtitas nec dici nec scribi potest. 74
Quantitas cuiusq; præsidij artem coniectricem facit. 73
Ratio bifariam demonstrat. 16
Retractio. 96
Rectitudo 94. & 97
Rectitudo in missione sanguinis obser

uari debet. 96
Rectitudo in pleuritide cur obseruanda, 100
Renes ancipites sunt partes. 112
Responsio de crudis humoribus. 63
Reuulsio & deriuatio fit per vnam & eandem venam sectam. 101
Reuulsio semper ad contraria fit, non tamen semper ad distantissima. 102
Reuulsionis generatim sumptæ octo species. 144
Reuulsio quando facienda per venę sectionem à dextris ad sinistram. 145
Reuulsionis vsus præcipuus. 142
Reuulsionis exempla. 143
Reuulsionis nomine quomodo hoc loco vtatur Galenus. eodem.
Reuulsio propriè. eodem.
Roboratio est præcipuus scopus curationis in affectibus à fluxione procreatis. 56
SAnguis an sit mittendus si plenitudinis notę apparuerint homini solita adhuc negotia obeunti. 66
Sanguis bifariam crassus dicitur. 67
Sanguis etiam nocte interdum mittendus. 79

Sanguis partes omnes corporis alit. 26
Sanguis quando ad defectionem animi mittendus. 78
Sanguis calorem natiuum fouet. 27
Sanguis & humores aucti idem. 48
Sanguis cur verno tẽpore mittendus. 46
Sanguis quibus mittendus verno tempore. eodem.
Sanguis haud detrahẽdus crudis adhuc cibis in ventriculo existentibus. 79
Sanguis quare vsque ad animi defectionem mittendus ijs qui feruentis sanguinis copia laborant. 80
Sanguis non mittendus pueris vsque ad quartumdecimum annum. 85
Sanguis non semper mittendus in plenitudine ad vires. 43
Sanguis vsque ad defectionem animi mittendus in acutissimis febribus. 66
Sanguis interdum pręsente plenitudine mittendus. 51
Sanguis è directo semper mittẽdus. 97
Sanguis tempore frigido cur non mittendus. 38
Sanguinis missio sæpius iterata efficacius reuellit. 81
Sanguinis missione innoxiè semper vti

volentibus quæ sint cognitu necessaria. 83
Sanguinis mittendi primi scopi. eod.
Sanguinis missione vti tutius est in omni pleuritide, quàm purgatione. 56
Sanguinis missio à uictu præcedenti cõtemplanda. 38
Sanguinis missio à corporis habitu perpendenda. 39
Sanguinis missionem ex venis poplitis & malleoli, iam retractionem, iam deriuationem vocat Galenus. 114
Sanguinis missio iteranda. 106
Sanguinis missio à regione considerãda. 38
Sanguinis missio ab excretionibus cõsuetis contemplanda. 39
Sanguinis missionem cur ægri ferre nõ possint. 6
Sanguinis missione ijs qui rectè vti volunt, tria consideranda. eod.
Sanguinis missio ab exercitijs perpendenda. 39
Sanguinis mittendi occasio quomodo dierum numero amittatur. 127
Sanguis quo tempore mittendus in febrib

bribus. 128
Sanguinis mittendi primi & maximè proprij ſcopi. 57
Sanguinis mittendi duo primi & maximè proprij ſcopi. 60
Sanguinis mittendi dignotionem tria in vniuerſum continent. 61
Sanguinis mutatio non ſemper in colore expectanda. 88
Sanguinis mutatio quando expectanda. eodem.
Sanguinis extracti quantitatis exemplum. 110
Sanguinis libræ ſex quibuſdam detractæ. 91
Sanguinis pluſquàm hodie fit veteres extraxerunt. eodẽ.
Sanitas quid. 24
Scarificatio quibus malis proſit 149
Scarificatione crurum cur vtendũ. 150
Scarificatione quando vtendum. 149
Sciatica, 116
Scirrhus. 34
Scopi menſuræ vacuationis duo. 10
Scopi primi in ſanguinis miſsione expendendi, decem. 37
Senectus ſub robore viriũ complectitur. 62

Senatores Romani vehiculis vsi. 111
Senioribus minus quàm florentibus ætate sanguinis extrahendum. 86
Signa tria quibus quo tempore sanguis effluxus sit cohibẽdus cognoscimus. 87
Signa validæ virtutis è pulsu cognoscenda. 85
Signa quibusvacuationis quantitas cognoscitur. 64
Species plenitudinis vt distinguẽdæ. 41
Spongia. 141
Stomachus propriè quid. 7
Stomachus abusiuè, Os ventriculi vocatur. eodem.
Structura thoracis idonea ad spuitionem sanguinis. 66
Ταμιεύεσθαι. 76
Τεώρημα. 6
Theodorici Gaudani versio notatur. 8.114.129.121.
Temperãtia in victu opus est ad podagræ & articulorum doloris curationem. 48
Temperamentum ægrotantis calidum & humidum. 90
Tempus in sanguinis misione expendendum. 38

Tempus matutinum quando ad venam secandam conuenientissimũ. 130
Tempore calido cur non vacuandũ. 38
Tempore frigido sanguis non mittendus. eodem.
Tensio signũ plenitudinis ad vasa. 40
τριχίασις 110
VAcuatio simplex. 96.& 119
Vacuatio retrahẽs & deriuãs. eod.
Vacuatio interdum idem quod deriuatio significat. 121
Vacuatio non est proroganda in suppressis mensibus. 69
Vacuationis quantitas per venę sectionem coniecturalis efficitur propter duo 90
Vacuationẽ quando partiri oporteat. 75
Vacuationis qnatuor modi. 96
Vacuationis vocẽ Galenus vtitur interdum pro deriuatione 101
Vacuationes confertæ cauendæ nisi magna necessitas vrgeat. 81
Vena axillaris gibberi, & iecoraria eadem. 107
Vena in contrario latere cur non sit incidenda in pleuritide. 103

Vena paris expers. 98
Vena quando secanda in profluuio sanguinis narium. 73
Vena quę secãda in pleuritide. 97. & 102
Vena quæ incidenda, si ea quæ parti laboranti propria est non apparet. 107
Venæ poplitis sectio. 116
Vena quę est inter annularem & mediũ digitum secabatur olim in lienis affectibus 92
Venæ communes 100
Venæ primæ quæ. 126
Venæ laborantibus iam partibus quæ incidendæ. 118
Venę sectio purgationi pręfertur. 71
Venę sectione non semper opus. 26
Venę sectionem in profluuio sanguinis vt reuulsorio pręsidio vtuntur. 73
Venę sectio reuulsorium remedium. 72
Venę sectio quę in rectum fit tanto est pręstantior quanto morbi initio vicinior. 105
Venę sectio cur in internis inflammationibus commodior 56
Venę quę secandę partibus nondum laborantibus. 122
Venarum quę secanda. 30

Venam ſępius per annum incidere noxa non caret 150
Venam paris expertem quare Galenus ſub corde emergere tradit. 99
Venę ex contrarij lateris ſectione quę incommoda ſequantur. 103
Venis proximis quando vacuandum, item quando ex diſtantioribus. 102
Victus pręcedens in ſanguinis miſsione contemplandus. 38
Virium diſſolutionis quę cauſę. 90
Virium robur & infirmitas. 37
Virtutis robur à copioſa cruditate exoluitur. 84
Vlceris ſenſus. 24
ZOpiſſa. 141

FINIS.

